MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

Núm. 782 Agost 1992

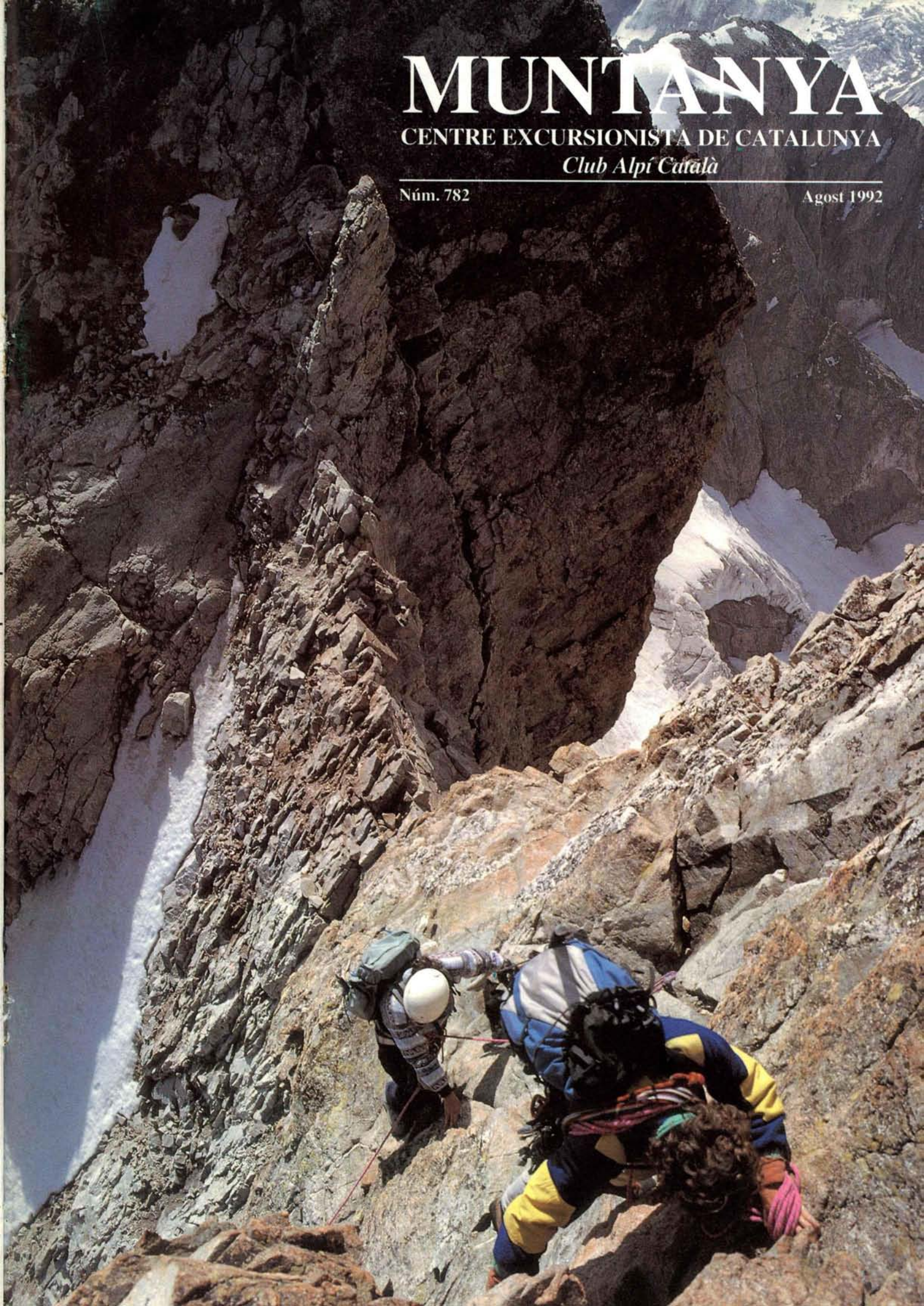

Als seus peus

calçat infantil

Crimp®

- BALMES
  PLAÇA MOLINA
- AVDA.
  PAU CASALS, 15
- PASSEIG
  SANT JOAN, 139

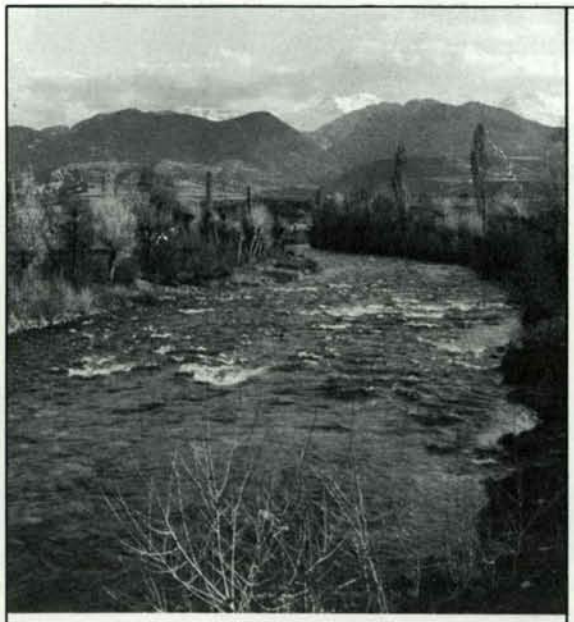

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
CLUB ALPÍ CATALÀ

CERDANYA

ALTES VALLS DEL SEGRE

A. JOLIS i M.A. SIMÓ de JOLIS

CERDANYA

Agustí Jolis i M. Antònia Simó,

Del Centre Excursionista de Catalunya

UNA VISIÓ GLOBAL D'AQUESTA COMARCA CATALANA

• 52 itineraris turístics. • 98 itineraris de muntanya amb diverses variants i vies d'escalada. • 10 dibuixos descriptius. • 21 croquis de vies d'escalada. • 9 fotos en color. • 2200 topònims. • 12 mapes parcials a escala aprox. 1:50000. • 1 mapa general a escala 1:100000 a tres colors.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
— COMISSIÓ DE PUBLICACIONS —

Es una publicació del

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

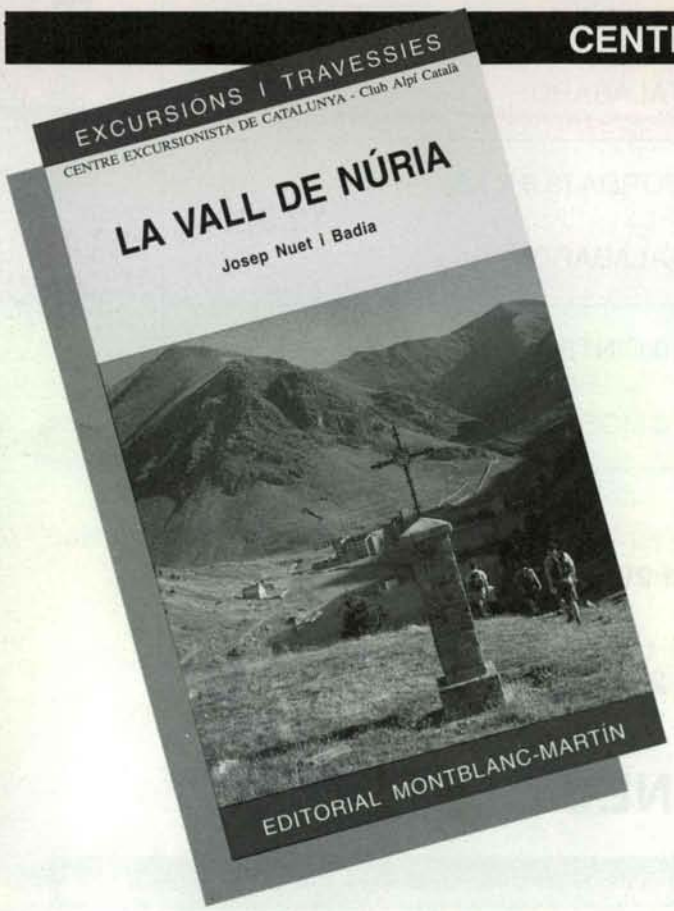

LA VALL DE NÚRIA

Josep Nuet i Badia

- Aquesta guia de muntanya us ofereix una descripció detallada i documentada dels camins de la vall de Núria, distribuïts en 30 itineraris.
- Hi trobareu els grans camins d'aproximació (GR, travessia del Pirineu), els camins tradicionals que han seguit els pelegrins de tots els temps per anar al santuari de la Mare de Déu i 49 excursions per a fer des de Núria.
- Tot plegat perquè pugueu recórrer aquestes valls del Pirineu oriental i gaudir dels seus paisatges i els seus camins, fent una estada a Núria o una travessia de muntanya.

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN
c/. Nena Casas, 73-75 - 08017 Barcelona
Tel./Fax: (93) 204 43 97

PEDRA-NEU

10ª OFERTA D'ESCALADA

COMUNICACIONS

METRO

LÍNIA-V-BADAL
LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS

15-54-70-72-43-56-57

CINTURÓ DE RONDA
AVDA. DE MADRID

MUNTANYA		ESCALADA	
PIOLET (MÀNEC RECOBERT CAUTXU) + **GRAMPONS**	**13.900,=**	SABATILLA BOULDER + TALABARD	**9.390,=**
LLOGUER DE:		PEU DE GAT + CORDA (8.8 X 45)	**13.500,=**
GRAMPONS PIOLETS ESQUÍS DE MUNTANYA A.R.V.A.		PEU DE GAT + TALABARD	**10.900,=**
CANVIEM LES SOLES DE:		CORDA (8.8 X 45) + TALABARD	**12.990,=**
BOTES PEUS DE GAT NINJA		10 CINTES EXPRÉS + 20 MOSQUETONS	**11.995,=**

PEDRA-NEU

PEDRA-NEU

Horari: 11 a 14 i 17 a 20.30 hores.

C/ BRASIL, 48 (CINTURÓ DE RONDA / AVDA. DE MADRID). 08028-BARCELONA
☎ **(93) 330 27 74**

PEDRA-NEU

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANY CXVI, VOL. 96, NÚM. 782, AGOST 1992

SUMARI

Portada: Descens a la bretxa entre la segona i la tercera dent de la Meije
Foto: Jaume Aguadé

Editorial: Un estiu de celebracions

Discurs de la festa de Sant Jordi 1992, *Josep M. Sala i Albareda* **135**

Patrimoni cultural i societat civil a l'horitzó de l'any 2000, *Lluís Monreal* **137**

Cinquè centenari de la conquesta del Mont Aiguille i cent cinquantè aniversari de la de l'Aneto, *Agustí Jolis i Maria Antònia Simó de Jolis* **138**

San Marino, terra de llibertat, *Joaquim Bordons i Serra* **141**

L'Alpí, *Estanislau Torres* **144**

Peguera (2.942 m), senzillament magnífic **146**

Camins dels ports de Beseit, 4. L'Arany (1.226 m) des del camí del Romeret, *Kildo Carreté i Bisbal* **147**

La Meije, una travessia per a romàntics, *Jaume Aguadé* **151**

Els camins dels quatre mil (3). Nadel (4.327 m), Stecknadel (4.241 m), Hohberghorn (4.219 m) (Valais suís), *Lluís Català i Viladevall, Mark Grossmann i Camps, David Mengual i Padrós i Jordi Roca i Valls* **154**

Els pobles nòmades, *Rafael Battestini* **158**

La cara nord de l'Eiger, *Ernest Bladé i Castellet* **163**

XXXIV Ralli d'Esquí de Muntanya: Montardo - Punta Alta **166**

Narcisse Brugal, *Isabel Brú* **168**

Josep M. Colomer i Torrent, *Agustí Jolis* **169**

Vies d'escalada, a cura d'Armand Ballart **170**

Crònica del Centre **172**

Crònica del món excursionista **174**

Llibres i mapes **175**

Redacció, administració i publicitat:
Paradís, 10. 08002 Barcelona
Tel. (93) 315 23 11
Director:
Josep Nuet i Badia
Secretari:
Joaquim Bordons i Serra
Consell de redacció:
David M. Aloy, Francesc Beato, Jordi Canals, Francesc Herrera, Agustí Jolis, Modest Montlleó, Alfred Montserrat, Josep de Tera
Corrector lingüístic:
Eulàlia Nuet i Badia
Cartògraf i dibuixant:
Armand Ballart
Maquetador:
Josep Nuet i Badia
Publicitat:
Adolf Garcia
Tel. 237 29 21 - Fax: 415 01 88
Fotocomposició:
EDICIÓ LÀSER
Rosselló, 431, entr. 3a. Tel. 450 20 07
Fotomecànica:
T4 Sorrosal, S.A.
Pujades, 68-72, 3r 3ª. 08005-Barcelona
Impressió:
INGOPRINT, S.A.
Maracaibo, 11. 08030-Barcelona
Preu d'aquest exemplar:
580 ptes. (IVA inclòs)
Preu de subscripció anual:
3.100 ptes. + IVA (sis exemplars)
A l'estranger: 4.400 ptes.
Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista
Dipòsit legal: B. 545-1958
ISSN: 0212-2111

• Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.
• La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

© El *copyright* dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del *copyright*.

NORMES DE PUBLICACIÓ DE *MUNTANYA*

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:
Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a doble o triple espai en fulls de mida DIN A-4, deixant uns marges laterals d'un parell de centímetres.
Els articles aniran encapçalats pel títol i portaran a continuació el nom dels autors.
Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits per un número que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent. Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu els subratllats en els textos que vulgueu publicar.
Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies, en còpies de paper brillant blanc i negre o en diapositives, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Un estiu de celebracions

Quan els nostres consocis i els lectors que ens segueixen habitualment tinguin a les mans aquest número de MUNTANYA, serem en un moment de celebracions certament extraordinàries i evidentment irrepetibles.

Ens referim, com heu intuït molt bé, a la celebració dels Jocs Olímpics de Barcelona i al cent cinquantè aniversari de la primera ascensió a l'Aneto, el cim més alt del Pirineu.

Els Jocs Olímpics de Barcelona són l'esdeveniment esportiu més important que s'haurà viscut mai al nostre país en tots els temps. El ressò que tenen uns jocs olímpics és extraordinari i arriba a tot el món. Sobretot en el moment present, en què els mitjans de comunicació social, i sobretot la televisió, arriben arreu i poden oferir una informació directa i visualment atractiva de les realitats sobre les quals volen informar.

Des del Centre Excursionista de Catalunya, en el qual, cal recordar-ho, practiquem activitats que tenen una relació més o menys directa amb l'esport, però que majoritàriament no són competitives ni són considerades disciplines esportives olímpiques, llevat naturalment d'algunes proves d'esquí alpí i de fons, desitgem que els Jocs Olímpics de Barcelona siguin un èxit complet, tant en el vessant esportiu com en el vessant humà. En el vessant esportiu, perquè imperi la lluita noble, la sana competitivitat, el joc net i el *fair play*. En el vessant humà, perquè sigui un lloc de trobament i d'intercanvi entre diferents nacions, cultures i pobles, començant per la natural projecció de la nostra personalitat catalana, en un esperit d'obertura, de germanor i de respecte.

La segona celebració serà la del cent cinquantè aniversari de la primera ascensió al cim de l'Aneto, l'any 1842. Aquest esdeveniment que no tindrà lògicament, el ressò dels Jocs Olímpics, per a nosaltres excursionistes té una significació encara més directa. L'Aneto és una muntanya símbol del Pirineu i això fa que tingui un nom i sigui un cim molt conegut. A aquest renom, també hi ajuda la relativa facilitat d'arribar-hi, tant en l'aspecte tècnic (no és una ascensió gaire difícil), com en l'aspecte de la distància (no es gaire lluny). En aquest darrer aspecte la facilitat d'accés primordial prové de l'existència del refugi de la Renclusa, construït pel Centre Excursionista de Catalunya l'any 1916.

Tanmateix, el refugi de la Renclusa és un refugi molt veterà, que molt aviat tindrà una remodelació profunda per a posar-lo novament a ple rendiment. Això serà portat a la pràctica gràcies a un conveni de col·laboració signat entre el Centre Excursionista de Catalunya i la Federació de Aragonesa de Montañismo. Aquesta conjunció d'esforços i d'interessos permetrà potenciar el paper de la Renclusa, per a facilitar que molts dels qui actualment volen ascendir als cims de la Maladeta puguin fer base a la Renclusa, i no pas a la balma, com van fer els primers conqueridors, sinó en un refugi modern i ben equipat que ha de ser un bon ajut per als qui estimen la muntanya i volen gaudir de la bellesa de les seves crestes i geleres.

Discurs de la festa de Sant Jordi 1992

Josep M. Sala i Albareda

Altra volta el cavaller Sant Jordi ens ha portat el perfum de les roses i l'olor de la lletra impresa. I amb ell celebrem aquí, en l'incomparable marc d'aquest saló gòtic, la nostra festa. He d'agrair públicament, en nom del Centre, a la directiva de la Cambra Oficial de Comerç, Indústria i Navegació de Barcelona, la gentilesa que novament ha tingut amb nosaltres, en oferir-nos una de les seves dependències per a celebrar aquesta diada amb tota solemnitat. Saló gòtic que parla molt alt del temperament d'aquells homes del segle XVIII, que, recuperant l'esperit dels fundadors del Consolat de Mar, decidiren donar un nou impuls al comerç i la indústria del nostre país i dotar-se d'un local digne com a seu social. I què millor que aprofitar l'edifici de la Llotja, adequant-lo, modernitzant-lo i embellint-lo segons els criteris d'aquells moments. Però fent prova del seny del nostre poble, volgueren servar per a goig de les generacions futures, el tresor incomparable de les velles estructures en el si de la nova seu. Fou aquesta actuació la que ha fet possible que avui puguem gaudir d'aquesta serena bellesa gòtica en el cor de la nostra Barcelona.

El rodar de l'any, a més de retornarnos Sant Jordi, ens ha deixat a les portes d'un esdeveniment de gran importància per a la nostra ciutat i, per extensió, per a tot el nostre país: la celebració, el proper estiu, dels Jocs Olímpics. Trobada fraternal de cultures diverses i races diferents, unides per les diverses especialitats esportives. El Centre fa vots perquè aquesta celebració conegui l'èxit més clamorós i encara que ell, com a entitat esportiva no hi participi, perquè les nostres afeccions d'estima de la muntanya i la natura no són olímpiques, sí que en esperit i voluntat d'èxit hi serà present.

Ara que des de diferents llocs i entitats es demana, i amb tota raó, que la presència de la nostra llengua i de les nostres senyes d'identitat siguin presents al llarg de totes les jornades, és l'ocasió de recordar que el Centre fou la primera entitat que públicament demanà la presència del català i que es fessin visibles les nostres peculiaritats, perquè hem dit sempre i ho tornarem a dir ara, que fraternitat i amistat no són sinònims d'uniformitat, sinó que la diferent manera de dir i obrar d'un país respecte als altres, amb la deguda naturalitat i correcció, en lloc d'empobrir, enriqueix la col·lectivitat. Així ho demanàvem a principis de l'any 1987, en l'acte que les entitats esportives de Catalunya férem en honor del nostre alcalde, Pasqual Maragall, motor i impulsor d'aquest objectiu. I això tan simple és el que tornem a demanar i estem convençuts que així serà, encara que el grau de la presència de la manera de ser catalana dependrà molt de l'actuació de cadascú de nosaltres. És una responsabilitat que tenim i que no podem defugir. Tot sigui per l'èxit total de les Olimpíades.

Encara que breument, voldria fer unes referències al que ha estat la vida del Centre en aquest any transcorregut. La nostra entitat no ha deixat, com és una constant des de la seva fundació fa més de cent quinze anys, de practicar íntimament entrellaçades activitats de caire cultural i esportiu. Dins el caire cultural, amb una repercussió important en el cos social del país, voldria destacar-ne dues com a mostra.

Una és la participació del Centre en la preparació de les Bases per al futur nacional de Catalunya, junt amb altres prestigioses entitats, com a celebració del centenari de les Bases de Manresa, que posaren el fonament del nacionalisme català ara ha fet cent anys, i en l'elaboració de les quals homes del Centre d'aquell temps prengueren una part molt activa.

Tot el que fa referència al nostre país, al marge de qualsevol color polític, ens interessa.

L'altra és l'inici de la informatització de la nostra biblioteca, per a fer-ne una eina més útil i fàcilment manejable a tota mena d'estudiosos. I és precisament amb aquesta informatització que es posa en relleu la voluntat de servei d'una altra institució nostra, la Caixa d'Estalvis i Pensions de Barcelona, que, conscient del valor que la nostra biblioteca conté, ha volgut signar un conveni que ens ha possibilitat la realització material del projecte. Als seus dirigents, el nostre agraïment més cordial.

L'activitat muntanyenca, motor i ànima de la nostra vida actual oberta als joves, ha estat intensa i constant. En són prova la multitud de sortides de tota mena i a tots nivells, que diumenge rera diumenge i portades per socis l'única paga dels quals és el goig compartit amb els altres, donen satisfacció a les més variades afeccions dels nostres socis, i també les proves de muntanya d'alt nivell, com són els ral·lis d'alta muntanya i el d'esquí o la cursa del Molières, que enguany ha estat seleccionada entre totes les proves d'esquí de muntanya de l'Estat, per a formar part de la I Copa Europea d'Esquí de Muntanya, organitzada per un recentment creat Comitè Europeu d'Esquí de Competició de Muntanya, i del qual el Centre ha estat honorat amb

FESTA DE SANT JORDI

Dibuix original de Maria de la Pau García - Borrón

una vice-presidència, al costat de suïssos, francesos i italians. Amb tota franquesa i amb una punta d'orgull podem dir que actualment el Centre és reconegut com una entitat forta a escala internacional i una de les poques que, al marge de les federacions nacionals, té un pes propi en els organismes internacionals.

Voldria fer ressaltar, també, l'organització, per primera vegada i amb la col·laboració de l'Ajuntament, de la I Jornada Esportiva a Collserola, conjunt d'activitats de bicicleta tot terreny, caminada popular i cursa atlètica. L'èxit obtingut superà les previsions més optimistes i el nom del Centre estigué present en tots els mitjans de comunicació.

I si del nivell col·lectiu baixéssim al particular, la llista d'activitats seria interminable. Valgui fer ressaltar, per la importància muntanyenca que té, l'ascensió del difícil pilar W del Makalu, a l'Himàlaia, per consocis nostres en el més pur estil alpí.

Testimoni del pas dels anys, és la celebració enguany del 50è aniversari del nostre Centre Acadèmic d'Escalada i del 40è aniversari del nostre Equip de Recerques Espeleològiques. Els desitgem llargs anys de vida en les seves activitats.

També és un testimoni dolorós del pas del temps la desaparició d'alguns consocis i companys al llarg de l'any, uns pel pas imparable dels anys, altres caiguts en la seva lluita particular amb la muntanya. A uns i altres el nostre pietós record.

Abans de glossar el significat de les nostres insígnies d'or i argent, deixeume dir, abusant potser una miqueta de la vostra benevolència, unes paraules que crec obligades. Són unes paraules de comiat, i d'agraïment. De comiat, perquè aquesta és l'última festa de Sant Jordi que m'honoro de presidir. Farà vuit anys que vaig ser elegit president del Centre, vuit anys que han passat ràpidament i que m'han donat moments d'intensa alegria i moments de fortes preocupacions. He conegut millor, i per això he estimat més, aquesta institució centenària, rica, complexa, vital i apassionant que és el Centre. Anys que m'han donat el goig de comptar amb abnegats col·laboradors, dels quals és en major part el mèrit de l'obra feta. A tots ells, en especial als que m'acompanyaren en els primers temps, durs i difícils, el meu reconeixement més profund i l'agraïment més emocionat. No vull dir noms perquè la llista seria llarga. Tots estan presents en la meva memòria i són exemple que quan hi ha una voluntat i una il·lusió, els objectius més difícils són possibles. Crec, modestament que la tasca ha estat positiva. I en aquesta tasca he de reconèixer públicament l'ajuda rebuda de les institucions, que han respost positivament, reconeixent el bon fer del Centre, a les nostres sol·licituds d'ajuda. En primer lloc devem agraïment a la Generalitat del Catalunya, de la qual, a través de les diverses conselleries i direccions generals, hem tingut un suport constant i efectiu, a l'Ajuntament de la nostra ciutat, que també ha estat present en moltes de les nostres activitats, i a la Diputació de Barcelona, que sempre ha respost a les nostres sol·licituds. A totes el nostre més sincer reconeixement.

I a tots vosaltres, els socis que amb el vostre escalf i l'ajuda moral i material feu possible que el Centre sigui el que és, moltes, moltíssimes gràcies, tot demanant-vos que vulgueu fer el mateix costat als qui agafin el timó de la casa.

La nostra festa és, sobretot, el lliurament de les insígnies d'or i argent als socis que des de fa cinquanta o vint-i-cinc anys contribueixen amb la seva ajuda a fer l'obra col·lectiva que és el Centre.

Aquest any havíem de lliurar una ensenya de platí. Malauradament, la mort implacable no ho ha permès. Un emocionat record a Josep Porta, que signà la meva sol·licitud d'ingrés al Centre aviat farà cinquanta anys. Reposi en pau.

La llista de les ensenyes d'or, la dels cinquanta anys de soci del Centre és llarga. Amics, molts amics hi figuren. És una prova evident de com l'estima per aquesta nostra entitat ens penetra i ens fa ser-hi fidels, al marge que la nostra activitat sigui ara més o menys intensa. Per molts anys!

També és llarga la de les ensenyes de plata, promesa d'una fecunda i profitosa activitat. El Centre espera molt de vosaltres. Gràcies per endavant!

I a tots, senyores, senyors, amics, que l'any que encetem amb aquest Sant Jordi ens sigui propici i ple de felicitat.

Patrimoni cultural i societat civil a l'horitzó de l'any 2000

Lluís Monreal

En aquestes ratlles us oferim una síntesi del parlament que va fer Lluís Monreal, director general de la Fundació La Caixa, durant la festa de Sant Jordi de 1992, celebrada en el saló gòtic de la Llotja de Mar.

El Centre Excursionista de Catalunya i el patrimoni cultural català. Començà el parlament glossant el paper del Centre Excursionista de Catalunya en favor del patrimoni cultural català. Féu una reflexió sobre la tasca feta pel Centre al llarg dels seus cent quinze anys d'existència amb realitzacions tan valuoses com la biblioteca, amb la qual la Caixa ha establert un conveni de col·laboració, i l'arxiu fotogràfic, un dels més importants de Catalunya. A més, esbossà unes línies de prospectiva.

Significat del patrimoni en la societat del benestar. Tot seguit comentà el significat i la importància del patrimoni en la societat del benestar, sobretot en les societats europees del final del segle XX i començaments del XXI, societats que posseeixen un alt grau de desenvolupament econòmic.

Afirmà que el patrimoni cultural és un suport fonamental de la identitat cultural dels pobles. A través del patrimoni cultural sabem qui som i d'on venim. El patrimoni és la memòria cultural dels pobles i de les societats humanes.

Tanmateix, es preguntà, què és el patrimoni? El patrimoni cultural és format pel patrimoni immoble, és a dir, el que té una situació fixa i no pot ser traslladat sense que es malmeti, com pot ser un pont, una catedral, etc., i el patrimoni mobiliari, és a dir, el que no té una situació fixa i pot ser traslladat sense que es malmeti, com és el cas d'una escultura o una pintura, a més d'altres menes de patrimoni cultural, com poden ser el folklore o els costums.

Tot aquest patrimoni cultural té una importància màxima per a les nacions sense estat, com Catalunya, ja que constitueix un document irreemplaçable per a conèixer la nostra història, la primera matèria per a la investigació del passat, sense menystenir el seu gran valor educatiu més enllà dels llibres de text.

Advertí, però, que el patrimoni cultural llegat a les generacions futures cada vegada serà més important, però també més difícil de preservar, a causa dels canvis accelerats que es produeixen en la societat.

El patrimoni cultural és un bé de tots. Aquesta afirmació, que el patrimoni cultural és un bé de tots, és actualment plenament acceptada, encara que sovint només a un nivell teòric. Tanmateix, aquesta consciència sobre el patrimoni es comença a formar a partir del Renaixement i adquireix una certa força, sobretot, a partir de l'Enciclopèdia francesa.

El paper dels estats en la conservació del patrimoni cultural. A continuació féu un repàs del paper dels estats en la conservació del patrimoni cultural, recordant que els estats europeus comencen a assumir responsabilitats de preservació i conservació en el segle XX.

Observà que hi ha tres elements principals, que els estats utilitzen en la seva acció en la conservació i la preservació del patrimino cultural, com són la legislació, la creació de serveis tècnics i les mesures fiscals.

Recordà que, malgrat tot, aquests elements poden tenir un tractament diferent segons la concepció de l'acció de l'Estat. Hi ha estats amb una concepció de tipus napoleònic, en què l'estat és un Estat-provident que gairebé monopolitza tota acció en favor del patrimoni, i estats amb una concepció de tipus anglosaxó, que són a la pràctica menys intervencionistes, deixen llibertat a la iniciativa privada i a l'acció de la societat civil.

El problemes principals de la conservació del patrimoni cultural al nostre país. Recordà que en els països rics en patrimoni cultural, com és el cas de Catalunya, hi ha una gran desproporció entre les necessitats de conservació del patrimoni cultural i els recursos econòmics que el sector públic pot destinar a la seva conservació.

Davant d'aquest greu problema, indicà que hi ha dues grans línies d'actuació, que alhora es reforcen entre elles. En primer lloc, caldria augmentar el nivell de sensibilitat de la comunitat, de l'individu, de cara al patrimoni, o millor dit, al seu patrimoni cultural, i, en segon lloc, caldria mobilitzar els propis recursos, els de la societat civil, per a conservar-lo.

El paper de la societat civil en la conservació del patrimoni. La societat civil, afirmà, cada vegada tindrà un paper més preponderant en la conservació del patrimoni, al revés del sector públic, de l'Estat, que els governs no podran conservar adequadament, ni afrontar les despeses que comportarà.

La tendència del futur. Finalment indicà que la tendència del futur serà l'augment de la intervenció del sector privat en la preservació i la conservació del patrimoni cultural dels pobles.

Cinquè centenari de la conquesta del Mont Aiguille i cent cinquantè aniversari de la de l'Aneto

Agustí Jolis
Maria Antònia Simó de Jolis

Ens situem al començament de l'Edat Moderna, quan la mar, el desert i la muntanya es van obrint a l'exploració dels homes, que aconsegueixen superar la frontera dels *finis terrae*, dels miratges i dels monts maleïts.

Som a l'any 1492, quan s'escau el genial viatge de les tres caravel·les de Colom cap a ponent per a anar a llevant, que el portaren a descobrir un nou continent, fet de gran transcendència en la història de la humanitat, en una època de viatges de grans descobriments, com el del portuguès Bartolomeu Dias, de 1488, que aconseguí donar la volta al cap de Bona Esperança, obrint la possibilitat d'anar a l'Índia per mar, seguint el continent africà, mentre a Catalunya es viu la rivalitat marítima entre genovesos i catalans.

En aquest cèlebre any de 1492 s'escau també la primera ascensió d'una muntanya difícil, deixant de banda la paüra que oferien la seva altitud i la seva fama d'inaccessibilitat.

A uns seixanta quilòmetres de Grenoble s'enlaira la gegantina roca del Mont Aiguille (2.087 m), espadada per tots costats i coronada per una llarga plataforma.

Carles VIII de França, en creuar el Delfinat en la seva invasió dels estats italians, se sorprengué d'aquesta muntanya verge i envoltada de llegendes.

El 1490 el rei invità Antoine de Ville, senyor de Dompjulien i de Beaupré, després de 1479 capità de Montélimar i de Saou, a intentar l'escalada d'aquesta desafiadora muntanya.

De Ville prengué el temps necessari per a explorar el seu entorn; seleccionà vuit homes entre «gens d'église et autres gens de bien» (picapedrers i fusters) i un estol de quaranta camàlics per a dur el material de cordes, escales i vitualles.

El 20 de juny de 1492 aconseguiren coronar el cim i ens diu que la muntanya «terrible à voir, a été plus terrible encore à monter», per la qual cosa s'hi instal·laren durant sis dies, des d'on De Ville escriví la famosa carta comunicant l'ascensió al Parlament de Grenoble, el qual envià un uixer al peu de la muntanya, per a aixecar l'acta testificant l'escalada.

Certament, molt abans, el cim alpí de Rochemelon (3.537 m) havia estat conquerit l'1 de setembre de 1358 per Bonifaci Rotario de Asti, que deixà un tríptic en honor de Nostre Senyor Jesucrist i de la Verge Santíssima, segons el text trobat dos cents anys més tard.

L'ascensió al Rochemelon, feta per un pelegrí per a deixar-hi el seu ex-vot, no es pot equiparar a la dificultat del Mont Aiguille, la primera ascensió del qual és considerada l'inici de l'alpinisme.

Si bé fins el 1834 no s'hi féu la segona ascensió, actualment, per les seves cares, parets i arestes, s'hi han obert unes trenta vies d'escalada.

Hem recordat aquesta gesta de fa 500 anys, però enguany s'escauen també els 150 anys de la conquesta del nostre Aneto, força amagat al Pirineu, car els cims de la Maladeta, conquerits el 29 de setembre de 1817 per Fréderic Parrot, el dominen en bona part a la vista dels primers pirineistes.

El mes de juliol de 1842, Luixon es troba animat per estiuejants, turistes i elegants, atrets pel balneari, per la bellesa i l'aire pur de la muntanya, així com pels primers pirineistes de l'època romàntico-científico-esportiva.

Es lloguen cavalleries per a fer excursions amb guia per les rodalies i altres de més atrevides, i quan retorna a Luixon tota la caravana, amb els guies a pas lleuger i els senyors dalt de les cavalleries, és l'atracció i admiració de la població.

En aquell temps encara es recordava la tragèdia del guia Barrau, dit Pierrine, que morí el 10 d'agost de 1824 engolit per una esquerda de la gelera de la Maladeta, quan portava els seus clients Edouard de Billy i Edouard Blavier (el seu cos fou expulsat per la gelera el 31 d'agost de 1931, 107 anys després).

Pensem que el nom de Maleïda encara no era esborrat del tot; abans de la tragèdia de Barrau i per esvair les terrorífiques llegendes, l'any 1725, Francesc Sauci, alcalde d'Esterri d'Àneu, organitzà una expedició a la muntanya maleïda.

En arribar al port de la Picada, quedà sorprès davant la visió de la gelera i del terrabastall del roquisser al seu dessota. Arribaren al paratge de la balma de la Renclusa i Sauci continuà amunt pel gran pedregar de roques, grans i petites, unes de fermes i altres de basculants, davant el qual quedà atònit, i de genolls a terra, implorà perdó a Déu, perquè està escrit «ditxosos són aquells que no han vist però han cregut».

Retornat a la Renclusa, redactà l'acta de la seva experiència «Nosaltres, afirmem haver arribat fins a la muntanya maleïda i haver vist i observat... en varis llocs, un remat de més de set mil caps de bestiar, tots convertits en pedra».

Aquest famós document de paüra davant la muntanya és de 1725, però el 1842 encara hi havia dificultat per a trobar guies, perquè es recordava la mort de Barrau.

El Mont Aiguille, segons Víctor-Désiré Cassieu.

Pel mes de juny de 1842 el francès Albert de Franqueville, apassionat per la botànica, a més del seu guia Pierre Sanio, aconseguí reunir dos caçadors d'isards, Bernard Arrazau, dit Ursule, i Pierre Redonnett, dit Nate, per a anar a l'Aneto.

Mentrestant, Platon de Txikhatxev, oficial rus, bon coneixedor del Pirineu, amb el seu guia Jean Sors, dit Argarot, també cercava camàlics.

Els dos homes es posaren d'acord per ajuntar esforços i emprengueren la marxa pel port de Benasc fins a instal·lar-se a la balma de la Renclusa.

El dia 19 de juliol surten del bivac i pugen per la coma de Paderna; creuen el coll al SW de la tuca Blanca de Paderna, i tot flanquejant per sobre els estanys d'Alba, creuen la cresta pel Portilló d'Alba i baixen a l'estany de Cregüenya, per anar a pernoctar a la cabana de la Ribereta de Llosars.

L'endemà, dia 20, pugen per la gelera al coll de Corones i al cim de l'Aneto, però abans han hagut de franquejar una aresta penjada entre abims a dreta i a esquerra.

Aquesta aresta és l'única via per a arribar al cim, a l'èxit, a la glòria, per això Franqueville, en el seu llibret *Voyage a la Maladette* de 1845, escriu que aquesta aresta és el Pont de Mahoma, més estret que un sol cabell, més esmolat que el tallant d'una espasa. Aquesta simple metàfora, a l'estil de la moda literària oriental del seu temps, tingué tal èxit que esdevingué el nom de l'aresta que és el pont que ens mena a la Glòria, segons la tradició musulmana, per la qual cosa, el nom de *pas de Mahoma,* que a voltes s'ha vist esmentat, no té cap sentit.

En commemorar els 150 anys de la conquesta de l'Aneto, ens plau fer una breu cronologia dels esdeveniments més significatius que han ocorregut.

Josep M. Guilera, el gran pirineista, historiador i publicista muntanyenc, publicà al Butlletí del Centre, la relació d'ascensions al cim de l'Aneto. Fa constar les signatures de «François et Manuel d'Harreta, avec le guida Michot», a l'agost de 1855, però no assegura que siguin els primers espanyols, per raó del seu text en francès.

Nosaltres, però, divulgarem amb satisfacció que eren espanyols, gràcies al llibre que Étienne Guidetti ens dedicà, *L'homme et le Mont Blanc*, de 1957, on poguérem constatar que Manuel de Harreta pujà al Mont Blanc el 2 d'agost de 1864, nou anys després d'haver-ho fet a l'Aneto.

El primer benasquès va ser Tomás Cierco, l'any 1872, formant part de l'equip de guies d'una caravana francesa. Els socis del Centre Joan A. Tusquets i Rafael Ferré, amb els guies de Luixon Gay i Haurillon, pugen a l'Aneto el 28 d'agost de 1886 i, dos anys després, el 7 d'agost de 1888, ho fa tot un grup integrat pels benasquesos J. M. Albar, J. Benós, V. Turmo i M. Sahún, guiats per Mariano Torrents, fet que constituí una gesta històrica local.

La col·lectiva social del Centre de 1896, feta per la intrèpida Colla dels Metges (J. M. Biada, C. Freginals, M. Font, Ll. Llagostera i J. M. Roca) pujant per Llosars, popularitzà l'ascensió a l'Aneto.

Sota la idea i el treball tècnic de Juli Soler i Santaló, amb la cooperació de José Sayó, la directiva del Centre assumeix la construcció del refugi de la Renclusa, i es crea una ferma il·lusió per aquesta obra, per a la qual s'han obtingut els corresponents drets.

El 7 d'agost de 1902 hi arribà la primera dona espanyola, Teresa Mestre, esposa de Jaume Baladia, soci del Centre, cinquanta-quatre anys després de miss Marshall, que aconseguí la primera femenina.

Al meu llibre *La conquista de la montaña* i en la col·laboració al de *L'Aneto i els seus homes*, de Jean Escudier, vaig fer constar el nom de Montserrat en lloc de Teresa Mestre, per un error de l'informador d'aquell moment.

Aquest error s'ha repetit en diverses publicacions, fins que Carles Albesa, cercant directament les fonts, ho posà de manifest en el seu llibre *Dates i dades excursionistes*, de 1985, de la col·lecció «Llibre de Motxilla» de les Publicacions de l'Abadia de Montserrat.

El 24 de juliol de 1906 hi veiem la visita de mossèn Jaume Oliveras, el primer pirineista català amb sentit de l'escalada, car les seves condicions físiques i la seva habilitat per la grimpada el feren capdavanter de les activitats pirinenques.

Anava amb el també sacerdot Antoni Arenas i des del coll de Corones, assolit per les crestes de Cregüenya i del Mig, per respecte a la gelera, decidiren enfilar-se per la rocosa aresta NW, fent, per tant, una primera, reconeguda

avui com la via dels Descalçats, per no portar calçat apropiat per al gel.

Del cim, per a retornar com més aviat millor a Benasc, baixaren per la desconeguda cresta de Llosars, que separa la coma de Corones de la de Llosars. Total, un horari de setze hores de marxa.

He tingut la sort de ser feligrès de la seva parròquia de Santa Teresina de Gràcia i, tot parlant del Pirineu, tingué la gentilesa de dedicar-me un text manuscrit descrivint aquesta gran excursió, document original reproduït a la revista *Montaña* del gener-febrer de 1956.

El 16 de juliol de 1913, els francesos H. i R. Brulle, amb el guia G. Castagné, feren la primera ascensió per la cresta de Llosars, desconeixent que Oliveras i Arenas ho havien fet en descens el 1906.

Un fet simpàtic i demostratiu de l'ambient que es respirava fou l'ascensió a l'Aneto l'11 d'agost de 1915, per Juli Barloque i Santiago Perdigó i els guies José Sayó i Daniel Mora, per dipositar al cim el llibre registre de firmes del Centre, en substitució del que hi posava el Casino de Luixon.

Entren en escena, rera mossèn Jaume Oliveras, Juli Soler i Santaló, Emili Juncadella i José Sayó de Benasc. Ells foren els qui bastiren el refugi de la Renclusa del Centre, que s'inaugurà el 1916 sense cerimònia festiva. Juli Soler havia tingut una mort prematura; José Sayó i Adolf Blass, dies abans de la inauguració, el 27 de juliol, moriren al Pont de Mahoma fulminats per un llamp, mentre Jaume Oliveras i Eduard Kröger se'n pogueren salvar.

Aquesta tragèdia colpí tots els pirineistes. Mossèn Oliveras publicà al Butlletí del Centre un emotiu reportatge i després el seu famós llibre *Els llamps de «la Maleïda»*, però la Renclusa quedà oberta a tothom, continuant com a administrador el gendre d'en Sayó, Antonio Abadias, i Teresa, la seva muller, el qual en la seva llarga vida, sempre se sentí vinculat de tot cor a la Renclusa.

Durant anys, la vídua Sayó, Trinidad, continuà pujant a la Renclusa, cooperant a la tasca de la cuina i del servei, però quan el temps rúfol castigava la muntanya, ella es retirava en un racó per pregar Déu en silenci per les persones que es trobaven recorrent els cims.

L'Aneto, segons una litografia de Víctor Petit.

Juli Soler s'havia fet construir una àmplia cova a la paret del cingle de la Renclusa, que en construir-se el refugi, es convertí en la capella de la Mare de Déu de les Neus. Aquesta capella i la imatge sofriren la profanació de 1936, però a l'agost de 1939, Oliveras i el també sacerdot Jaume Surià les rehabilitaren solemnement.

Mossèn Jaume Oliveras, a l'agost de 1949, als setanta-tres anys, puja per darrera vegada, la trentena, a l'Aneto; després, cada any pel 5 d'agost, festa de la Mare de Déu de les Neus, puja a la capella de la Renclusa per dir-hi la missa, fins l'any 1954, tres anys abans de la seva mort.

Moltes coses podríem dir encara sobre aquest racó del Pirineu, per on feren primeres ascensions abans de la guerra Ramir Busquets, Ignasi Canals, Josep M. Soler Coll, Isidre Puig, Lluís Estasen, Ramon de Semir, Josep M. Guilera, Joaquim Toldrà o Francesc Homedes, però abans d'acabar volem esmentar sols unes efemèrides que creiem representatives.

El 1942 se celebrà el centenari de la primera ascensió, en una trobada franco-espanyola, en la qual coincidiren Louis Neltner i Julián Delgado Úbeda, presidents de les federacions francesa i espanyola, respectivament.

El 12 d'agost de 1951 es col·locà la Creu d'Aneto a iniciativa de Lluís de Quadras, president del Centre, i gràcies a les aportacions de tots els pirineistes d'un i altre vessant, i en el curs del Campament hispano-francès de la Renclusa, organitzat pel Centre.

Els Montañeros de Aragón, el 14 d'agost de 1956 hi posaren una bella imatge de la Verge del Pilar, en una col·lectiva i popular ascensió.

La Renclusa, al llarg dels anys, continua essent la més important base de sortida per a recórrer el massís de la Maladeta, on regna per prestigi propi l'Aneto, que domina les seves geleres i les arestes del Mig, de Barrancs, de Llosars, de Tempestats i de les Salenques, que li donen suport.

Al cim i al seu entorn, durant aquests 150 anys, s'han viscut, tant a l'estiu com a l'hivern, les més belles activitats pirinenques, reflectides en els butlletins, guies i altres publicacions, que són el testimoni de les activitats muntanyenques i de les vivències emotives, de les quals tots hem gaudit per camins, tarteres, arestes i geleres, que ens han permès arribar a l'estret Pont, camí de la Glòria cobejada, el cim de l'Aneto.

BIBLIOGRAFIA

Jaume OLIVERAS, pvre., *Els llamps de «La Maleïda»*, 1916 i el 1991 en edició facsímil pel Centre Excursionista Garriguenc, de la Garriga.

Agustí JOLIS, *La conquista de la montaña*, Ed. Hispano-Europea, Barcelona, 1954.

Josep M. GUILERA, *Excursions pels Pirineus*, Ed. Aymà, Barcelona, 1954.

Jean Escudier, *El Aneto y sus hombres*, Montblanc-Martín-CEC, Barcelona 1957 i 1977 en castellà; 1977 en català, i 1977 en francès, per Ed. Marrimpouey Jeune, de Pau.

André ARMENGAUD i Agustí JOLIS, *Guia Posets-Maladeta*, Montblanc-Martín-CEC 1958 i 1968.

Agustí JOLIS, «Los Pirineos». *La Vanguardia*, setembre-desembre 1984, capítol XV.

La Montagne & Alpinisme, del CAF, quart trimestre de 1991.

San Marino, terra de llibertat

Joaquim Bordons i Serra

A Europa, hi ha petits estats sobirans que han aconseguit mantenir-se independents malgrat la cobejança dels veïns, l'exigüitat del territori i els minsos efectius de població. La majoria tenen en comú uns sistemes d'organització seculars que han resultat eficaços i amb els quals han assolit un envejable nivell econòmic; a més, el fet de trobar-se en indrets privilegiats ha servit d'esquer per a atreure-hi importants corrents turístics. Per altra part, aquesta mena de països, precisament gràcies a llurs reduïdes dimensions, faciliten un millor coneixement global i el visitant rep la impressió de tenir-ho tot més a l'abast.

En el curs d'un memorable viatge efectuat no fa gaire pel centre d'Itàlia, vàrem tenir l'oportunitat de visitar un dels més bonics d'aquests països, San Marino, i, sense presses, ens hi quedàrem un parell de dies complets allotjats a l'Hotel Titano, situat al bell mig de la capital. Creiem que val la pena de parlar-ne.

La Sereníssima República de San Marino és un dels més petits i, probablement, el més antic dels estats europeus. Situat aproximadament a mitja distància entre Roma i Venècia i entre els Apenins i el litoral adriàtic, hom hi arriba per una autopista de 25 km que s'inicia a Rimini, la concorreguda estació balneària de l'Adriàtic. Quan arribem a la duana fronterera, un rètol enlairat ens diu: «Benvenutti nell'antica terra de la libertà». És una acollidora benvinguda i, a més, el reflex d'un esperit fortament arrelat en la població.

San Marino només té 61 km² i és un enclavament dins el territori d'Itàlia. El país és format essencialment per un seguit de turons argilosos, de formes suaus, dominats per un gran bloc calcari que s'aixeca en el centre, el Mont Titano. Aquesta muntanya, que s'eleva a 749 metres sobre el nivell del mar, presenta dos costats diferents. Per la part oriental forma una allargada i es-

La Roca Cesta fou construïda en el punt més elevat i inaccessible del Mont Titano. Foto: Joaquim Bordons.

El Palau del Govern presideix la plaça de la Llibertat, amb l'estàtua simbòlica envoltada de turistes. Foto: Joaquim Bordons.

pectacular cinglera, del tot inaccessible, els punts culminants de la qual estan coronats per tres torres de defensa. Pel vessant occidental, molt menys abrupte, s'hi enfila fins dalt la capital, San Marino, que, gràcies al seu emplaçament, ofereix uns panorames extraordinaris.

La silueta del Mont Titano és la primera visió que tenim de San Marino molt abans d'arribar-hi i, a mesura que ens hi anem acostant, es va agegantant d'una manera espectacular. El Mont Titano és, sobretot, el símbol de San Marino i la fortalesa des de la qual es va aglutinar el país i li va permetre subsistir com a tal. Seria inconcebible que la lluita secular de San Marino en defensa de les seves llibertats hagués pogut reeixir sense aquest refugi natural.

L'origen de San Marino s'atribueix a Marino, un picapedrer fugitiu de les persecucions de Dioclecià, que en el segle IV va fundar una comunitat religiosa en el Mont Titano. La independència de la República consta en un document de l'any 885. En el segle X, els perills de l'època van obligar els sanmarinesos a la construcció de fortificacions i muralles per a defensar-se, i molts anys després, per mitjà de pactes i utilitzant en últim extrem el cos de milícies armades, van evitar les lluites de les repúbliques italianes i l'afany de domini dels bisbes i papes de l'època. El 1631 el Papa reconeix la seva independència; aquesta és respectada el 1797 per Napoleó Bonaparte, que havia entrat a Itàlia, i en el Congrés de Viena de 1815 el nom de San Marino va figurar en la llista d'estats europeus reconeguts. El 1849, fugint dels francesos, s'hi va asilar durant uns quants dies l'heroi de la llibertat italiana, Garibaldi, i el 1882 San Marino fou el primer país a dedicar-li un monument. A la darreria del segle XIX es va firmar un tractat de protecció i amistat amb Itàlia.

A San Marino hi ha 22.000 habitants (1987), uns vuit mil dels quals es concentren a la capital i àrees d'influència. La Constitució és de l'any 1600 i la llengua l'italià. La primera moneda (lira sanmarinesa) es va encunyar el 1864 i el 1877 es van emetre els primers segells, que junt amb el turisme són la principal font d'ingressos. El país produeix carn, llet, formatges i vins, i s'hi elabora una interessant artesania del vidre i d'objectes de record.

El govern és exercit per un Consell Gran i General format per 60 membres elegits pel poble. Cada sis mesos, seguint un costum documentat el 1244, el Consell nomena dos capitans regents, que són els caps de l'executiu i tenen la representació de l'Estat. La seva investidura és una curiosa cerimònia, amb utilització de vistosos uniformes i vestits antics. A més d'una Milícia i una Gendarmeria, hi ha dos cossos de guàrdia que llueixen llampants uniformes: la Guàrdia Noble, creada el 1740 i encarregada de protegir les sessions del Consell i de la defensa personal dels capitans regents, d'uniforme blau marí, i la Guàrdia de Rocca, amb funcions de patrulla i vigilància de fronteres i encarregada de la guàrdia del Palau del Govern, que llueix jaqueta verda i pantalons vermells, i que els turistes encuriosits contemplen mentre, amb una absoluta immobilitat, fa de sentinella a la porta del Palau.

El gran atractiu de la capital és el seu privilegiat emplaçament i el bonic conjúnt que ofereix. El conjunt de les tres torres, enlairades i unides per un

camí de ronda, els cinturons de la muralla, els típics carrers de la part vella, estrets, escalonats i amb racons de flors, les cases antigues i les nombroses botigues d'objectes i records, recorregudes pels turistes, presenten un aspecte medieval molt interessant. A la part més nova, els espais enjardinats formen bells miradors. Des de qualsevol punt d'observació escollit el panorama és extraordinari: turons i més turons fins al mar i tota la costa, amb pobles escampats; el relleu dels contraforts dels Apenins i, a primer terme, l'ampla vall de la Marecchia, que baixa en direcció a Rimini. Un espectacle sense límits durant el dia que es trasmuda quan arriba la nit en una infinitat de punts lluminosos en totes les direccions.

Les tres emblemàtiques i encimbellades torres, que en segles passats van tenir un paper decisiu en la defensa de les llibertats de la República, són el primer punt de mira dels forasters i una ineludible visita. La primera d'elles, situada al nord, la Rocca Guaita (*rocca* significa fortalesa), fou construïda en el segle X. Es tracta de dues torres precedides d'una plataforma emmerletada, com un castell, des d'on es gaudeix del més complet panorama. La segona, la Rocca Cesta o de la Fratta, del segle XIII i restaurada diverses vegades, és la del mig i es troba en el punt més alt del Mont Titano, a 749 metres, en la part més impressionant de la cinglera. Forma un bonic conjunt encastellat i en el seu interior es visita l'interessant Museu d'Armes Blanques. La tercera, la Rocca Montale, dels segles XIII i XV, és una torre aïllada, de planta pentagonal, que servia per a la vigilància i està unida al sistema defensiu per un extrem de muralla. La primera torre queda damunt mateix de la població i les altres dues n'estan separades per una zona boscosa creuada per atractius senderons.

D'entre els edificis, sobresurt el Palau Públic o del Govern, una bella construcció d'estil gòtic toscà, del segle XV i reconstruït el XIX, d'elegant façana, coronat per una torre quadrada, amb rellotge i campanes. L'entrada és precedida d'una triple arcada i a l'interior hi ha un ampli vestíbul amb una escala de marbre a la dreta, sobre la

El sentinella del Palau, sobre el peu de fusta, sembla talment un soldat de col·lecció. Foto: Joaquim Bordons.

qual destaca una placa dedicada a Giuseppe Mazzini, el patriota italià i amic de Garibaldi. A la planta principal admirem el Saló del Gran Consell, esplèndidament decorat i amb un sostre de ric teginat. S'hi veuen els seients dels capitans regents sobre tarima i coberts per un dosser, i els dels membres del Consell, d'alt respatller. Al pis hi ha també una sala d'audiències i d'escrutinis.

Al davant del Palau s'obre la plaça de la Llibertat, sempre animada, centrada per l'estàtua que la simbolitza. A la dreta hi veiem una fila d'edificis antics i força ben conservats, i a l'esquerra se'ns ofereix un magnífic mirador sobre la vall de la Marechia i de cara a unes esplèndides postes de sol.

El Palau Valloni, del segle XV, és la seu del Museu Pinacoteca i de la Biblioteca Arxiu. Hi podem veure valuoses pintures, col·leccions arqueològiques, fòssils, etc., i els records del general Garibaldi. A l'anomenada Sala del Tron, magníficament decorada, hi figura, pintada al fresc, la llista de capitans regents des del 1200 fins a finals del segle XIX.

Dels edificis religiosos destaca l'església de San Francesco, del segle XIV i restaurada el 1792, amb un museu que conté valuosos quadres, frescos, escultures i objectes antics. La basílica de San Marino, d'estil neoclàssic del segle XIX, ocupa el lloc d'una església pre-romànica i concentra el culte al fundador, San Marino, les relíquies del qual es conserven en una urna, a l'altar major.

En un extrem de la població, sota la torre Montale, s'hi va construir un Palau de Congressos i, a la part vella, obre les seves portes el Museu de Cera. Recordem també que l'any 1985 San Marino fou l'escenari dels I Jocs dels Petits Estats d'Europa, uns Jocs Olímpics a la seva mesura, que se celebren cada dos anys.

El bell aspecte de la capital, que vàrem recórrer d'un costat a l'altre durant el dia, es transforma màgicament de nit amb l'encesa de llums i de nombrosos focus que posen en relleu els principals edificis, amb les tres torres emergint amb bellíssims efectes. És un espectacle per a veure'l. Per arrodonir-ho, un passeig nocturn per la foscor del bosc, sota les torres, ens va proporcionar la sorprenent visió de multitud de cuques de llum emetent la seva fosforescència entre l'herba. Era el mes de juliol i fou una visió inesperada, fora de tot programa i difícil d'oblidar.

Un funicular aeri, inaugurat l'any 1958, que surt de l'angle nord de la població, facilita la baixada a Borgo Maggiore, la segona vila de San Marino, situada al peu del Mont Titano. També s'hi baixa directament per un carreró de fort pendent. En el Borgo visitem el Museu Filatèlic i Numismàtic, que reuneix tots els segells, les monedes i els escuts posats en circulació per l'Estat, així com col·leccions filatèliques de més de cent cinquanta països. També hi ha un museu d'armes de foc.

Les altres viles o castells de la República són: Acquaviva, Chiesanuova, Domagnano, Faetano, Fiorentino, Montegiardino i Serravalle; noms que, com alguns aspectes de San Marino, semblen més propis d'un país de ficció.

L'Alpí

Estanislau Torres

A la darreria de la dècada dels cinquanta, d'acord amb els desigs del general Franco (llavors, com ja és sabut, cap d'Estat), hom va escampar, per diversos indrets de Catalunya unes quantes dotzenes de cérvols.

Aquesta operació, que va afectar una petita part del Pirineu, el Montseny i el Montnegre, més que conferir un toc de bellesa i salvatgia al paisatge, sembla que tenia per objecte poder practicar, en un futur més o menys proper, la caça major, a la qual, com també és sabut, era molt afeccionat l'esmentat general.

Però l'intent va resultar fallit, ja que en un termini relativament curt, potser a causa de l'acció dels caçadors furtius, potser per dificultats d'adaptació, possiblement perquè l'espècie seleccionada no era la més apropiada, de la major part d'aquells cérvols, no se'n va cantar mai més gall ni gallina.

Un dels que sí que va subsistir força temps i que fins i tot va aconseguir la celebritat, va ser l'Alpí. Un cérvol que no tan sols va arribar a tenir nom, sinó que també va arribar a tenir història i que no sabria dir si era un dels exemplars trasplantats o bé si ja, jovenet com era quan va començar a ser conegut, en descendia.

El que sí que puc dir és que quan només era un cervatell, encara, ja es va convertir en un animal semiurbà. Baixava a la població d'Alp, regularment, i diu que veure'l transitar pels carrers d'aquesta població no era gens difícil. Tampoc no era difícil, diu, veure'l entrar al bar que solia freqüentar el secretari de l'ajuntament, amb el qual (potser perquè solia obsequiar-lo amb un terròs de sucre) es va fer molt amic.

Es tractava d'un animal confiat, sociable... Res no feia preveure un canvi, doncs. I, això no obstant, sí, va canviar. Tant, va canviar, que en un determinat moment, tothom –boletaires, excursionistes, turistes, passavolants, pagesos...– va ser víctima de les seves escomeses.

Escomeses seguides d'unes bones rebolcades, que en alguns casos van tenir conseqüències greus. Recordo haver llegit una notícia, a la premsa, en què es parlava d'un pobre boletaire a qui van haver d'aplicar uns quants punts de sutura, al cap, i una altra on es parlava d'una pobra àvia –pagesa– que va haver de ser hospitalitzada a correcuita després d'haver estat agredida per ell quan, confiada, passava per coll de Jou...

Va ser un canvi inesperat, com he dit, que va sorprendre tothom. Un canvi que algú va atribuir al fet que havia entrat a l'edat adulta (deien que només envestia quan es trobava en l'època de zel), mentre que d'altres –la majoria– el van relacionar amb la mort del secretari de l'ajuntament ja esmentat, l'home amb el qual s'havia fet amic i del qual rebia, regularment, un terròs de sucre. Es deia que fins i tot s'havia afegit a la comitiva mortuòria, l'Alpí, el dia que va tenir lloc l'enterrament...

La zona d'operacions de l'Alpí comprenia els relleus que s'estenen des de la collada de Toses fins a coll de Jou, però els llocs on se'l veia més sovint era a la capçalera de la Tosa d'Alp, a coll de Jou i, també, curiosament, al bosc de la Pia.

I tanmateix, tot i que es coneixien a bastament, aquestes preferències, i malgrat haver estat denunciat repetides vegades el perill que suposava, ningú (i en dir *ningú* em refereixo a qui tenia la facultat –i l'obligació– de fer-ho) no va prendre les mesures que calien. En realitat, es deia (i era veritat, possiblement) que, pel fet de tractar-se d'animals que havien estat situats en aquells indrets per iniciativa del general Franco, tenien la consideració d'intocables...

Que les tendències agressives de l'Alpí no són un mite, ho puc afirmar amb fonament de causa, ja que durant una excursió a les penyes altes del Moixeró, que vam fer el dia 25 d'octubre de 1959, en vam ser víctimes, jo mateix, el meu cunyat i un amic que ens acompanyava.

Ens va agredir prop de coll de Jou, mentre baixàvem de la Tosa d'Alp, on havíem accedit des de la Molina.

Van aparèixer sobtadament, l'Alpí i un altre cérvol que l'acompanyava, mascle també. De moment no vam malfiar-nos-en. Al contrari, tot feia pensar que venien en so de pau. L'Alpí, sobretot. Perquè l'altre es va aturar una mica lluny de nosaltres i va quedar a l'expectativa. Ell, en canvi, se'ns va acostar tranquil, sense que res pogués fer pensar que tenia intenció d'escometre'ns...

Vaig pecar d'ingenu, jo, ho reconec. Tant és així, que fins i tot vaig descarregar-me la motxilla, en vaig treure un crostó de pa i li'n vaig anar tirant bocins mentre el meu cunyat, ben confiat també, prenia fotografies de l'escena, entendridora gairebé.

L'Alpí semblava afamat. Es cruspia amb celeritat els bocins de pa que li llançava. I se m'anava acostant, acostant...

Fins que es va acabar el pa, cosa que jo, bromejant, vaig comentar en veu alta. Em mirà amb aire sever, llavors, amb uns ulls on, inesperadament, havia aparegut una lluïssor freda, in-

quietant... Va durar uns instants, només, aquesta situació. Tot de sobte acotà el cap i amb les seves grans banyes intentà d'enforquillar la meva motxilla. Vaig arrabassar-la-hi, jo. Ell em fità amb quimera i tornà a acotar el cap amenaçadorament. Però ara era jo l'objectiu, no la motxilla.

Fugir (ja que no hi havia altra sortida) m'era molt difícil. El tenia, a davant, barrant-me el pas; al darrera es dreçaven unes grans llastres de roca, verticals, molt llises, on no podia enfilar-me.

«Distraieu-lo!», vaig cridar. I ho van fer, el meu cunyat i l'altre company, sí. El meu cunyat, sobretot... Però llavors va ser ell el perseguit. Breument: per dues vegades van acabar, després d'una lluita desigual, ell i l'Alpí, arrapats l'un amb l'altre, per terra. El meu cunyat amb la camisa espellifada i la pell plena de rascades; tots dos immòbils, tots dos panteixant penosament... Mentrestant, l'altre cérvol, indecís –desconcertat, semblava–, no parava de donar voltes entorn nostre.

Finalment vam aconseguir d'allunyar-los a cops de roc (rocs que llançàvem amb més energia que traça), però van anar marxant a contracor, sense apressar-se, amb intencions manifestes (l'Alpí, almenys) de recomençar la brega.

Vam continuar l'excursió, naturalment. Vam baixar a coll de Jou, vam pujar a les penyes altes del Moixeró, vam anar cap a Das i Alp, per font Llebrera... Però sempre atents, recelosos. Com explico en el meu llibre *El Pirineu*, «a cada revolt ens semblava veure un ull rodó ple de males intencions i unes banyes llarguíssimes».

Vaig enviar una carta al director de la revista *Destino*, poc després, on donava la veu d'alarma i on instava les autoritats que hi estaven obligades a prendre les mesures pertinents. «És possible –deia, entre altres coses– d'aconseguir que siguin capturats i internats, els menys sociables?». «És possible no haver de matar aquests animals, tan bells, cosa que ens doldria, malgrat haver-ne estat víctimes?».

Naturalment, el meu clam no va arribar enlloc o, si hi va arribar, cosa ben possible, no va ser tingut en compte. I no va ser tingut en compte un any després, tampoc, quan, en un nou escrit publicat a la mateixa revista, em queixava que «havia provocat més hilaritat i més escepticisme que altra cosa», el meu escrit anterior, i em referia a l'angoixa –creixent– que es detectava entre la gent de la comarca.

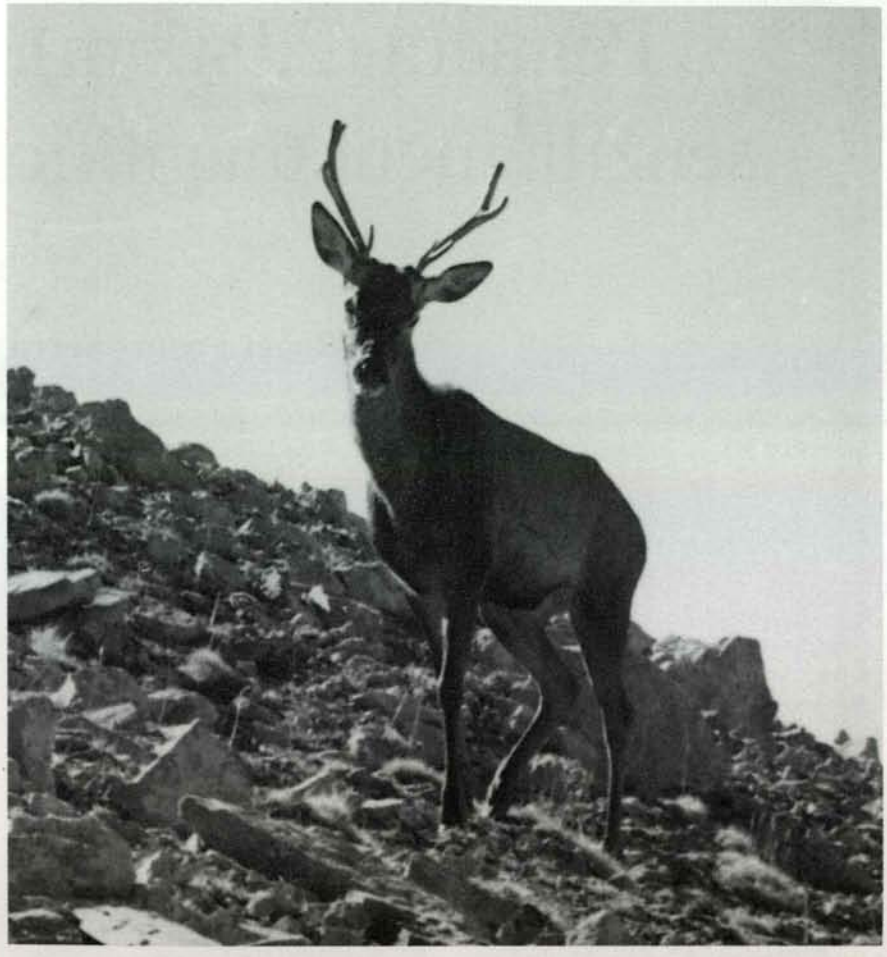

També insistia en el sentit que no fos eliminat, l'Alpí, sinó que aconsellava que fos capturat i cedit, posteriorment, a un parc zoològic. «A criteri meu –raonava– matar-lo constituiria un càstig absurd, ja que allò que cal evitar és un perill, no venjar-se estúpidament dels atacs inconscients d'un irracional...».

Però tot va ser inútil. L'Alpí, com ja era de témer, va morir, i no pas de mort natural, un any després. El va abatre a trets el doctor Danés, d'Olot –a qui, segons sembla, va envestir o va intentar d'envestir el cérvol–, un metge molt conegut, que va ser sotmès a judici, posteriorment, i condemnat (caçar aquells cérvols era rigorosament prohibit: constituïa un delicte, fer-ho), tot i que temps després va ser revocada, la sentència...

Va tenir un final una mica –o molt– humiliant, l'Alpí... El seu cap, com si fos un trofeu de guerra, va estar exposat –després de dissecat, naturalment– durant una bona temporada en un conegut establiment de Barcelona, i actualment pot ser contemplat a Alp, a l'interior de l'ajuntament, on, quan jo hi vaig ser, almenys, no hi vaig saber veure cap nota on se n'expliqués la procedència ni el motiu pel qual hi és exposat, cosa que caldria fer, em sembla.

Pel que fa a mi, haig de confessar que el vaig contemplar amb una espurna de simpatia, el dia que vaig tenir ocasió de reveure'l... Malgrat el perill que havia corregut, jo, a causa d'ell, i malgrat els danys i les pèrdues que havia sofert el meu cunyat, i els mals moments que havia passat l'altre company a causa d'ell, també, em va semblar (i admeto que és ben absurd) que retrobava més una antiga amistat que no pas una simple –i no desitjava– coneixença.

Peguera (2.942 m), senzillament magnífic

Roger Pasto i Serra

Arribem a Espot, després d'un viatge llarg amb autocar. Mengem alguna cosa abans de començar a caminar, mentre observem que hi ha força neu al vessant del Peguera. Ens posem les botes amb una certa tranquil·litat i comencem a travessar el poble. En els últims carrers d'Espot s'ha acumulat el gel, a causa d'anteriors nevades. Sortim del poble i agafem el camí de la vall de Peguera. Al camí, des de cotes baixes, hi ha neu i gel.

Hem arribat a l'embassament de Lladres, on la neu ho cobreix tot, però per sort és força dura i ens permet avançar sense una traça precisa. El refugi J. M. Blanc ja és a l'abast, després de quatre hores de camí.

Ens instal·lem al refugi i busquem aigua pels voltants, ja que l'estany Tort de Peguera està gelat, però no en trobem. Per sort, a tots ens en quedava encara una mica, cosa que ens permet sopar i fer nit al refugi.

Ens despertem mentre el sol tot just fa entrar la seva claror per la finestra del menjador. Esmorzem comentant per on es puja al Peguera.

Sortim a les vuit del refugi, equipats amb tot el material necessari per a fer muntanya a l'hivern. Fem una parada a l'estany Tort de Peguera, on obrim un forat al gel per treure'n aigua. Una vegada proveïts, reprenem la marxa.

Quan ens trobem a prop de l'estany de la Llastra ens tornem a parar, ja que ningú de nosaltres no ha pujat al Peguera i no sabem amb exactitud quin cim és. És hora de treure el mapa i la brúixola, i posar en pràctica tots els coneixements que ens han ensenyat els vocals. Després d'algunes discussions, continuem caminant amb la mirada posada en el que possiblement és el cim del Peguera.

La decisió ha estat correcta, ja que hem anat a parar al coll de Monestero. Comencem la pujada a la piràmide del Peguera; hem de fer servir les puntes de les botes per a obrir-nos pas en una superfície bastant gelada.

Ja quasi hi som, però queda una paret empinada coberta d'una neu semidesfeta; amb l'ajuda del piolet aconseguim passar-la. Finalment el cim: hem arribat! La vista és al·lucinant; tenim un cel blau com el mar. Només ens queden uns minuts: el temps s'escola i volem arribar de dia al refugi.

La baixada es fa sense més problemes. Només cap al final agafem llenya per a encendre la llar de foc i aigua per al sopar.

Ja hem sopat, la foscor es fa patent. La temperatura baixa de vuit graus fins a deu sota zero, i el vent comença a bufar amb força. El foc que hem encès serveix perquè la temperatura de l'habitació sigui agradable.

La nit ja ha passat. Avui fa un dia rúfol. Aprofitem que el temps s'aguanta per a fer la pala Sudorn. Fem el cim mentre comença a nevar i la boira puja des de la vall d'Espot. Decidim baixar ràpidament.

Després d'algunes incidències, com la «baralla» per unes salsitxes, el quart dia baixem a Espot de retorn.

Ara, des del meu escriptori, penso que l'excursió va ser un èxit. Vam veure uns paratges solitaris del nostre Pirineu (a l'estació hivernal) que, per cert, ens van agradar molt. I el grup de companys de l'excursió era una gent magnífica, que va fer d'aquesta excursió una cosa inoblidable.

Descansant dalt al cim del Peguera (2.942 m). Foto: Toni Grau.

Camins dels ports de Beseit, 4

L'Arany (1.226 m) des del camí del Romeret

Kildo Carreté i Bisbal

Aquest nou itinerari circular dóna sortida al camí del Romeret (MUNTANYA, 769) i s'enfila al cim de l'Arany seguint arestes i canals netes fins ara de tota petjada. Aquesta excursió té l'inici i l'acabament als plans de la Mina Maruja, on hi ha un picnic i terrenys d'acampada tocant al riu Matarranya, al final de la pista forestal procedent de Beseit.

Abans d'enfilar-vos al camí del Romeret, no us perdeu la visita a les properes gúbies del Parrissal, riu amunt. És un congost excepcional.

Després de donar a conèixer el camí del Romeret, calia buscar-li una sortida per dalt, per a completar els coneixements d'aquest sector tan particular del Port. Diverses vegades he intentat trobar un punt vulnerable que permetés l'enllaç de la carena de l'Arany amb el congost del Parrissal, pel camí del Romeret, baixant de l'Arany, però sempre quedava embussat al damunt de l'amfiteatre prop del Fus, o a l'altre extrem del circ, damunt la balconada tocant a uns flautats de pedra i agulles de totes mides, tenint sota meu un munt d'arestes i canals aparentment infranquejables. Sense saber-ho, anava pel bon camí.

Amb tossuderia hi he tornat, però aquesta vegada iniciant la recerca des del punt més enlairat del camí del Romeret, just on inicia la davallada per a buscar la sortida, cara a llevant. Amb l'amic Josep Segura hem aconseguit trobar un pas, sembla que únic, a través d'aquestes parets desgastades per l'erosió. Des d'ara, els excursionistes enamorats del Port disposen d'un nou itinerari per a pujar a la carena de les Moletes d'Arany des del congost del Parrissal, tot seguint el pas del Romeret.

EL NOU CAMÍ

Els senyals semblen indicar que aquest sender ha estat obert per les cabres salvatges, els *sovatges*, per a anar a abeurar a prop del riu escollint el recorregut més fàcil, fet que ens afavoreix, perquè en tot el recorregut no hi ha cap pas difícil, exceptuant alguna curta grimpada, on cal fer ús de mans i peus. Quan vingueu a conèixer aquesta nova ruta per a pujar al cim de l'Arany o per a continuar cap al Caro, us trobareu gairebé sempre voltats de ginebres i boixos que amaguen l'entorn de l'aresta per on es passa; ara per la dreta, ara per l'esquerra, tenint a sota nostre fondes barrancades erosionades, gairebé verticals. Estem voltats d'una naturalesa aspra, semblant a un immens laberint de roca i bosc, amb canals i arestes, on cal caminar amb atenció per no anar a parar a un cul de sac o a la punta d'una petita agulla. He posat fites als llocs més dubtosos i, seguint aquests senyals, de sobte us trobareu dalt, a la sortida del laberint, amb la sensació d'haver anat caminant amb una bena als ulls.

El bosc dóna pas al cel, i ens trobem damunt del circ i a l'extrem est

Font de la Balanguera, a prop dels masos, del coll del mateix nom. Foto: K. Carreté.

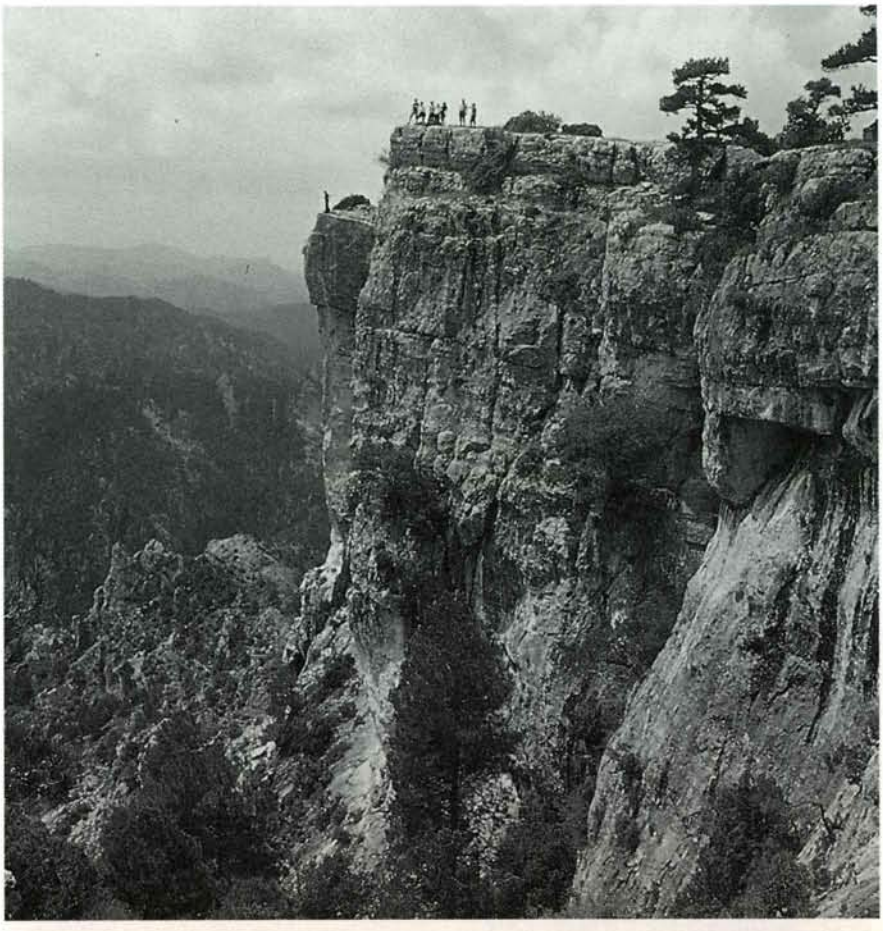

Cingle de Roca Morera, a la carena de les Moletes d'Arany. Foto: K. Carreté.

d'aquest semicercle. Al fons hi ha el fosc congost del riu Matarranya, aigües avall del Parrissal i, al mig de l'olla, s'hi descobreixen moltes agulles i canals de totes formes, amb el Fus a l'extrem oest del circ. Més de dos-cents metres damunt nostre hi ha el cim de l'Arany, emboscat entre pins i canals, impossible d'identificar per estar gairebé al mateix nivell que la carena de les Moletes, que s'estén des del coll de la Balanguera fins al pouet d'en Borràs, al capdamunt del barranc de l'Espasa. Aquesta carena rocallosa i plena de bosc va paral·lela al riu Matarranya, però l'en separen més de cinc-cents metres de desnivell.

El lloc on som convida a parar-hi, per a admirar aquest bé de Déu de monòlits calcaris que la meteorització diferencial dels materials ha esculpit, donant-los formes de porra, fus, llapis, màquina de tren o de pont natural. Al fons de tot, la llarga gorja del riu Matarranya mostra el seu tall fosc de vegetació, amb els vessants inaccessibles. Estem situats dalt d'una balconada penjada damunt del circ rocós i a l'extrem est, amb petits planells que conviden al bivac salvatge (MUNTANYA, 769, foto pàg. 101) i tenim per veí l'escurçó, aquest petit ofidi de mig metre, molt verinós. Cal rastrejar l'entorn abans de fer el jaç o remoure pedres!

Per a pujar a la carena de les Moletes d'Arany, cal fer-ho per una canal que es distingeix molt bé des d'on som; és la que hi ha més a la dreta del cingle, vers llevant. S'identifica fàcilment perquè no és gairebé emboscada i, al repeu, a l'inici de la canal, hi ha uns quants pins grossos (febrer 1991). Es pujarà fàcilment per l'esquerra de la canal, per roca pelada, sense còdols. El pendent és d'uns 40°. Per fer-hi cap, escollim un pi gros de cimal escapçat que creix al llom de la carena propera, a uns cinc minuts vers llevant. Cal enfilar-se carena amunt, entre bosc i una boixeda molt espessa, sense cap mena de sender. Al cap de deu minuts hem de deixar la carena; som al nivell del repeu de la canal de pujada i, per a fer-hi cap, ens cal flanquejar entre bosc evitant el cingle que corona aquest circ, d'un quilòmetre d'amplada.

S'arriba al capdamunt de la canal i es topa amb una gran fita que vaig muntar l'hivern de 1979, en trobar aquesta canal, que vaig seguir fins al pi gros de cimal escapçat. Aquest entorn és ple de brancatge escampat pels talladors del bosc, tapant els senyals del GR, que passa per aquesta carena, senyalant la ruta Beseit-Caro, senyals quasi esborrats pel temps i que, per a seguir-los, cal tenir instint d'indi. Continuant vers llevant, aniríeu al pouet d'en Borràs, coll Navic i refugi de la UEC, a sota el Caro. Nosaltres continuem, rumb al NW, per terreny planer fins a arribar al punt culminant de la carena: el pic de l'Arany, a 1.226 metres. Aquest cim està a uns cinquanta metres del camí, amagat entre el bosc de la carena rocallosa, impossible de seguir, i s'identifica pel merlet posat per l'IGC.

Des d'ací el panorama és esplèndid: es descobreixen muntanyes de Castelló, Tarragona i també de Terol, tenint sempre a primer terme aquests Ports plens d'incògnita per als qui (la majoria d'excursionistes) sols hi han estat d'esquitllada.

Aquestes muntanyes exigeixen venir-hi moltes vegades per a arribar a conèixer les rutes principals i moure's-hi amb seguretat. El camí d'avui n'és un clar exemple. Si porteu al damunt el mapa dels Ports, editat per la UEC, sector sud, entreteniu-vos a anar identificant les muntanyes de l'entorn. És molt engrescador.

De retorn al camí, i seguint el mateix rumb, al cap de pocs minuts ens trobem sota mateix del Pont Natural, que s'alça a la mateixa cresta carenera amb l'ull calcari enfocant als fondals del Matarranya. Camí enllà hi ha el cingle de Roca Morera (1.174 m), separat del camí uns centenars de metres, avançant el seu cap de cingle damunt l'abim. És un mirador admirable per a acomiadar aquest curt itinerari paral·lel a la carena de l'Arany.

Tot seguit el camí baixa fort i no para fins als masos de la Balanguera. Abans, però, cal posar molta atenció al camí de baixada, perquè hi ha moltes

El trill i el forcall o estiràs, al mas de la Balanguera, 1985. Foto: K. Carreté.

marrades, sense cap senyal de GR i, ja prop de l'arribada, un fals coll i unes ufanoses alzines ens amaguen els masos i el coll de la Balanguera, ample i encatifat. Els sovatges solen estar a prop.

Els masos de la Balanguera i llur entorn és un petit paradís abandonat a la mà de Déu. Ací hi vivien unes famílies amb amples camps de conreu, arbres fruiters, un bon ramat i, a cinc minuts, un preciós estanyol alimentat per l'ullal que encara hi brolla, del mateix cingle. Som a unes dues hores de camí de Beseit i aquest lloc és un nus de comunicacions de camins de bast, abans molt important. Ací menen els camins de ferradura provinents de Beseit: el de les Marrades, que puja per la costa de Boixeres, a l'obaga de la mola de Sant Miquel, i l'altre camí, més costerut, que deixa el riu Matarranya a Mina Maruja i, passant per les ruïnes de la mina Vella, fa cap ací. També existeix encara l'antic camí de bast que ve des del riu Ulldemó, passant pel mas de les Oliveres i el pou del Ganxo. Per acabar, hi ha els dos camins paral·lels que van a Tortosa. En deien camí Vell de Tortosa, ara GR, continuació del que ve de Beseit per les Marrades i que ara anirà pels fondals de l'Arany i el pouet d'en Borràs, i el caminet que acabem de seguir, per la carena de les Moletes d'Arany, que també fa cap al pouet d'en Borràs i continua cap al coll de Navic, Carlares i el Caro.

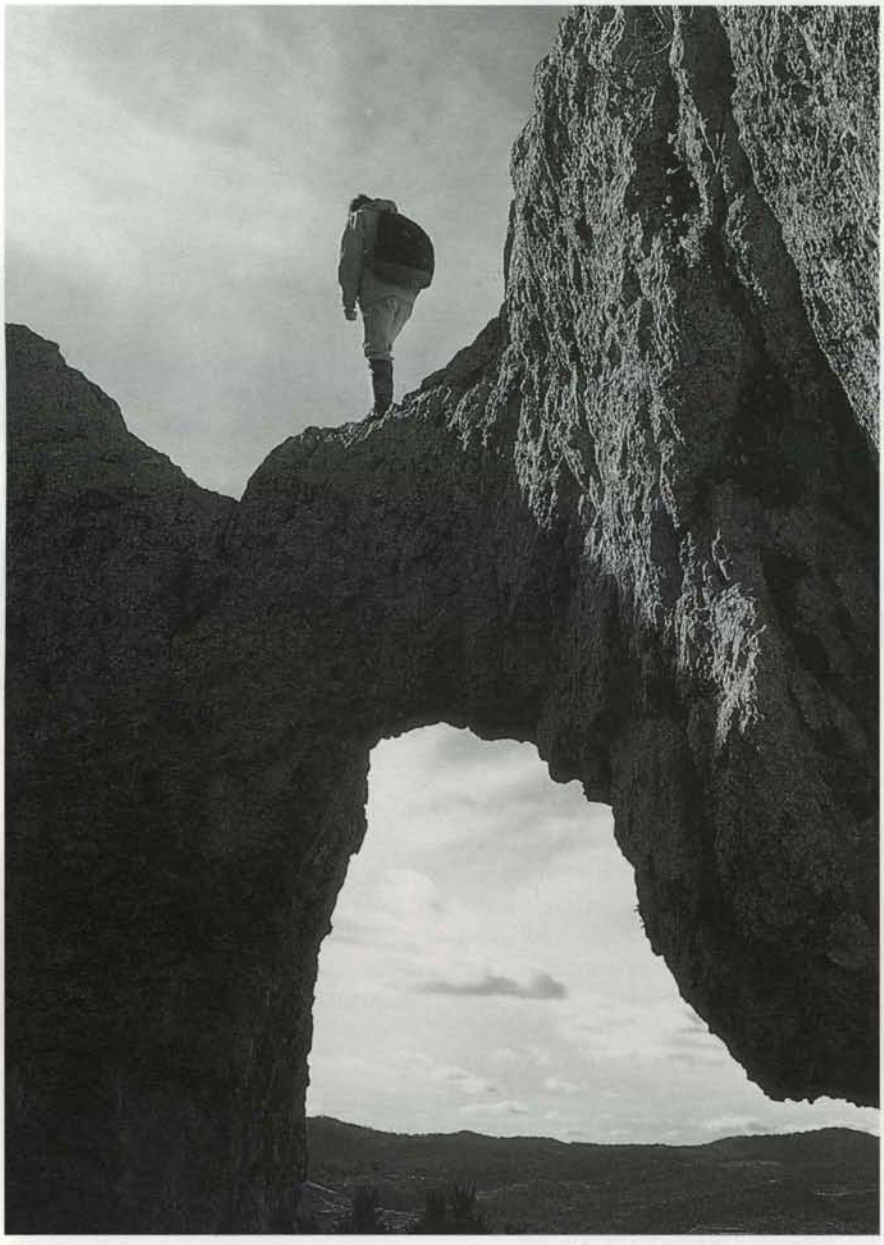

El pont natural a la carena de les Moletes d'Arany. Foto: K. Carreté.

Amb pena i recança deixem la Balanguera. Ho hem trobat tot regirat, brut, i falta poc per a l'esbotzament total, amb l'era plena de romigueres i els arbres fruiters sense fruit, ja mig corsecats. Ja no hi ha aquell trill fet amb incrustacions de sílex i tampoc el vell forcall o estiràs que s'utilitzava per a arrossegar les pedres per a fer bancals.

Els Ports són plens de noms bonics com el de la Balanguera, tan lligat a les nostres tradicions, Palla al Ruc, Perot lo Negre, el Pixantó dels Pets, el Torrero, les Clotes, barranquet de l'Aigua Clara, l'Espina, Coc, Cocó, rases del Maraco (equivalent a Diable ?)...

UN PAÍS DESPOBLAT

Tot baixant, camí del picnic de Mina Maruja, recordo aquests i molts d'altres topònims que aniran desapareixent, com observem també amb els masos, les fonts, els camins de ferradura que travessaven el Port en totes direccions.

L'excursionisme d'avui dia deu agraïment als estimats amics tortosins Josep M. i Joan Brull, de la UEC de Tortosa, que l'any 1972 van lliurar als

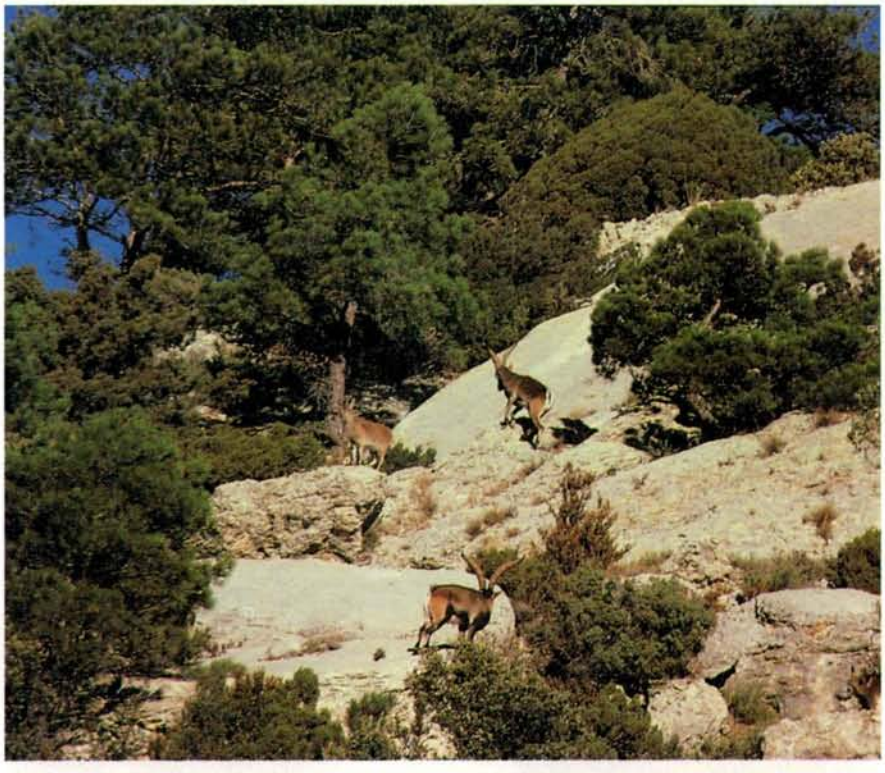

Cabres salvatges «sovatges» a prop del coll de la Balanguera, un matí d'hivern.

excursionistes la seva obra *Guia itinerària dels Ports,* volum que recull l'esforç de tota una vida dedicada a trepitjar aquestes muntanyes en totes direccions, recuperant topònims i prenent horaris. Ho varen fer just abans que els masovers emprenguessin la fugida, abans del definitiu abandó del Port.

Permeteu que faci la transcripció del paràgraf referent a l'activitat humana al Port, un quart de segle enrera (any 1945). Aquesta sintetitzada descripció respira amor i sentiment a dojo, no en va ha estat escrita per uns homes que han viscut profundament les darreres vicissituds dels muntanyencs del Port, des de Tortosa fins a Beseit i de la Sénia fins a Arnes. Llegir aquestes ratlles us ajudarà a comprendre el perquè de l'estat actual d'abandó que s'observa arreu del Port.

«Anys enrera, molts de masos eren habitats amb continuïtat. Actualment en resten ja ben pocs, per la qual cosa podem dir que els Ports estan deshabitats.

»No fa gaire temps (1965) la ramaderia, ensems amb l'agricultura, constituïa la riquesa principal del Port. Hi havia molts de masos amb tres ramats: bous, ovelles i cabres. Enumerar-los tots seria massa llarg, però només vint-i-cinc anys enrera (per l'any 1932) pasturaven per tot el Port a la ratlla de 125.000 caps de bestiar. Per què només n'hi queden uns 5.000 caps? Actualment, una mesura paradoxal incomprensible [es declara gairebé tot el Port Reserva Nacional de Caza], creiem, empeny els pastors i masovers de molts indrets de la serralada, convertint-los en nòmades i, tanmateix, la seva nissaga és en extrem sedentària, però deixondida. Això ha estat l'abandó general de tot el massís. Quant hi perd el Port i els qui l'estimem? Fins a quan? Actualment, per la serralada, per tots els indrets, gairebé només hi transiten els excursionistes. Per tant, els senders es perden massa de pressa.

»Cal tenir molt d'esguard amb els ròssecs, exclusivament fets per a traure la fusta dels vessants i rodalies sense camí o on només hi ha el sender, i que els treballadors, diguem-ne inconscients, travessen tantes vegades com els convé, tallant les branques i cobrint els camins, deixant-los perduts, entrebancs que l'excursionista ha de resoldre amb molta intuïció.

»Anys enrera, els pastors i masovers, amb el seu treball quotidià, fressaven camins i senders. Als masos, hi vèieu sortir aquell fum de color blau que us obria el cor i els desigs de veure, parlar i indagar amb aquella gent ferma, humils com la nostra mare natura i amb un cor noble, pur i gran com ella mateixa, veritables amics, puix que, aferradament, també estimen la muntanya.

»La nostra sincera estima i el nostre gran record envers totes aquestes persones muntanyenques que sempre ens han produït plaer només amb la seva presència, contestant les nostres àvides preguntes, sempre amb el desig de complaure'ns i la llar de les quals va ésser també la nostra».

Horaris	**Parcial**	**Acumulat**
Beseit, al picnic de Mina Maruja, 6 km de pista		
Picnic	0 h.	0 h.
Congost del Parrissal	45 mn.	45 mn.
Punt més alt del camí del Romeret	30 mn.	1 h. 15 mn.
Fi del camí dels Sovatges: la Balconada	40 mn.	1 h. 55 mn.
Cim de l'Arany	1 h.	2 h. 55 mn.
Roca Morera	25 mn.	3 h. 20 mn.
Coll i masos de la Balanguera	25 mn.	3 h. 45 mn.
Mina Vella	15 mn.	4 h.
Picnic	15 mn.	4 h. 15 mn.

BIBLIOGRAFIA

Àngel SOLÀ I TRULLÀS, *Miscel·lània del Port,* Tortosa, 1989.

Joan i Josep M. BRULL, *Guia Itinerària dels Ports,* UEC de Tortosa, 1972 (exhaurida).

Apuntes para la historia de Beceite.

La Meije, una travessia per a romàntics

Jaume Aguadé

L'ASCENSIÓ INTERMINABLE

Quin sentit tindria el nostre esport si un cim fos l'obra d'un dia, si l'experiència de l'ascensió comencés i acabés en ella mateixa, en unes poques hores, si no hi hagués abans el desig i després el record. No, un cim no es fa en un dia i l'acte físic de l'ascensió és només una petita part del llarg camí. Jo vaig començar a pujar la Meije ara fa vint-i-un anys, quan el malaguanyat Josep Llaudó va presentar, a la sala d'actes del Centre, unes diapositives de la seva travessia de la Meije i jo, que acabava de descobrir l'excursionisme (el Bertí, el Montseny, el Corredor...) vaig voler fer-me alpinista. Aquell mateix any, devia ser el setanta o potser el seixanta-nou, la revista MUNTANYA publicava unes paraules d'en Jaume Fabrés que encara ara recordo: parlava de la Meije anomenant-la «la més alta emoció de la meva carrera alpina». La Meije, la «Grande Difficile», la paret que va corprendre Whymper, l'aresta «formidable més enllà de tota expressió» dels germans Zsigmondy. Coolidge, que va realitzar la segona ascensió, ens fa saber que «seria fàcil d'anomenar passos d'una dificultat semblant a altres cims, però, presa en conjunt, la Meije sobrepassa en dificultat tots els altres cims. Fins i tot les roques del pic d'Olan no poden comparar-se-li... ni el Rothorn, ni la Dent Blanche ni el Bietschhorn, no poden comparar-se-li, ni que sigui per un instant». Així va començar la meva relació amb la Meije: sense haver-la vista mai.

Va ser el vuitanta-vuit quan la vaig veure per primer cop. Era a França per motiu de la feina i vaig anar a la Bérarde tot sol. La Meije no es veu pas, de la Bérarde estant, però, si us allunyeu uns minuts del poblet, pel camí del Plan du Carrelet, veureu com treu el cap uns instants, emmarcada pels ves-

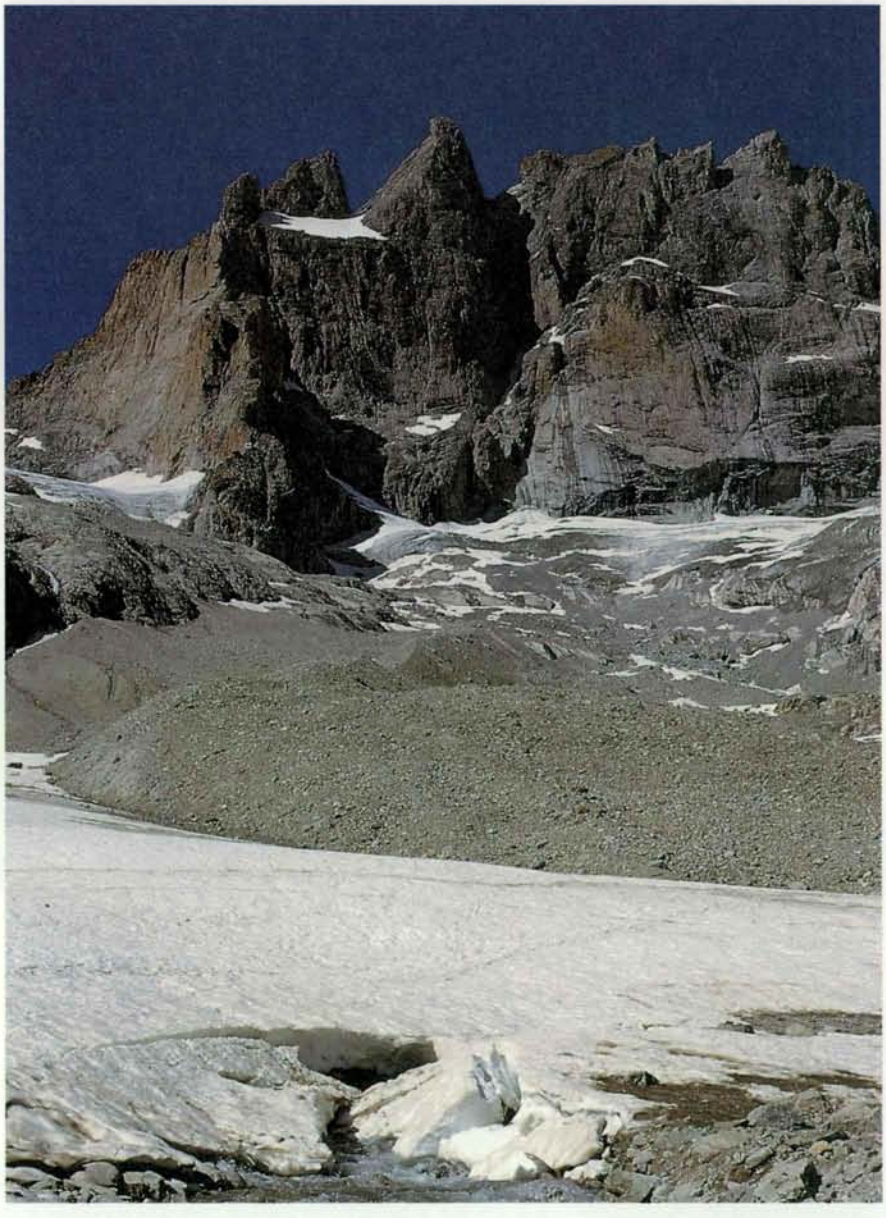

La bella muralla sud de la Meije, amb el refugi i l'aresta del Promontoire. Foto: Jaume Aguadé.

L'última bretxa abans del Doigt de Dieu. Al fons, la gelera de Tabuchet. Foto: Jaume Aguadé.

sants de la vall dels Étançons. Però no és pas així com cal veure la Meije: és millor seguir la vall dels Étançons cap al nord per tal que, després d'una hora bona de camí, ens aparegui al davant, en un instant sublim, una paret de 1.600 metres d'ample per 900 d'alt: la paret sud de la Meije, amb els seus accidents característics: el Grand Pic, la bretxa Zsigmondy, el Doigt de Dieu, el Glacier Carré i, sobretot, l'aresta del Promontoire, l'únic punt feble de la muralla, el camí de Castelnau i Gaspard, la ruta clàssica. Millor faríeu encara si pugéssiu a la Maye, un mirador magnífic, i hi anéssiu disposats a viure-hi el capvespre, veient com el camí del sol fa aparèixer els subtils relleus i els més diversos colors del granit de la Meije. No us sabrà cap greu esmerçar-hi un parell d'hores. Mireu bé el cim, com si diguéssiu: No vinc avui a pujar-te, només vull saber qui ets.

LA TRAVESSIA

La travessia de la Meije, entre la Bérarde i Villar d'Arène, és un itinerari que reuneix, en el més alt grau, la bellesa i l'equilibri que associem a les obres d'art que mereixen el nom de clàssiques. Moltes veus més autoritzades que la meva, de Coolidge a Rébuffat, n'han cantat les excel·lències. Tot sembla haver estat dit: els passos de la via duen noms que ens recorden l'època d'or de l'alpinisme, cada accident del terreny ens parla del coratge o la dissort d'algun cap de cordada de nom memorable... Què en podré dir jo que no caigui en la banalitat o el ridícul? Comencem, potser, com féu D'Ors amb la Ben Plantada, fixant-ne les proporcions exactes, aparentant una objectivitat i un deseiximent que ens són ben aliens. La travessia clàssica de la Meije: cursa difícil, rocosa amb algun tram mixt, que va del refugi del Promontoire, a 3.092 m, a la vall de la Romanche, a 1.667 m, passant pel refugi de l'Aigle, a 3.441 m. Es travessen dos cims principals: el Grand Pic (3.983 metres) i el Doigt de Dieu o Meije Central (3.974 m). Nombrosos passos de tercer grau, diversos ràpels (cal dur dues cordes), un *couloir* generalment en glaç viu, 900 m de desnivell de pujada i 2.300 de baixada. Ruta molt poc evident i difícil de trobar entre el Promontoire i el Glacier Carré. Retirada molt problemàtica a partir de la bretxa Zsigmondy. La roca: un granit magnífic. Sortida del Promontoire a les 4.15; refugi de l'Aigle a les 13.30; arribada a la vall a les 17. Bon temps al matí. Tempesta a partir de les 14 hores.

«...has vist els cossos / i les distàncies. Ara calcula / les masses, les vibracions dels cors», ens diu Gabriel Ferrater a «Mecànica Terrestre». Cansat d'aquelles guies on només trobem una línia de punts orlada de xifres romanes (V, IV+, 6b), miraré d'explicar el que jo he vist i el que he pensat, al llarg de la via. Comencem deixant ben clar que els passos d'escalada no arriben al quart grau. La bellesa de la Meije, com la del Château Margaux, no prové de la seva graduació: tercer grau, i encara en passos aïllats. Però tampoc mai no estarem per sota del segon grau. No hi ha, tampoc, passos atlètics o tècnics: es tracta només d'adherència i equilibri. Tercer grau vol dir que tot muntanyenc amb un mínim d'entrenament en escalada podrà superar tots i cada un dels passos clàssics de la via de la Meije. Recordem-los breument: el pas del *crapaud*, poc després de la sortida del refugi, una curta superació la dificultat de la qual prové més de l'hora del dia en què s'ha d'afrontar (quarts de cinc del matí, a la llum de la frontal) que d'altra cosa; el *couloir Duhamel*, fàcil, però extraordinàriament feréstec; la *dalle Castelnau*, esdevinguda fàcil gràcies a l'adherència del calçat actual; el *Dos d'Ane*, que mentiria si digués que recordo com és; dues xemeneies sense nom que em van semblar especialment dures; la *dalle des Autrichiens*, anomenada així perquè és una variant oberta per la cordada dels Zsigmondy quan baixaven de fer la primera travessia de la Meije; el *pas du chat*, formidablement aeri; el *cheval rouge* i, sobretot, el ressalt que el segueix, potser el pas més dur de l'ascensió.

No hi ha passos objectivament difícils, però, quin ambient més salvatge i feréstec, quin buit immens ens envolta arreu! Quina basarda pensar en una eventual tempesta, en haver de descendir, encalçats pel mal temps, aquest enigma de pedra sense fil d'Ariadna!

«La vista m'importava ben poc; no havia pujat al cim de la Meije per admirar un panorama», ens conta Coolidge. Bé que es deu veure la cara dels Écrins i tota la immensitat dels cims del l'alt Delfinat, però la mirada difícilment hi para esment, polaritzada per l'espectacle punyent del serrat que, entre el Grand Pic i el Doigt de Dieu, cal

seguir. És difícil lliurar-se a la contemplació bucòlica quan al teu davant la continuació de la cursa es presenta tan aèria, tan formidable...

La bretxa Zsigmondy ha sofert, d'ençà de la primera ascensió, diverses modificacions substancials. És ben sabut que, a l'any 64, va produir-se un despreniment monumental que va malmetre l'itinerari original. Aquest utilitzava la cèlebre fissura Zsigmondy que, després de l'esfondrament, resulta inabastable. Més recentment, un altre esfondrament ha tornat a modificar el fons de la bretxa, però no sembla que n'hagi augmentat la dificultat. L'itinerari actual flanqueja el pic Zsigmondy (la primera dent) pel seu costat nord. Això vol dir glaç i dificultats molt variables. Fa força anys, s'hi va col·locar un cable que permet una assegurança precària i inestable. Per a mi el flanqueig i el *couloir* de gel que ens torna a l'aresta van ser, decididament, la part més compromesa de la travessia. Quan, vençut el *couloir,* s'arriba a la bretxa entre la primera i la segona dent, hi ha motius per a lliurar-se a l'alegria: l'escalada, a partir d'aquest punt, serà una festa; una dansa per un fil suspès entre dos abismes, però una dansa clarament fàcil. I a l'arribada a la quarta dent, la Meije Central, que sobreploma sobre la vall dels Étançons, la joia ja es fa incontenible: les dificultats han acabat i el refugi és proper. És ara quan mirem el panorama al nostre voltant, del Râteau a les cases de la Grave, dels Écrins a la formidable paret sud del Grand Pic, per on passa la via Allain-Vernet. Un ràpel de quaranta (obligatori) ens permet de saltar la rimaia i una ràpida lliscada per la gelera ens durà en ben poc temps al minúscul refugi de l'Aigle. Ara ja no hi fa res que encara hàgim de descendir 1.800 m ni que la tempesta es desfermi!

EPÍLEG A LA DIBONA

Les ombres del vespre es van fent denses, però no vull encendre la frontal. Baixo, sol, pel camí del Soreiller a les Étages. Acabo de fer la Dibona i una estranya alegria m'omple el cos i fa la meva pell permeable a un benestar profund que irradia tot el que m'envolta. No se sent res i és molt fosc, però la muntanya sembla manifestar-se en un seguit de sensacions tàctils. Abans d'ahir era a la Meije, avui he pujat la Dibona per la via de la cara sud, una altra via clàssica que representa, però, una època diferent de l'alpinisme. La Meije ens parlava de Castelnau i Gaspard; aquí els passos són les canaletes Stofer, el flanqueig Livanos, la variant Berthet, el descens per la via Mayer-Dibona...

Reflexiono sobre el que sembla una pèrdua general d'interès per l'alpinisme. A la travessia de la Meije érem, en un dia de plena temporada, quatre cordades, totes amb guia, totes formades per gent d'una certa edat. N'hi ha prou amb fullejar el llibre del refugi per a veure que aquesta és la situació habitual. El mateix vaig observar fa un any al Weisshorn. No és gens freqüent trobar gent jove a la muntanya. Convindreu amb mi que sembla haver-se produït un buit en el que seria la zona mitjana de la piràmide dels muntanyencs? L'esquí de muntanya, la *randonnée* i, sobretot, l'escola d'escalada, apleguen un nombre creixent de practicants. Les curses fàcils i algunes d'extraordinàriament difícils són cada dia més concorregudes, però aquelles curses que, com la Meije, són massa difícils per al simple turista, però no disposen de tots els *spits* o tota la dificultat per a atreure l'escalador esportiu o l'alpinista extrem, semblen reservades a un petit nombre de romàntics. Sabeu on es concentraven la major part dels «muntanyencs» joves de la Bérarde? Ho feien en un petit cingle d'uns deu metres d'alt per quaranta de llarg que hi ha a l'esquerra de la carretera, poc abans d'arribar a la Bérarde. Alguns, més «alpinistes», els podies trobar a les llastres de la Maye, un 2.500 secundari que hi ha just al nord de la Bérarde i que, pròdig com és en el sisè i setè graus, ha pres a la Meije el protagonisme de la vall del Veneon.

L'esport de la muntanya es troba en un moment de crisi que podria comparar-se al que, cap als anys trenta, va produir-se en l'esquí. La constatació que, evitant la pujada mitjançant un remuntador mecànic, podia arribar-se fàcilment a habilitats insospitades en el

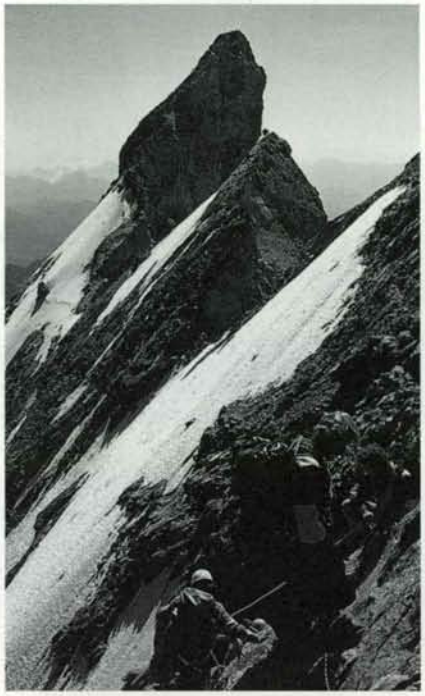

A la cresta de la Meije. Al fons, el Doigt de Dieu. Foto: Jaume Aguadé.

descens, juntament amb el fet que esquiar per una pista trepitjada és infinitament més fàcil que fer-ho per la neu verge, van comportar una ruptura –una «crisi»– que va fer bifurcar l'esquí en un mínim de tres esports diferents. Una cosa semblant passa ara a la muntanya: l'evidència que equipant la roca amb un nombre suficient d'ancoratges molt sòlids i amb un entrenament constant i repetitiu pot adquirir-se una habilitat sorprenent en l'escalada, obre tot un atractiu món de noves possibilitats. *«Això és, per a mi, la integral de Peuterey»*, em deia no fa gaire un xicot del CADE, mostrant-me un petit bloc de roca que hi ha prop de Sant Benet. Frases com aquesta mostren clarament l'estat de «bifurcació» –de crisi– del món de la muntanya. Caldrà esperar el moment, potser ben proper, en què l'escalada esportiva es clarificarà com un esport de competició plenament diferenciat, com poden ser l'halterofília o el llançament de javelina. La muntanya, és clar, continuarà essent *una altra cosa.*

Els camins dels quatre mil (3)

Nadel (4.327 m), Stecknadel (4.241 m), Hohberghorn (4.219 m). (Valais suís)

Lluís Català i Viladevall, Mark Grossmann i Camps, David Mengual i Padrós i Jordi Roca i Valls

PRESENTACIÓ

La vall de Saas penetra, amb el seu fons cobert d'amplis prats i pastures, fins a les glaceres de les muntanyes dels Mischabel. Aquestes muntanyes són les que separen la vall de Saas de la veïna i més coneguda vall de Matter (altrament dita vall de Nikolai).

Per la seva banda, la vall de Matter apareix com una gran canal tancada per enormes parets de roca de mil metres d'alçària i acaba en un circ, a 1.620 m, on actualment se situa el poble de Zermatt. És al voltant d'aquest circ que s'enfilen els cims més alts de Suïssa: des del Weisshorn, al nord-oest, fins al Dom, al nord-est, amb el Matterhorn i el Monte Rosa, tots conformant una grandiosa ferradura.

Sens dubte la vall de Matter eclipsa la vall de Saas, i la figura del Matterhorn fa ombra a la resta de cims de la zona. Malgrat això, en plantejar-nos de fer un colla d'ascensions als Alps, no podem oblidar la magnitud i bellesa d'aquests altres cims que formen la ja esmentada cadena dels Mischabel.

D'aquesta cadena muntanyosa, el Nadelhorn (Dent d'Agulla, 4.327 m) no n'és pas el punt més alt, però és el que marca una brusca inflexió en la seva orientació, ja que del Täschhorn al Nadelhorn la carena va en sentit SW-NE i del Nadelhorn al Dürrenhorn, en sentit SE-NW.

Hem de confessar que la nostra idea inicial era fer només l'ascensió al cim del Nadelhorn. De seguida aquesta primera pensada es va veure ampliada amb la possibilitat de continuar crestejant cap a la Lenzspitze, i retornar pel mateix camí, sempre que això fos factible. En canvi, la idea de carenejar des del Nadelhorn fins al Dürrenhorn no va tenir mai una clara presència en les nostres intencions. A la fi, el resultat del nostre itinerari fou una mica inesperat: després d'ascendir el cim del Nadelhorn, vam encetar un viatge

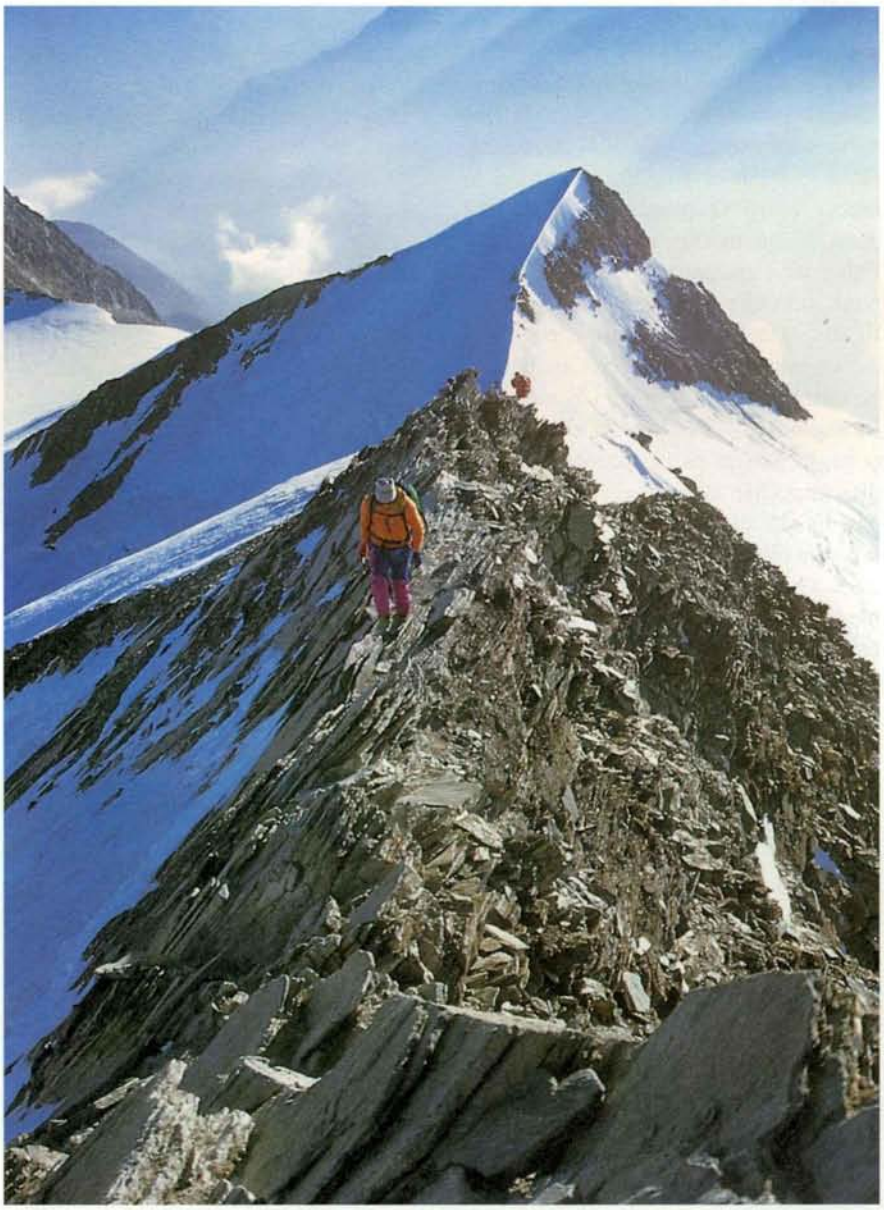

Des del cim del Nadelhorn, el coll de Windjoch i, al fons, l'Ulrichorn. Foto: M. Grossmann.

d'anada i tornada per la carena cap al Dürrenhorn, de manera que vam assolir dos cims més (l'Stecknadelhorn, 4.241 m, i el Hohberghorn, 4.219 m).

APROXIMACIÓ A LA MUNTANYA

El cim del Nadelhorn és accessible tant per la vall de Matter com per la de Saas. Per la primera des del refugi del Dom i per la segona des del refugi de Mischabel. Nosaltres iniciàrem l'excursió a Saas-fee.

Se surt del poble mateix (1.800 m) en sentit W; es creua un petit bosquet i un torrent i s'enfila un camí que sembla talment com si hagués estat marcat amb escaire i cartabò, car amb ordenades ziga-zagues guanya ràpidament i constantment altura fins a arribar a la cota 2.448, a partir de la qual se segueix l'aresta Distelhorn. Una mica abans d'arribar a aquesta aresta, al costat del camí es troba un senyal de trànsit (d'aquells triangulars de caires vermells que marquen precaució, sabeu?), que ens avisa «perill, caiguda de pedres». És a més de mil metres amunt de Saas-fee, just com us ho diem.

El camí, dèiem, està perfectament marcat i en els trams que poden ésser més delicats hi ha instal·lat un passamà de cable metàl·lic. Finalment s'arriba als refugis de Mischabel (car són dues cases, 3.329 m i 3.340 m). En resum, 1.500 m de desnivell de pujada mantinguda guanyats tot fent un camí que ofereix, com és ben habitual als Alps suïssos, la sorpresa de topar amb petits mamífers feréstecs.

Des de Saas surt un remuntador mecànic fins a la cota 2.320 de les muntanyes dels Mischabels, on hi ha una cafeteria i un mirador. Fent-ne ús hom s'estalvia uns cinc-cents metres de desnivell a la pujada.

ELS REFUGIS: MISCHABEL HÜTTE, 3.329 I 3.340 m

Com ja hem apuntat, el refugi de Mischabel són, de fet, dues construccions separades per onze metres de desnivell. L'una és antigota, del temps dels nostres avis: una encantadora cabana de fusta, molt acollidora a primer cop d'ull, però també molt freda. Nosaltres vàrem dormir precisament en aquesta, cosa que ens permeté comprovar que, o bé els nostres avis eren més baixets i més prims que nosaltres, o bé en sabien més, de dormir estrets.

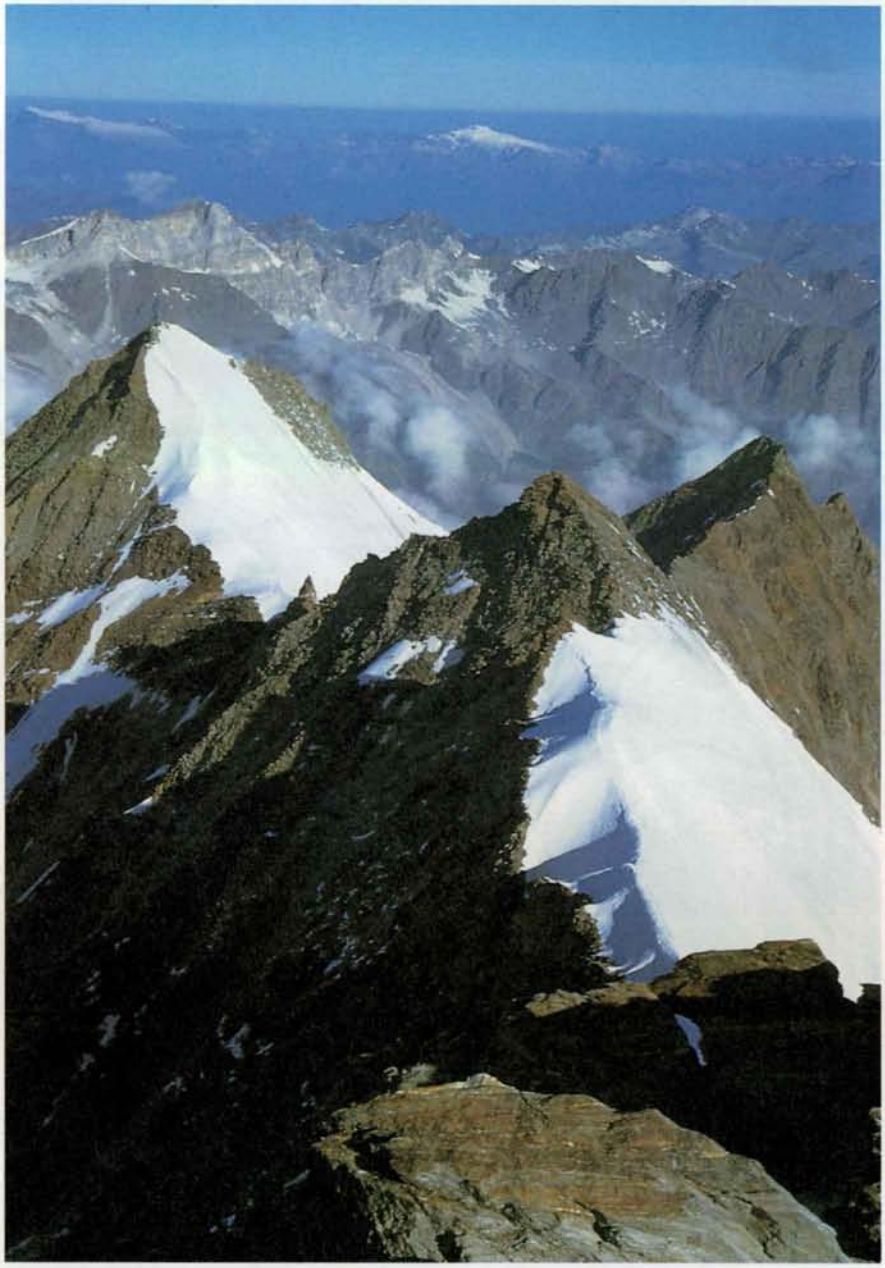

Des del cim del Nadelhorn, la ruta que ens quedava per fer: la cresta que porta a l'Stecknadelhorn i el Hohberghorn. Foto: M. Grossmann.

L'altra casa, la de dalt, és un típic refugi amb moltes comoditats i calentonet... però sense aigua corrent. De fet, cap de les dues instal·lacions no té aigua: si hom vol aigua l'ha de pagar! Aquest fet, insòlit a casa nostra, no és estrany als refugis suïssos.

Hi ha cent vint places, aproximadament. No sabem ben bé si s'escau aquí de fer un comentari sobre els àpats, però és que no ens ho volem quedar al pap. Vam encarregar sopar i esmorzar, i la dieta alimentària a què ens van sotmetre ens va deixar escurats de francs suïssos i plens de gana. És per això que us ho avisem: als refugis suïssos cal emportar-s'hi quelcom de menjar a la motxilla perquè reparteixen molt poca quantitat de teca: bo, però escàs; i sobretot car.

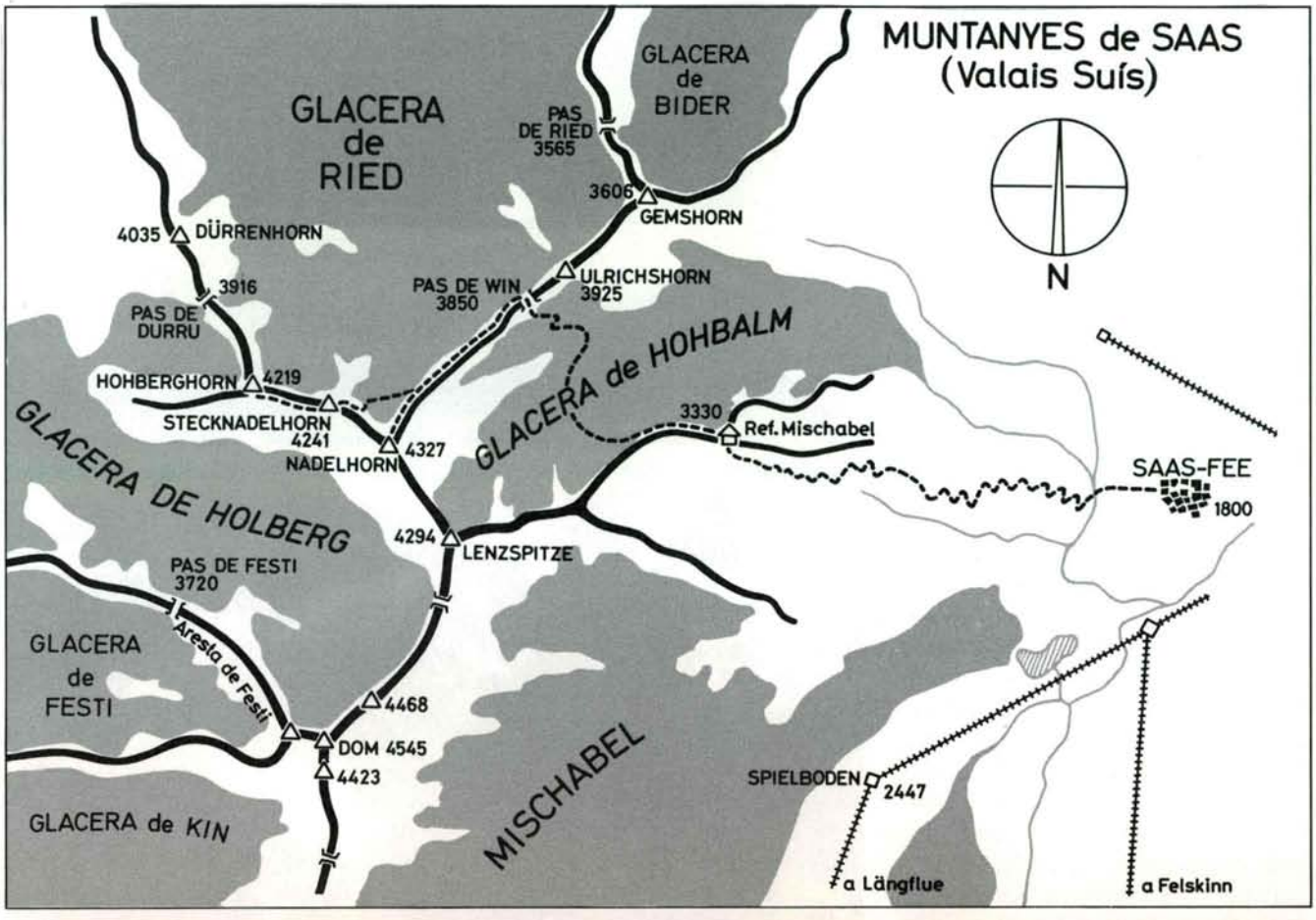

L'ITINERARI: refugi Mischabel (3.329 m) - Nadelhorn (4.327 m) - Stecknadelhorn (4.241 m) - Hohberghorn (4.219 m) - Stecknadelhorn - refugi Mischabel - Saas-fee (1.800 m)

Encara és negra nit i fa fresqueta. Fidels als nostres sagrats costums, som els darrers a sortir del refugi. Avui, però, tenim una excusa. De fet, tenim un problema: les nostres cantimplores no sonen, no pesen: són buides. Malament! Fem una ullada al nostre voltant tot cercant aquest líquid bàsic, i només el trobem dins d'una galleda de plàstic.

No hi ha més remei, i amb unes píndoles potabilitzadores de quan en Jordi va fer el servei omplim les cantimplores d'una aigua de qualitat dubtosa, que ben segur que només faríem servir per al wàter.

Des del refugi cap a l'W. De totes maneres, no hi ha gaires opcions més, ja que Mischabel hütte és construït en un marcat esperó rocós. Un sender puja pel dors de l'esperó ajagut, el qual es fa força més dret cap als 3.620 m. Aquí s'ha de deixar i, sense cap mena de dificultats –ací és on tothom es calça els grampons i s'encorda–, trencar a la dreta per a trepitjar la neu de la glacera de Hohbain.

El coll de Windjoch (3.850 m) ja es pot veure al NW, i hi arribarem ascendint per una pala dreta que queda just sota seu. Per tant, es tracta de fer una petita volta cap al N fins a situar-nos a sota del coll i, a continuació, girar a l'esquerra i enfocar el coll.

Tota aquesta primera part de l'itinerari ens permet contemplar constantment la cara nord de la Lenzspitze: senzillament impressionant. No obstant això, no val a badar! Ull viu amb les esquerdes a la glacera, que si bé l'estiu del 91 no eren gaire obertes, sí que eren molt freqüents. I una esquerda sempre ens pot donar un ensurt.

A partir del Windjoch, la ruta que cal seguir és clara. Es tracta d'enfilar l'aresta que uneix el coll amb el cim del Nadelhorn (SW). Té un pendent mantingut, que de bon començament és una aresta de roca, i la segona meitat és mixta, amb trams de roca i trams de neu glaçada. Allò que es fa empipador és que aquests trams són curts i es van alternant, de manera que, si hom no vol destrossar els grampons, ha de fer unes quantes aturades per a posar-se'ls i treure-se'ls i per a agafar o desar el piolet. Tret d'això, no hi ha dificultats ressenyables.

L'últim tram de roca és potser el més aeri i, a la fi, s'assoleix el pic punxegut, guarnit amb una creu força gran de ferro.

Ja som dalt! Aquest cim és ben bé monoplaça! S'han de fer equilibris perquè certament és molt petit i perquè l'altre vessant, el SW, presenta una timba considerable. El panorama sobre el Dom és immillorable.

De la cara W de la piràmide que forma el cim surt l'aresta que mena al Hohberghorn i al Dürrenhorn. Nosaltres ja hem decidit que seguirem aquesta aresta, però el primer tram de desgrimpada ens sembla massa entretingut i optem per desfer camí fins a descendir uns setanta-cinc metres del cim del Nadelhorn. A aquest nivell ens tornem a calçar els grampons i ens encordem perquè ens caldrà fer un llarg

El Nadelhorn amb la traça del flanqueig a la neu. Al fons el Lenzspitze. Foto: M. Grossmann.

flanqueig per un fort pendent de neu.

La traça que fem és bona i avancem de pressa per la inclinada pala. Al final de tot ens topem amb la primera dificultat notable de la jornada: els últims trenta metres de flanqueig. La pala de neu esdevé molt pendent, el precipici sota els peus torna a ésser considerable i l'estat del gel no deixa dubtes: podrit. Justament ara enyorem el parell de claus de glaç que portem al fons... al fons del portaequipatge del cotxe; i els enyorem tot pensant en la família del qui els hauria d'haver pres...

Lentament, amb molta cura, superem aquests metres realment delicats (una hipotètica caiguda s'endevina massa llarga i massa ràpida per al nostre gust) i ens plantem de bell nou a la fina aresta de neu que baixa del Nadelhorn. Des d'aquí, en un tres i no res que inclou una curta grimpada, ens plantem al cim de l'Stecknadelhorn.

El pic del Hohberghorn sembla quedar prou a prop per a acostar-nos-hi.

El descens de l'Stecknadelhorn és un xic entretingut, ja que l'aresta es fa molt dentada i estreta, i la roca que la compon no és gens sòlida. Un cop al collet ja només ens queda remuntar un pronunciat pendent de neu per a aconseguir el cim del Hohberghorn.

La visió panoràmica des de dalt continua essent bonica, i el Dom es manté majestuosament davant nostre.

Aresta enllà, el Dürrenhorn es perfila com una muntanya agradable i del tot accessible, malgrat que encara roman lluny. Lluny per l'hora avançada que és i sobretot lluny perquè hem de recular el camí fet vers el refugi de Mischabel.

A partir d'ara només ens resta desfer la ruta. Així tornem cap a l'Stecknadelhorn procurant mantenir-nos pel vessant S, i amb menys dificultats tècniques perquè ara trobem els passos delicats de pujada. Descendim d'aquest cim que hem fet dues vegades i ens topem amb un dilema: o tornem a entrar al flanqueig dret que de bon matí ja era dolent, o bé seguim la dentada aresta. Com que sobre gustos no hi ha res escrit, cada una de les dues cordades que formem pren una opció diferent. Volem fer constar que l'itinerari que segueix l'aresta passa necessàriament per una afilada agulla rocosa de l'aresta, amb un parell de passos molt exposats. No és altament difícil i hi ha moltes marques de gramponades a la roca, de manera que l'itinerari s'endevina sense complicacions.

Una vegada ens reunim tots quatre altre cop, després de comentar totes dues variants –els del flanqueig han anat més de pressa–, descendim ràpidament cap al refugi. Descansem breument, ens preparem els nostres *litines*, que ens semblen aigua miraculosa i... cap avall que fa baixada!

CONSIDERACIONS

1. Creiem que val la pena estudiar la possibilitat de fer el recorregut complet fins al Dürrenhorn, bé des del refugi de Mischabel o bé des del de Bardier (a la vall de Matter). Així hom s'estalviaria d'anar i tornar pel mateix camí. Però això només és un suggeriment, car nosaltres no hem pogut fer aquesta ruta.

2. S'ha de tenir present que tant l'estat de la glacera com el de les arestes és, ben segur, molt variable. Per tant, segons si hi ha molta neu o poca, i si és recent o antiga, les dificultats variaran notablement.

HORARIS

Saas-Fee - Mischabel hütte, 3 h 30 min.; Mischabel h. - esperó de roca (comença la neu), 25 min.; esperó - Windjoch, 40 min.; Windjoch - Nadelhorn, 1 h 55 min.; Nadelhorn - Stecknadelhorn, 55 min.; Stecknadelhorn - Hohberghorn, 1 h 10 min.; Hohberghorn - Stecknadelhorn, 1 h 03 min.; Stecknadelhorn - Mischabel hütte - Saas-Fee, 4 h 30 min.

BIBLIOGRAFIA

Mapes

Landeskarte der Schweiz hit skirouten, núm. 284-S (*Mischabels - Zermatt - Saas-fee - Macugnaya*), esc. 1:50.000.

Landeskarte der Schweiz, núm. 1.328 (*Randa*), esc. 1:25.000.

Guies

R. GOEDEKE, *4.000 m des Alpes per la voie normale,* Editions Franck Mercier - Annency (France), juin 1991.

CLUB ALPÍ SUÍS, *Alps Valaisannes,* vol. 4.

FITXA TÈCNICA

Dificultat: poc difícil, trams de roca (II° / III°, passos aeris i roca descomposta en tots els trams).

Material: piolet i grampons; talabard i corda; pals d'esquí i dos claus de gel.

Desnivell: 1.540 m de pujada al refugi de Mischabel, 1.200 m d'ascensió i 2.740 de baixada. El segon dia sortida al refugi de Mischabel i arribada a Saas-fee.

Horari: 3 h 30 min. d'aproximació al refugi i 10 h 30 min. (sense comptar aturades) el segon dia.

Telèfons: informació meteorològica (només trucades interiors suïsses) 162.

Ascensió realitzada pels autors el dia 4 (aproximació) i 5 d'agost de 1992.

Els pobles nòmades

Rafael Battestini

L'home del Paleolític fou caçador i recol·lector, i es desplaçava per cercar aliments; l'*homo sapiens* del Neolític va descobrir les tècniques de criança i de cultiu; els recol·lectors passaren a ésser agricultors i adoptaren el sedentarisme, mentre els caçadors, convertits en pastors, van continuar desplaçant-se com a nòmades.

Els rendiments progressivament millorats dels cultius permeteren un augment de la població sedentària i obligaren a estendre, encara més, els conreus. D'una manera lenta i continuada, els agricultors sedentaris anaren ocupant els terrenys més fèrtils. Mentre la població del planeta fou escassa no hi hagué, pràcticament, cap motiu de conflicte, però les progressives explosions demogràfiques de les poblacions estables, primer agricultors i més tard persones dedicades a activitats diverses, com indústria, mineria, comerç, etc., van anar desplaçant els nòmades cap a terrenys inhòspits, a causa de l'altura, la sequera o el fred.

El nòmada té una regió d'origen, a vegades centrada en una ciutat caracteritzada per un predomini de la població «flotant» i va lligat als avatars del clima, es detura a les bones pastures i segueix les evolucions de la seva abundància.

No tots els nòmades actuals són pastors: hi ha un nomadisme comercial, amb marxants i representants, un nomadisme polític-administratiu, amb diplomàtics, militars, mestres i funcionaris, i, també, un nomadisme «daurat», propi de la *jet set* internacional, que té residència a Mònaco, ingressa diners a Suïssa, es diverteix a les Bahames, la costa Blava o Marbella i s'enriqueix al tercer món.

EL NOMADISME TRADICIONAL

Ens interessen particularment els pobles nòmades tradicionals, representats per unes ètnies dedicades preferentment al pasturatge i arraconades a terrenys inhòspits, com poden ésser els altiplans del Tibet, el Sàhara o el nord d'Escandinàvia, on retrobem tres pobles que hem pogut conèixer directament: són els *dogpa* tibetans, els *imaherem* tuaregs i els *samed* lapons.

Es tracta d'ètnies adaptades a l'entorn, amb un hàbitat caracteritzat per un clima dur. Hi ha una simbiosi entre l'hàbitat, la vegetació, la fauna i l'home, amb un aprofitament sense explotació abusiva ni perill d'esgotament dels recursos, ja que quan aquests minven, el nòmada se'n va cap a altres indrets, respectant el binomi flora-fauna.

La relació entre l'entorn i l'home porta al respecte per les forces i representacions de la naturalesa, que es presenten com a omnipotents i generadores de beneficis o desgràcies, i passen a ésser divinitzades en unes religions inicialment animistes.

La importància del Sol en la cronologia dels seus desplaçaments els porta a establir un calendari solar, en el qual ressalten els equinoccis i els solsticis, marcant èpoques en què es produeix l'aparellament, la naixença i maduresa del seu bestiar.

El predomini del sexe masculí en el regne animal, on els mascles tenen la iniciativa en la còpula i actuen com a cap de ramat o guerrers protectors, es reflecteix en l'estructura patriarcal dels pobles nòmades, que, tanmateix, respecten la dona per la seva triple missió de reproductora, alletadora i educadora.

La relativa incomunicació amb altres pobles retarda l'eclosió cultural i sobretot tecnològica, cosa que fa que els pobles nòmades se'ns mostrin com a «primitius», impressió que es reforça per l'estricta observança de les seves tradicions. Les relacions amb altres grups es limiten a intercanvis, en els quals el bescanvi es mostra suficient i fa que no es requereixi el concepte del diner com a valor monetari.

L'aïllament obliga a adquirir un grau d'autosuficiència, que ve donat per una variada artesania a partir de materials locals, preferentment derivats del seu propi bestiar, com pell, cuir, os i banya, teixint la llana i, a més a més, aprofitant fang, fusta i algun metall que obtenen per bescanvi.

El bestiar és força respectat i se n'aprofita la llet, convertida en formatge, mantega o iogurt, juntament amb la sang. Hi ha matances rituals, amb ofrenes a les divinitats, com a present als hostes importants i, a l'entrada de l'hivern o de l'estació seca, per a preparar reserves de carn assecada o fumada.

Cada ètnia té el seu animal típic –el iak al Tibet, el dromedari al Sàhara o el ren a Lapònia–, i el seu tipus de tenda, de pell, cuir o tela, i amb una estructura adaptada al clima.

El fet de conviure en entorns agressius enforteix el sentit de solidaritat i el d'hospitalitat: l'hoste és sagrat, comparteix els aliments i les pertinences, sovint migrats, i ocupa una jerarquia immediatament inferior a la del cap de família, però, com a contrapartida, ha de seguir unes normes de comportament ritualitzades segons cada ètnia.

Els **dog pa**, *pastors nòmades tibetans, depenen dels iaks.*

El baix «rendiment» del nomadisme obliga a llargs desplaçaments per àmplies zones, on coincideixen pocs grups humans, cosa que impedeix que neixin conceptes d'estat-nació, concretant límits i poblacions; a canvi, hi ha tribus semiaïllades en uns territoris molt amplis.

El relatiu aïllament dóna més coherència als grups, tant si es tracta de famílies, clans o tribus. Se segueix un cap, responsable polític-administratiu que dirigeix els desplaçaments, les caceres i, si s'escau, els combats, a més d'administrar la justícia segons les seves lleis. És designat per consens o per herència i assessorat per un consell de notables, escollits per la seva experiència, força o intel·ligència. En molts casos es va establint una progressiva jerarquització, que pot convertir-se en hereditària.

Paral·lelament al cap polític, hi ha un guia religiós, el xaman, encarregat de les relacions amb les divinitats i de guarir els malalts. Els coneixements esotèrics del xaman es transmeten verbalment, de mestre a deixeble, en un llarg aprenentatge teòrico-pràctic, marcat per rituals iniciàtics.

El seu folklore té una profunda arrel màgico-religiosa, hi ressalten cants i danses rituals, que queden al càrrec quasi exclusiu dels homes, amb acompanyament de tambors i alguns instruments de vent, com flautes i cargoles de mar, o de corda, amb uns violins rudimentaris.

En una societat nòmada cal respectar una sèrie de tabús i tenir uns tòtems protectors i, alhora, representatius del grup; entre aquests tòtems sovintegen l'ós, a muntanya i al cercle polar, o el xacal, al desert.

La lluita constant amb un entorn agressiu enforteix extraordinàriament la personalitat del pastor nòmada, que va adquirint uns valors espirituals molt interessants, tant per la seva qualitat humana com per la profunditat del seu pensament filosòfic, en el qual ressalta l'amor a la llibertat i el respecte per la naturalesa en tots els seus aspectes i pels altres éssers humans.

El nòmada té un formidable sentit de l'orientació i es guia per les estrelles, entre les quals fa ressaltar la Polar, i, també, per una sèrie d'informacions aportades pels vents, la vegetació o els moviments dels animals, que, a més a més, aporten dades sobre canvis meteorològics; es tracta d'unes informacions indesxifrables per a un «civilitzat».

Hem tingut l'oportunitat de conèixer grups representatius de pastors nòmades en entorns agressius per altura, sequedat o fred.

ELS *DOG PA* DEL TIBET

Viuen als altiplans, a més de quatre mil metres d'altura, aïllats pel massís del Karakoram i l'Himàlaia, que barren el pas als vents humits de l'oceà Índic; la pluviositat hi és molt escassa, inferior als 500 mm l'any. La sequera i l'altura determinen un clima molt rude, amb fred intens, vents molt violents i grans diferències tèrmiques entre l'hivern i l'estiu, i el dia i la nit. La vege-

Ramats de Iaks pasturant.

tació és escassa; queda reduïda a herba i arbustos rasos. Aquest entorn és l'hàbitat del iak, un formidable bòvid que s'ha convertit en el símbol del Tibet. Es tracta d'un animal adaptat al fred, l'altura i la migradesa de les pastures: el seu pelatge, llarg i espès, el protegeix contra les inclemències atmosfèriques; la seva capacitat toràcica li permet respirar en atmosferes enrarides, mentre la seva sang espessa acumula l'oxigen disponible; finalment, la seva potència física li permet fer llargs desplaçaments cercant l'herba rasa i dura, sovint escassa en aquells paratges. És tranquil, ja que no té enemics, ni els óssos ni els llops no són capaços d'enfrontar-s'hi. És pacífic, excepte quan ha de disputar una femella en zel. No hi ha referències de iaks atacant persones.

Els *dog pa* són pacífics i tímids; defugen els estrangers. Tanmateix, són molt amables i saben acollir amb un ampli somriure els qui s'apropen als seus campaments. Ofereixen te i la *tsampa*, barreja de formatge, ordi integral torrat i té amb mantega de llet de *hu*, la femella del iak. Els seus vestits són de llana, generalment d'ovella; a l'estiu van descalços, quan fa fred o han de caminar molt porten botes de cuir de iak i es protegeixen amb gorres i abrics de pell de iak. La manca d'aigua els dóna un aspecte de brutícia, encara que si troben un llac o, amb més motius, una font càlida, s'hi submergeixen amb gust. Per a la seva artesania aprofiten els ossos i les banyes dels iaks, per a confeccionar ganivets, culleres i altres estris, o ornaments, a què són afeccionats.

Les seves tendes són de mida mitjana, semblen barques girades cap per avall, amb una coberta de llana de iak, aguantada per pals desiguals, dos de més alts al mig i mitja dotzena de més baixos a l'entorn i sempre a l'interior de la tenda; els pals i la coberta queden subjectats per uns «vents» de corda feta amb pèl de iak trenat i subjectats a grans pedres. Al centre de la coberta hi ha una obertura que permet l'evacuació del fum d'una llar de foc interior, on es cremen fems assecats i arrels, per a cuinar i mantenir l'escalfor. Si fa vent gelat, la tenda es protegeix amb pells.

L'alimentació dels *dog pa* és migrada i poc variada; consisteix en *tsampa*, te amb mantega, formatge, arrels, alguna fruita arbustiva i sopa feta amb vegetals salvatges, propers a les nostres ortigues. Malgrat aquesta migradesa, la seva salut és superior a la d'altres ètnies que viuen en condicions similars; hi contribueix en gran manera l'aïllament, que evita la propagació d'epidèmies, i el fred, que, combinat amb la insolació, evita la proliferació de paràsits i de gèrmens. Les esporàdiques «purificacions» en llacs i fonts termals semblen suficients per a assegurar una higiene bàsica.

Conserven la religió animista dels ritus *bön*, amb el concepte de *bla*, l'ànima que dóna caràcter semidiví a animals i muntanyes, en les quals hi ha el *bla gua*, que enllaça el món terrenal amb el cel de les divinitats superiors. El budisme ha afectat poc les seves creences.

Aïllats al sostre del món, repartits entre Xina, l'Índia, Nepal i Bhutan, els *dog pa* tenen un dels nivells sòcio-econòmics més baixos de tot Àsia; tanmateix, s'aferren al seu estil de vida, que els garanteix la llibertat.

ELS *IMAHEREM* TUAREG

Els «homes blaus» són tota una llegenda, però per molt que se n'esperi, no deceben mai els qui han tingut el privilegi de conviure amb ells.

El seu entorn és el Sàhara, un immens conjunt de dunes, els ergs, llacs assecats i extensions pedregoses, les hamades, on escasseja l'aigua, que es limita a alguns punts, determinats per pous o rius semisubterranis, els *oued*, que permeten l'aparició de vegetació escassa als oasis.

El Sàhara és l'entorn apte per a la trilogia palmera - dromedari - tuareg.

La palmera resisteix sequera i vents, s'acontenta amb poca aigua i pot contribuir a dessalinitzar un terreny, cosa que permet cultivar-hi hortalisses, les quals protegeix del sol intens. Els seus dàtils es poden conservar.

El dromedari, el «vaixell del desert» pot cobrir centenars de quilòmetres sense menjar ni beure, i es recupera en un oasi. La planta de les potes li permet caminar per la sorra, l'altura de les potes l'allunya de la reverberació de la sorra rescalfada. Els seus llavis i la seva dentadura li permeten triturar vegetals espinosos o durs, els únics disponibles lluny dels oasis. Els plecs de les seves parpelles i dels narius impedeixen l'entrada dels grans de sorra projectats per les tempestes. És un animal majestuós, altiu i molt recelós envers els nouvinguts, ja que només admet un amo. Pot ésser agressiu i la seva mossegada és temible.

El dromedari s'adapta als rigors saharians.

Els *imaherem* o «homes lliures» són els anomenats tuaregs, en àrab, que, arran de la progressiva desertització del Sàhara, varen anar substituint els pobladors primitius, els autors de les pintures rupestres saharianes. És sobri i dur, però perd aquesta duresa en el tracte amb els nens, els familiars i els hostes. El tracte amb aquests queda ritualitzat, amb un doble fons, religiós, per a respectar els tabús, i social, per a afirmar jerarquies. Aquesta ritualització es manifesta en la salutació, l'intercanvi de presents i la preparació dels tres tes, que treuen la set, la calor i la fatiga, mentre enforteixen els vincles de l'amistat: amb la mateixa tetera i les mateixes fulles, s'afegeix sucre i aigua bullent, en tres ocasions successives, i s'obté tres tes diferents, un primer te fort i amargant que tonifica, un segon que calma la set i el tercer, molt suau, que prepara per a una agradable estada amb els hostes. Al capvespre s'encén un foc i, si l'invitat s'ho val, se sacrifica un cabrit: cada participant té un rol assignat per a lligar i aguantar les potes de l'animal, estirar-li el coll, clavar el ganivet, fer vessar la sang, arrencar la pell d'una sola peça per a obtenir-ne un odre per a aigua, esventrar el cabrit i extirpar-ne els budells, tallar els menuts, que es couen com a primer plat, i rostir les peces que es consumiran, mentre se separa i neteja les que es deixaran assecar. El cap i l'hoste en són espectadors passius i seran els primers a servir-se.

La *jaima* és l'allotjament dels tuaregs en el desert. Es tracta d'una tenda de dimensions molt variables, amb coberta de pèl de camell teixit i tenyit en dibuixos propis de cada família; la sostenen uns pals interiors al centre, més elevat, i uns pals exteriors i proveïts de vents, als voltants. No té obertura superior, ja que no es fa foc al seu interior; els seus voltants es poden elevar per a millorar-ne la ventilació en hores de molta calor.

Antigament els *imaherem* eren animistes, temien els *djinn*, terribles esperits responsables de les tempestes de sorra. Eren guiats per un xaman, que alhora feia d'intermediari amb les divinitats, astròleg-endeví, guaridor i mestre; generalment se'l considerava un home sant. La progressiva islamització va convertir els homes sants en marabuts, que predicaven la paraula del Profeta, amb unes lleis, dictades per Mahoma, que s'adapten a la vida en el desert i permeten conservar les seves tradicions.

Els homes blaus porten el turban, que protegeix del sol, el vent i el fred de la nit, la xilaba i, recordant el seu passat mol bel·licós, un llarg fusell, un sabre i un punyal. Ara tendeix a abandonar el seu dromedari per a conduir un *jeep*, per pistes inexistents, guiat pel seu formidable sentit de l'orientació. Continua posseint *le pouvoir de trouver l'eau*, un poder molt valuós en el desert. Si les caravanes d'esclaus ja no existeixen i les de sal han perdut la seva esplendor, el pasturatge de camells, ovelles i cabres encara és rendible econòmicament.

Els actuals tuaregs estan repartits en diversos estats, com Algèria, Líbia, Mali i Níger, que delimiten els seus desplaçaments.

ELS *SAMED* LAPONS

Quan l'imperi romà senyorejava mig món, Tàcit ja va mencionar un poble hiperbori, desconeixedor de l'alfabet i de les lleis romanes, uns «bàrbars» que, segons l'autor, eren pacífics i feliços. Eren els *samed*, actualment coneguts com a lapons, nom que els varen donar els víkings que envaïren el seu territori i expulsaren aquest poble cap a l'Àrtic.

Viuen en un entorn subpolar, amb boscos que cap al nord es converteixen en la tundra. Hi ha llacs i rius, amb una nombrosa fauna, amb llops, óssos, el potent ant i els rens, que ara viuen en un estat semisalvatge, ja que tenen amo.

Els rens serveixen d'animals de tir per als trineus en forma de barca. Se'n pot aprofitar tot, la carn, la llet, la llana, el cuir, els ossos i les ganyes. Es tracta d'un gran cèrvid, mansoi i tímid, adaptat al clima àrtic i capaç de fer llargues jornades cercant pastures menys gelades a l'hivern.

Els *samed* viuen en les típiques *rusca*, una tenda cònica truncada, similar als coneguts tipis dels indis nord-americans. És alta i de mida variable, segons el grup que ha d'allotjar. Un conjunt de pals interiors i convergents sosté una coberta, de pell, llana, escorça de bedoll o tela, que deixa una obertura superior, per a donar pas als fums d'una llar on cremen llenya i turba. La llar centra la tenda i els estadants se situen al seu voltant, segons un ordre jerarquitzat.

El *samed* porta un ganivet, inicialment d'os, ara d'acer, un recipient de fusta treballada, es calça amb botes de cuir que folra amb herba seca, porta

Els* samed *lapons viuen dels seus ramats de rens.

vestits de llana, amb ornaments vistosos, que també adornen la seva típica gorra de llana, i s'abriga amb un abric de pell de ren.

Els *samed* eren animistes, temien els *troll*, uns esperits àgils, sovint divertits i a voltes temibles, que habiten en coves; seguien un xaman, iniciat en la relació amb les divinitats i l'art de guarir, que dirigia les festes tocant un tambor ritual, per guiar els qui cantaven i ballaven. Les festes més importants eren el solstici d'estiu, l'equinocci de primavera, que servia per a marcar els rens ja adults, la «festa de la llum» i el solstici d'hivern. L'anomenada sauna finlandesa deriva d'un ritual *samed* de purificació.

La cristianització dels *samed* va servir a Suècia i Rússia per a ocupar, i disputar-se, l'actual territori de Finlàndia; fou un període força violent, amb prohibicions i persecucions, i foren assassinats bastants xamans.

Políticament, els actuals lapons queden repartits i compartimentats per Noruega, Suècia, Finlàndia i l'antiga URSS. Varen sofrir greument la Segona Guerra Mundial, amb lluites fratricides i destruccions.

LA SITUACIÓ ACTUAL DELS POBLES NÒMADES

Actualment assistim a la institucionalització d'un genocidi contra els pobles nòmades, que obliguen a empadronar-se en uns estats que ignoren les seves lleis i els seus interessos; es limiten els seus desplaçaments amb fronteres que no entenen; se'ls cobren impostos amb un diner del qual ignoren el valor; es redueixen les seves àrees de pasturatge; finalment s'obliga a una escolarització en la qual no s'ensenyen els secrets del desert.

Avesat a la llibertat i als espais sense límits, el nòmada actual es veu atrapat en uns mecanismes administratius irracionals, contraris al seu tarannà. Sovint es queda abocat a un atzucac que l'obliga a emigrar cap a ciutats a les quals no s'adapta, i hi queda marginat.

La nostra societat consumista, limitada al valor del diner, ignora la gran riquesa dels nòmades: l'espai i el temps. En canvi ens valorem per la nostra renda per càpita i en dòlars, una barreja de llatí i anglosaxó, que cap nòmada no pot entendre, avesat com està el bescanvi i l'autosuficiència.

És alliçonador observar com uns nòmades «ignorants i bàrbars» han convertit en habitables uns entorns que considerem agressius. En canvi, nosaltres, els «civilitzats», estem convertint en pràcticament inhabitables unes ciutats situades en paratges inicialment molt favorables, uns paratges dels quals, sovint, foren expulsats els nòmades que hi feien pasturar els seus ramats.

Tal volta intentem que els nòmades, en nom del «progrés», abandonin les seves maneres de viure perquè nosaltres, dins la constant frustració consumista, ens sentim gelosos del seu estil de vida lliure i autosuficient.

La cara nord de l'Eiger

Ernest Bladé i Castellet

Tenim quatre dies i moltes ganes de fer una «cosa gran», que ja toca. Preu per preu, entre les «coses grans» de la llista, triem la més gran, almenys de mida.

La cara N de l'Eiger infon una mena de respecte diferent que altres ascensions de gran envergadura, potser teòricament més difícils. Això fa que preparem l'ascensió amb una cura especial, tant en el material i l'alimentació com en la informació, fins al punt que acabem sabent tot l'itinerari pràcticament de memòria.

Aquests dos dies que falten tot sovint em trobo pensant en la paret: no serà tant, segur que tot deu ser mite... Però els mites sempre acostumen a tenir un fonament real, i, si repassem la història de les ascensions antigues i no tan antigues... Serà tan difícil com pensem, o ho serà menys?... Serà bonica, a més de perillosa? Si és que és perillosa... L'únic que espero és que la via no ens defraudi, però estic absolutament segur que això no passarà.

De moment l'aproximació dóna gust: tres quarts d'hora i de baixada! Encara que les previsions són de bon temps, hi ha el típic núvol enganxat a la paret que només ens deixa veure els primers ressalts. La nostra intenció és fer un bivac prop del forat del túnel, sobre el sòcol. Per això ataquem la paret a primera hora de la tarda i sense problemes arribem al forat encara desencordats. El que ens feia més por era perdre l'itinerari, però fins aquí hem trobat el camí fitat.

El bon bivac està una mica per sota nostre, però entre el bivac i el forat hi ha un pas delicat mullat, que probablement demà estarà glaçat. Ens estimem més dormir per aquí, però com que encara és d'hora deixem les motxilles i pugem fins a sobre la Fissura Difícil, on deixem una corda fixa, i tornem a baixar.

Muntem el bivac uns 50 m a l'esquerra del túnel, en una espècie de prestatge sota un petit desplom, on dormim estirats l'un a continuació de l'altre. Al cap d'una estona de ser dins el sac sento veus molt a prop. «Puja gent», penso. Però no, trec el cap i veig, al costat de la porta del túnel, tres homes amb granota xerrant i fent una cigarreta. Interiorment els maleeixo; jo em pensava que aquest era un lloc reservat a alpinistes! S'hi estan una estoneta i desapareixen cap dins: tot torna a ser com cal.

Al matí no ha gelat, almenys en aquesta altura, i això ens permet avançar ràpidament. Pugem el tros que ja vam fer ahir i continuem fins al començament de la travessia Hinterstroisser. Ens lliguem i la passem en un moment penjant-nos de les cordes fixes sense manies. Del Niu d'Orenetes les cordes fixes continuen durant quatre llargs més, mitjançant els quals voregem la primera gelera per la dreta i comencem el mur entre aquesta i la segona.

No hi ha ni rastre de la Mànega, de manera que el mur, entre les dues geleres, cal fer-lo per la roca. En aquesta altura durant la nit ha gelat i la roca està recoberta d'una finíssima capa de glaç. Tot i no ser vertical, les preses estan invertides, «un sostre inclinat com el d'una església», com diu Diemberger. A més, la roca, molt compacta, fa difícil l'assegurança.

Després de més estona de la que hauríem volgut, arribem a la segona gelera. Les contínues caigudes de pedres fan que no ens puguem relaxar gaire i, tot i que el gel és molt bo, avançem fent tirades. Ascendim la segona gelera en vertical i després flanquegem per la seva part superior fins a sota la planxa, on pugem tots dos alhora fins al bivac de la Mort. Aquest darrer tros és l'únic de tota la paret on la roca és descomposta, sort que la dificultat no és gaire gran.

El bivac de la Mort és més petit i humit del que imaginàvem. Sembla estrany que en una paret tan gran els relleixos siguin tan escassos i tan petits. Aprofitem per a fer un mos i un glop d'aigua i continuem amunt, ja que és prou d'hora per a intentar arribar al bivac de la Travessa dels Déus.

Travessem la tercera gelera i la Rampa se'ns presenta més fàcil del que pensàvem, fins a sota el famós llarg de la Cascada, per on, efectivament, cau una cascada d'aigua. Aquí Lionel Terray, durant la segona ascensió amb Lachenal, per no mullar-se va obrir una difícil variant per la dreta de la cascada, durant l'ascensió de la qual va estar a punt de caure diversos cops. Realment els desploms de la dreta de la canal tenen un aspecte horrible i, com que no som tan bons com ells, decidim passar per l'aigua. Per no mullar-nos la roba ens traiem el folre polar i el guardem a la motxilla dins d'una bossa de plàstic. Li toca a l'Albert; s'ho mira i, tan ràpid com pot, tira amunt.

– T'has mullat molt? –li crido.

– Com si m'hagués tirat de cap a la piscina.

Arribo a la reunió xop i tremolant, però encara no s'ha acabat. Pel fons de la canal, per on baixa l'aigua, hi ha un abombament de gel. Passo més a l'esquerra, gràcies a uns claus vells que es mouen en penjar-m'hi, i em toca encara fer una reunió sota la «pluja» abans

Cara N de l'Eiger.
Foto: Ricard Dalmau i Arbós.

de sortir a terreny sec. Quatre llargs més (un per roca, la gelera de la Rampa, la Vira Podrida i la fissura de 18 m) i arribem al bivac just quan es fa fosc. Els dos alemanys que ens han avançat a la segona gelera ja estan instal·lats, i ens hem de quedar, per tant, en els pitjors llocs. Quan ens fiquem al sac (sort que els hem dut!), encara tenim els pantalons i els botins xops.

Ens llevem quan clareja. Fa molt fred i les cordes estan dures com cables. Les boires que ens van envoltar ahir i aquesta nit s'han esvaït. Continua el bon temps. Amb una mica de sort aconseguirem el que durant molts anys es creia impossible: fer la cara N de l'Eiger sense que ens enxampi una tempesta.

Deixem el bivac i a poc a poc ens anem escalfant. A l'Aranya els dos alemanys, que pugen «a l'ensemble», igual que ahir per les geleres, ens tornen a passar. Nosaltres ens estimem més fer tirades. Uns quants llargs per sobre l'Aranya ens traiem els grampons, que ja no ens tornarem a posar fins a la rampa final. La roca està quasi seca i els llargs es van succeint sense contratemps. Ja comencem a pensar en el pollastre que ens cruspirem en arribar a baix.

Mentre pujo recordo tots els relats que he llegit d'ascensions en aquesta paret; a quasi tots els va agafar el mal temps abans d'arribar on som. No els envejo gens, ni tampoc els escaladors catalans que han fet l'ascensió abans nostre. De totes les ascensions que conec, som els que ho anem trobant en millors condicions: roca quasi seca, bon gel i bon temps, a part algunes boires inofensives per a donar ambient.

Admiro els primers ascensionistes i tots aquells que els precediren. S'havia de tenir un gran coratge per a enfrontar-se amb una paret com aquesta als anys trenta, sobretot tenint en compte el material que duien. Però, a més del coratge, havien de ser terriblement forts! Només cal recordar l'ascensió de Sedlmayr i Mehring fins al bivac de la Mort, el 1935, per una via directa; o l'epopeia de Toni Kurz i companyia. Rebitsh i Vörg pujaren més amunt del bivac de la Mort, però van haver de baixar pel mal temps. Estigueren més de quatre dies a la paret, dos dels quals amb mal temps, i en tornaren sans i estalvis. Finalment, després d'altres intents i desgràcies, Heckmair, Vörg, Kasparek i Harrer feren la primera ascensió, en només tres dies els primers i quatre els segons. A partir de l'inici de la Rampa, el terreny els era totalment desconegut i l'últim dia van haver d'acabar l'ascensió enmig d'una forta tempestat.

Abans de les dues ja som a les rampes finals, pleguem les cordes i seguim l'aresta fins al cim. Hem fet l'Eiger amb bon temps, i en Rébuffat que digui el que vulgui! Val la pena.

Ascensió feta per Albert Castellet i Ernest Bladé del CADE, els dies 15, 16 i 17 d'agost de 1991.

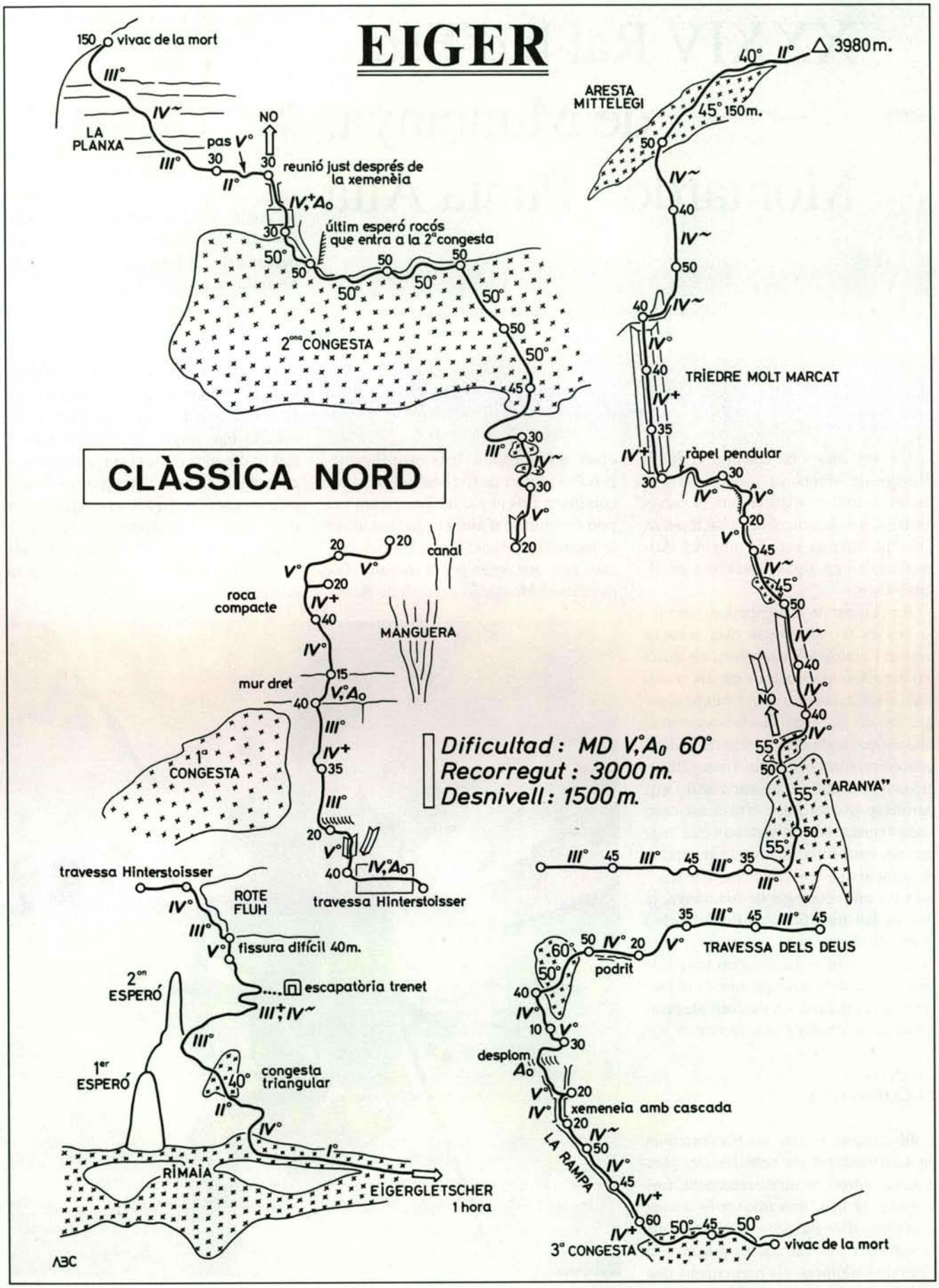
EIGER
CLÀSSICA NORD
150 vivac de la mort
III°
IV~
LA PLANXA
pas V°
III°
30
II°
NO
reunió just després de la xemenèia
IV,+Ao
últim esperó rocós que entra a la 2ª congesta
2ona CONGESTA
ARESTA MITTELEGI
40° II° △ 3980m.
45° 150m.
TRÍEDRE MOLT MARCAT
ràpel pendular
canal
roca compacte
MANGUERA
mur dret
V,°Ao
1ª CONGESTA
Dificultad: MD V,°Ao 60°
Recorregut: 3000 m.
Desnivell: 1500 m.
"ARANYA"
travessa Hinterstoisser
ROTE FLUH
fissura difícil 40m.
2on ESPERÓ
escapatòria trenet
1er ESPERÓ
congesta triangular
RÌMAIA
EIGERGLETSCHER
1 hora
TRAVESSA DELS DEUS
podrit
desplom
Ao
xemeneia amb cascada
LA RAMPA
3ª CONGESTA
vivac de la mort
ABC

XXXIV Ral·li d'Esquí de Muntanya: Montardo - Punta Alta

Un any més s'ha celebrat el Ral·li d'Esquí de Muntanya. Aquest ral·li té tot un ventall de matisos que el caracteritzen, a cada edició es fa un itinerari diferent, aquesta vegada dins del Pirineu català i en algunes edicions en altres països.

En el marc de la competició, any rera any es fa una mostra dels avenços tant en l'àmbit dels corredors, els quals exposen les innovacions en els materials i les tècniques, com també –per què no dir-ho?– en l'àmbit organitzatiu, en què cada cop es fila més prim: comunicacions per ràdio i senyalització de l'itinerari són els paràmetres que permeten que el Ral·li tingui un caire cada vegada més competitiu i que augmentin també els factors de seguretat. Però tot això no priva els que volen només fer un recorregut de muntanya, ja que es fan tres itineraris de llargada i desnivell diferents.

Enguany hem gaudit d'un parell de jornades amb bon temps, que és el factor decisiu perquè tot l'esforç preparatiu de quasi un any pugui reeixir.

RECORREGUTS

El dissabte surten tots els corredors de l'aparcament de vehicles del parc d'Aigüestortes, neutralitzadament, fins a trobar la neu, una mica més amunt dels plans d'Aiguadassi. D'allí es dóna la sortida i tots els equips pugen a la Creu de Colomers, els participants que opten a la medalla de bronze flanquegen fins al port de Colomers i els altres continuen fins al pic de Travessani i el port de Caldes; d'allí, els que opten per la medalla d'argent faran l'últim descens i els que opten per la medalla d'or pujaran el Montardo pel coll de Saslo-

ses. Tots tres itineraris conflueixen al refugi Ventosa i Calvell, on hi haurà l'arribada i es pernoctarà.

El diumenge els participants que opten a la medalla de bronze creuen el collet de Comalesbienes, els que opten per la medalla d'or i per la d'argent ascendeixen a la Punta Alta, el punt més alt del Ral·li, 3.014 metres; els itineraris conflueixen al coll de la Pala Alta del Sarrader d'Amunt. La resta del descens fins a l'estany de Llebreta és neutralitzat.

GUARDONS

Després d'un merescut i desitjat àpat de cloenda, el president del Centre Excursionista de Catalunya felicita tots els qui han pogut fer realitat aquest Ral·li: els corredors, els organitzadors i els col·laboradors. Tot seguit es llegeixen les classificacions i es reparteixen els obsequis i guardons. En finalitzar l'acte, s'acomiada dels assistents i els convida a participar-hi a la propera edició.

CLASSIFICACIONS

MEDALLES D'OR

N	Eq.	Nom i cognoms	Entitat	Cat.	1r dia	2n dia	Total
1	12	Sergi López Batalla	CEC	MJ	4 h 27	2 h 09	6 h 36
		Marc Ferrer Alemany	CEC	MJ	4 h 27	2 h 09	6 h 36
2	18	Salvi Fargas Busquets	UEC Cornellà	MS	4 h 42	2 h 12	6 h 54
		Roger Besora Noya	CEC	MS	4 h 42	2 h 12	6 h 54

MEDALLES D'ARGENT

1	7	Eric Rey	Saint Lary	MS	3 h 32	2 h 34	6 h 06
		Michel Pons	Saint Lary	MS	3 h 32	2 h 34	6 h 06
2	21	Jordi Colom	SAM Tremp	MJ	4 h 19	2 h 19	6 h 38
		Ivan Afonso Jordana	SAM Tremp	MJ	4 h 19	2 h 19	6 h 38
3	6	Jean Michel Prat	Saint Lary	MS	4 h 11	2 h 37	6 h 48
		Eric Leandro	Saint Lary	MS	4 h 11	2 h 37	6 h 48
4	16	Rafael Domènech Gironí	Peñalara	MV	5 h 17	2 h 33	7 h 50
		Ángel Luis Santamaría Mor	Peñalara	MS	5 h 17	2 h 33	7 h 50
5	19	Jean Pierre Crauste	CAF Tarbes	MV	4 h 55	3 h 36	8 h 31
		Max Giraud	CAF Turbomeca	MV	4 h 55	3 h 36	8 h 31
6	5	Pau Vila Cases	UEC	MS	5 h 05	3 h 35	8 h 40
		Miquel Vila Cases	FLB	MS	5 h 05	3 h 35	8 h 40
7	2	Josep Alberich Barnusell	UE Sabadell	MV	5 h 12	3 h 35	8 h 47
		Àngel Artigas Alimon	UE Sabadell	MS	5 h 12	3 h 35	8 h 47

MEDALLES DE BRONZE

1	9	Agustí Ardiaca Capell	CE Lleida	MS	4 h 27	3 h 53	8 h 20
		Feliu Izard Gavarró	CE Lleida	MV	4 h 27	3 h 53	8 h 20
2	1	Antoni Fitó Antonell	UE Sabadell	MV	4 h 52	3 h 52	8 h 44
		Salvador Berdajín Sánchez	UE Sabadell	MS	4 h 52	3 h 52	8 h 44
3	10	Roberto Santaeufemia Fern	SA M Tremp	MS	5 h 55	2 h 50	8 h 45
		Josep M. Torrent Boldú	SA M Tremp	MS	5 h 55	2 h 50	8 h 45
4	15	Ramon Estiu Masferrer	UEC Girona	MS	5 h 56	3 h 04	9 h 00
		Carles Figueres Torrent	CE Farners	MS	5 h 56	3 h 04	9 h 00
5	17	Joan Juncosa Cano	CM Mollet	MV	5 h 19	3 h 50	9 h 09
		Úrsula Willius Hetzenecke	CE Catalunya	FV	5 h 19	3 h 50	9 h 09
6	22	Joan Parisi Serradell	SAM Tremp	MS	5 h 18	3 h 55	9 h 13
		Jordi Colom Montsó	SAM Tremp	MS	5 h 18	3 h 55	9 h 13
7	14	Jordi Matias Riu	CEC	MV	5 h 03	4 h 42	9 h 45
		Albert Sorribes Tello	CEC	MS	5 h 03	4 h 42	9 h 45
8	20	Jacques Plante	CAF	MV	4 h 57	5 h 30	10 h 27
		Catherine Leclerc	CAF	FS	4 h 57	5 h 30	10 h 27
9	13	Josep Ramon Izquierdo Cle	CE Gràcia	MV	7 h 43	6 h 40	14 h 23
		Joaquim Vives Forgas	CE Gràcia	MV	7 h 43	6 h 40	14 h 23

EQUIPS RETIRATS

11 Jul Montserrat Drukker, David Torrents Bernadas; MS; UEC Barcelona.

1r equip júnior

12 Sergi López Batalla, Marc Ferrer Alemany; MJ; CEC.

1r equip veterà

19 Jean Pierre Crauste, Max Giraud; MV; CAF Tarbes, CAF Turbomeca.

Narcisse Brugal

Isabel Brú

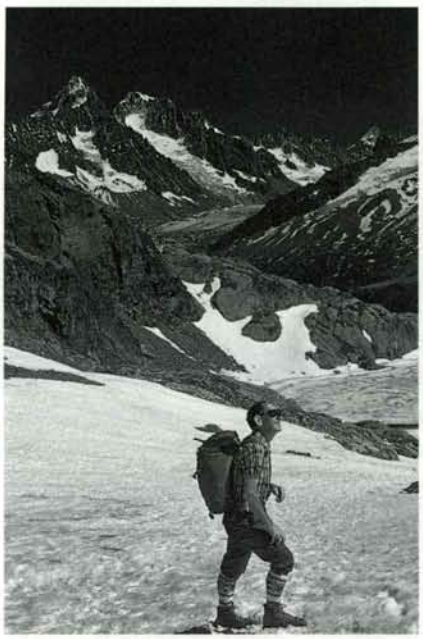

Pujant a l'Aguille de Belvédère (1984).

Va néixer a Tuttlingen (Baden-Wurttenberg, Alemanya) l'any 1920, encara que ell sempre es va considerar natural de Molhouse (Alsàcia, França), d'on provenia tota la seva família, els seus pares i els seus avis, i on visqué i va estudiar de jove.

Més tard va viure durant deu anys a Perpinyà exercint de professor de llengua i literatura franceses i de llengua alemanya a l'Institut Saint-Exuperie. Allí va prendre contacte amb la realitat catalana.

Cap a l'any 1945 es traslladà a Barcelona, on va residir fins a la seva mort. Donava classes per a adults a l'Institut Francès de Barcelona i de batxillerat al Liceu Francès.

Coneixia i estimava Catalunya fins al punt que els seus deixebles catalans reconeixien que sabia més coses del país que no pas ells mateixos, que hi havien nascut.

La seva afecció per la muntanya li devia venir de jove, de les excursions que feia pels Vosges, les muntanyes de l'Alsàcia, cobertes de boscos immensos i d'una riquesa natural exuberant, i de les ascensions als cims dels Alps, on va començar el seu interès per la botànica.

Coneixia Europa i les seves muntanyes, en sabia el nom i l'altitud i les reconeixia des de qualsevol punt que es trobés. Li agradava comunicar les seves vivències, amb la discreció de les persones selectes, però amb l'entusiasme dels qui estimen el que viuen. Havia fet conferències amb projeccions i àudio-visuals, plens de bellesa i de sentiment, dels viatges i de les excursions que havia fet, tant a l'Institut Francès com al Centre.

Conegué el Centre a través d'un amic de la Unió Excursionista de Catalunya i a poc a poc s'hi integrà totalment.

Tenia una gran cultura i una gran sensibilitat espiritual, era afeccionat a la fotografia, a l'art romànic, a la poesia, a la música, al cant coral.

Era una persona discreta i delicada, però no pas distanciada; s'integrava amb la gent dels pobles que visitava per conèixer més profundament el país i les seves realitats humanes.

Amb la seva mort hem perdut una gran persona, culta, elegant, sàvia, delicada, que es feia estimar de veritat. Tots procurarem imitar les seves virtuts.

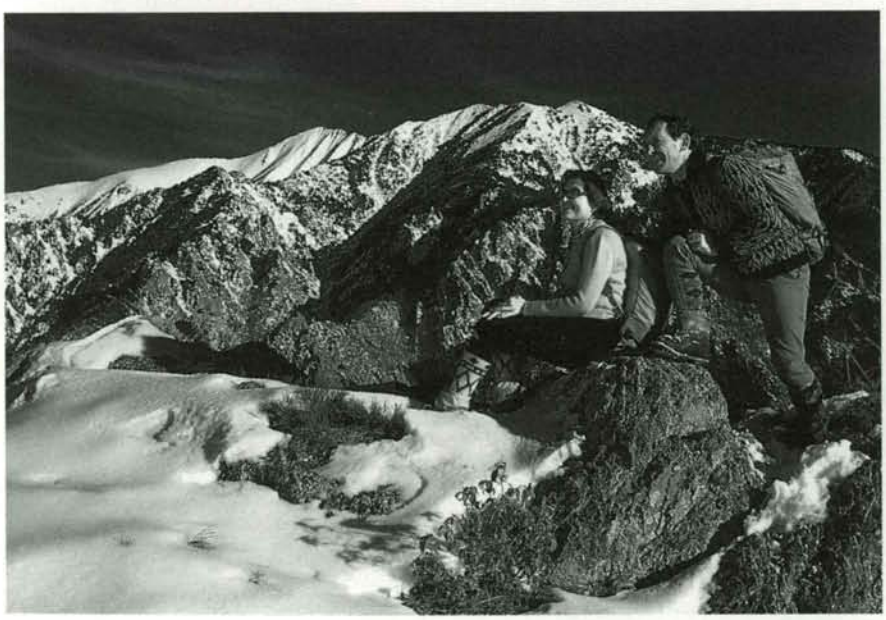

Amb la seva esposa, Carme, a la torre de Goà (1979).

Josep Maria Colomer i Torrent

Agustí Jolis

Josep M. Colomer i M. Antònia Simó a la cresta de Cregüenya. Foto: Josep Aspachs.

En el butlletí de notícies mensual, vàrem donar la notícia de la mort de Josep M. Colomer, el dia 21 de maig, als setanta-sis anys d'edat i al seu domicili de la Floresta, després d'una llarga malaltia, iniciada fa trenta-un anys en un accident de muntanya.

Ara recordem el nostre campament social d'alta muntanya a Llosars, l'any 1961, on Colomer, amb Josep Aspachs i Maria Antònia Simó, havia fet la gran travessia per la cresta de Cregüenya al pic del Mig i al coll de Corones, retornant per la gelera al campament, però uns vint minuts abans d'arribar-hi, Colomer sofrí una absurda caiguda que tingué males conseqüències.

El vencedor de moltes primeres nacionals al Pirineu, com la integral de les agulles de Travessani en direcció S-N, el 7 d'agost de 1952; l'agulla Central de Saboredo, el 6 de juny 1960, i tantes altres, no pogué continuar la seva activitat pel constant avenç d'una paràlisi corporal.

Mantingué sempre viva, però, la seva altra obra: el foment de les bones relacions hispano-franceses, sobretot amb els homes del Groupe des Jeunes de Tolosa (GDJ), creat per Jean Arlaud, que visqué la seva edat d'or del pirineisme de 1913 a 1964. D'aquest grup, en formà part també Josep M. Colomer, junt amb altres pirineistes catalans, al costat de Raymond d'Espouy, Maurice Jeannel, René Prada, Jean Victor Parant, Paul Grelier, Jean Garnier i Charles Prunet, de Tarbes, i d'altres que obriren de nou les relacions entre els pirineistes d'un i altre vessant, abans que fossin realitat a escala estatal.

Recomanem rellegir els treballs publicats a MUNTANYA de juny de 1983 i juny de 1986, sobre aquest aspecte, perquè l'estima dels pirineistes francesos ha estat sempre viva i emotiva, al llarg d'aquests anys.

Nosaltres, els qui hem estat companys d'ell, tant els que han format part de la seva cordada com els que hem seguit itineraris seus o hi hem conviscut en els enyorats campaments d'alta muntanya, en aquells temps de veritables expedicions col·lectives amb infrastructura de transport, emplaçament i aprovisionament, tot força precari, però amb un programa d'activitats on sempre Colomer cercava i estimulava descobrir vies inèdites als cims de la regió escollida.

Tant ell com la seva muller, Emília, despertaven sempre al seu entorn la il·lusió de recórrer les valls i els cims del Pirineu.

Colomer, soci del Centre Excursionista del Vallès, de Sabadell i del nostre Centre, ha merescut les següents distincions:

- Medalla de la Federación Española de Montañismo, de 1953.
- Medalla del Centenari del Centre, de 1976.
- Soci d'Honor del CADE.
- President de la Secció d'Esquí, de 1956 a 1962.
- Primera medalla de la «Reconnaissance» de la Fédération Française de la Montagne, de 1983.
- Creu de «Chevalier de l'Ordre National du Mérite» del Govern francès, de 1986.

En el seu sepeli a Sabadell, el nostre president, Josep M. Sala, lliurà a la seva vídua, l'estimada i admirada Emília, la insígnia d'Or del Centre, pels seus cinquanta anys de soci de l'entitat, la qual no pogué recollir personalment el passat dia de Sant Jordi, festa patronal del Centre.

A l'església de sant Fèlix de Sabadell, ens reunírem familiars i amics de Sabadell i de Barcelona. Hi ha també uns rams de flors enviats pels amics i les entitats de França, que se sumaren així al dol i al comiat al muntanyenc que hem perdut.

MONTSERRAT (parets dels Diables)

Via «Sant beneddictes» (240 m. ED+/A4+). 1ª asc.: 15-X-91, per Josep M. Alsina i Enric Camacho. Material: 8 pitons «U», 6 bongs, ganxos, tascons mitjans, joc friends i falques.

MONTSERRAT (paret de l'Aeri)

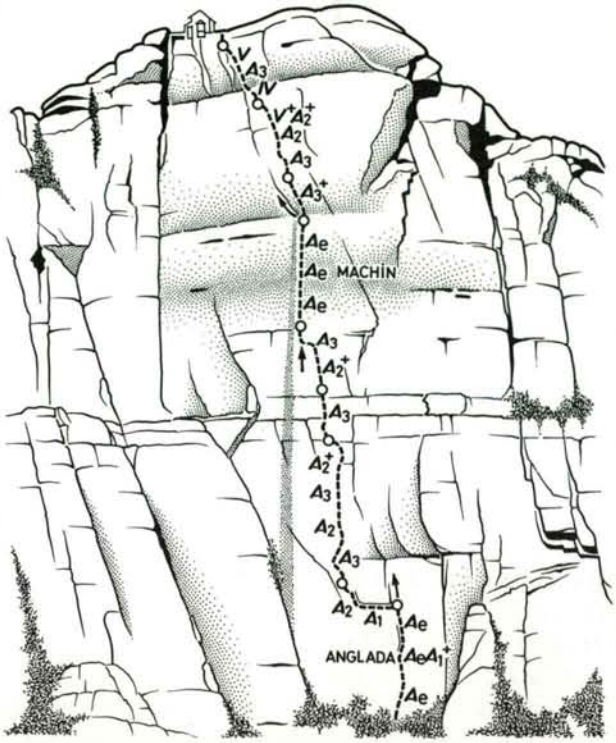

Via «El Viatge Sentimental» (300 m. ED⁻/A3+).
1ª asc.: 12-IV-92, per Jaume Clotet (sol). Material: 35 ploms, ganxos, 10 pitons, pitonises, 4 tacs, joc friends i falques.

MONTSERRAT (salt de la Nina)

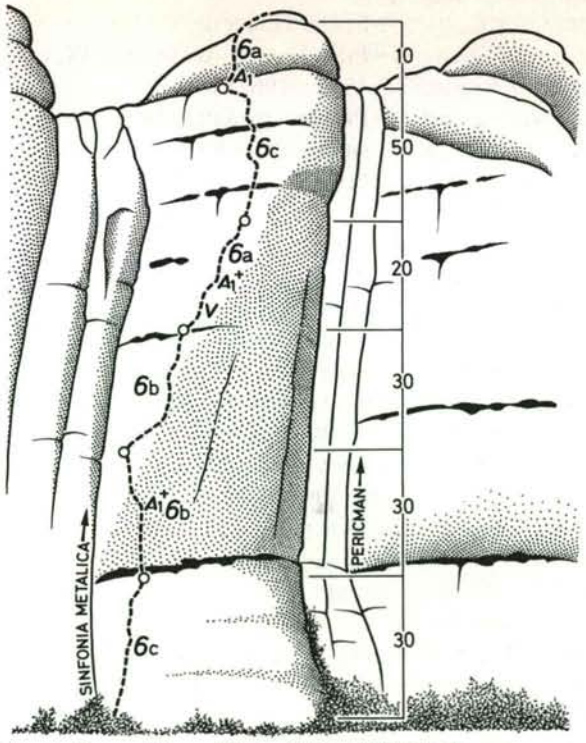

Via «La Segona Lluna d'Ecos» (170 m. ED/Ae). 1ª asc.: 26-IV-92, per Pere Forts, Carles Albesa, Juana Magriñá, Natalia Cruellas i Agustín Pérez. Material: 20 cintes expres i estreps.

MONTSERRAT (serrat del Moro)

Via «Directa Papalopó» (235 m. ED⁻/A2)
1ª asc.: 9-VI-91, per «Espa», «Muna», «Francis», Victor i Antonio. Material: 12 pitons variats, tascons i friends.

MONTSERRAT (el Montgròs)

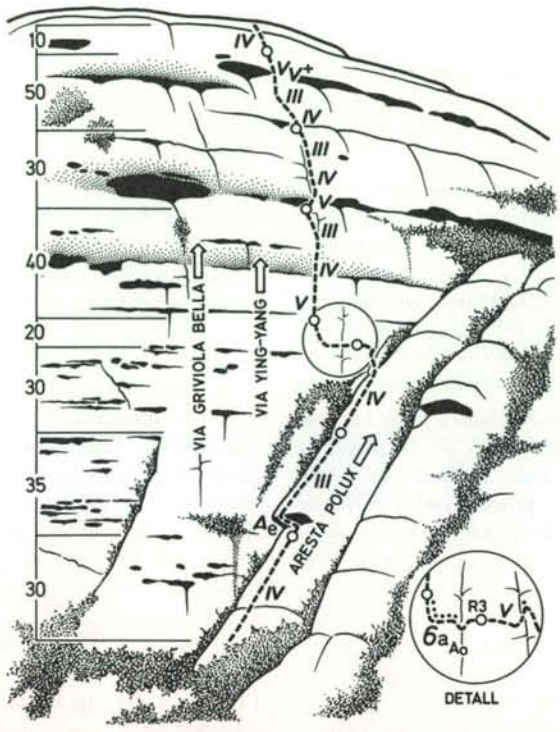

Via «Nostromo» (245 m. MD/Ae). 1ª asc.: 12-IV-92, per Remi Brescó (sol). Material: 10 cintes expres i estreps.

MONTSERRAT (la Salamandra)

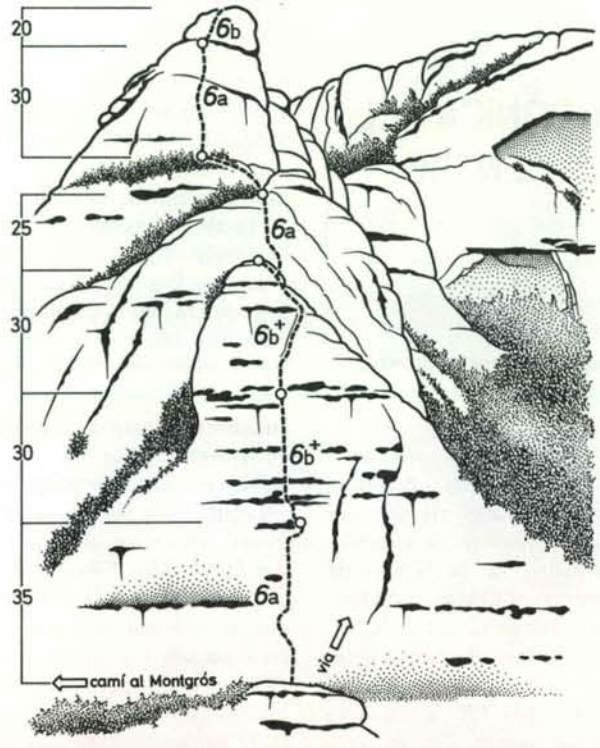

Via «Freekopata» (190 m. ED). 1ª asc.: 18-II-91, per Pere Sunyer i Xavi Vilella. Material: 12 cintes expres.

MONTSERRAT (paret NW Sant Jeroni)

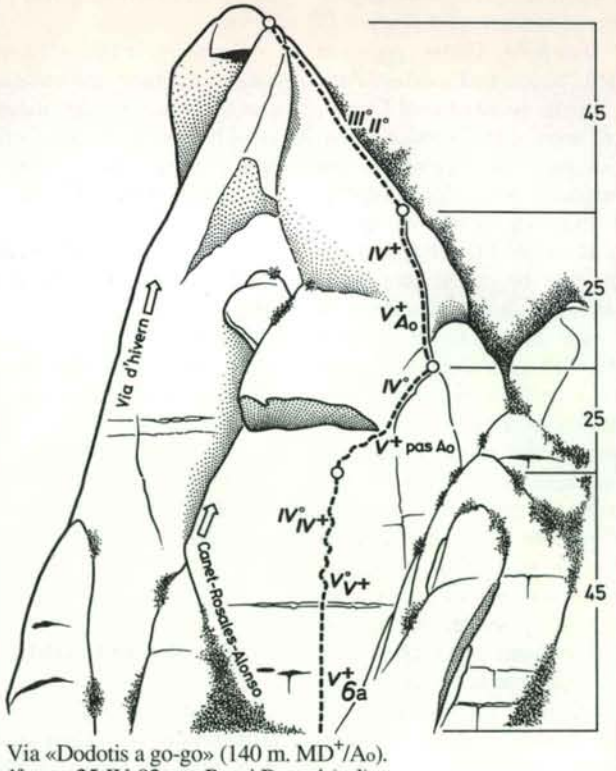

Via «Dodotis a go-go» (140 m. MD+/Ao).
1ª asc.: 25-IV-92, per Remi Brescó (sol).
Material: 2 pitons, joc tascons i 10 cintes.

MONTSERRAT (serrat dels Monjos)

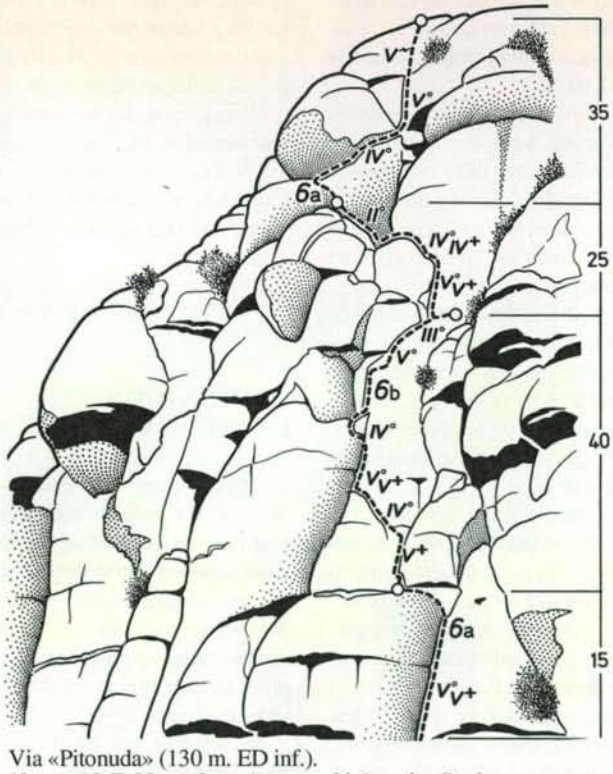

Via «Pitonuda» (130 m. ED inf.).
1ª asc.: 19-II-92 per Joan Armengol i Amadeu Pagès.
Material: joc tascons i joc excèntrics grans.

CRÒNICA DEL CENTRE

UNA VISIÓ DE CAMPAMENT

Aquestes notes són unes breus impressions personals d'aquest en tots els aspectes reeixit campament de vacances d'enguany, de la Secció de Càmping del Centre, instal·lat a la part alta de la vall de la Noguera de Tor, en terrenys de la borda Sansa (1800 m).

Entre tots 150 acampadors aplegats quinze dies del mes d'agost en una vall ampla, assolellada, voltada de boscos. Tres rierols flanquegen l'emplaçament, amb aigua abundant i bona. Espai ampli, amb muntanyes al fons, que serveixen de teló a l'astre rei quan s'acomiada de nosaltres després d'un dia radiant.

Amics coincidents de molts anys en aquestes acampades. Famílies amb llurs infants, esperançadora florida de quitxalla, on aprenen a conèixer-se i a jugar junts en un ambient sa i exemplar.

Jocs sanitosos, on en el foc de camp troben, grans i xics, l'espai adequat per a la rialla oberta, esperada. Lloc propici per a cantar les cançons de sempre i les noves, que cal aprendre dirigits per mans destres.

Uns dies més que altres, cada dia és una festa. Si hom ens veiés, diria que aquella gent, al voltant del foc, canten i ballen de contents, moguts simplement per l'entusiasme que surt de dins, el de l'alegria ingènua i sana. Actuacions espontànies, escenificacions improvisades, però prou entenedores per a copsar-hi i agrair la intenció de la gatzara franca i saludable.

Convivència admirable. Esborrada per uns dies la condició social gràcies a la muntanya, moltes vegades ni ens coneixem el nom entre nosaltres, però tenim la possibilitat d'arribar a esdevenir amics de veritat, si s'escau l'afinitat favorable, car aquesta afinitat comença precisament en el fet d'estar allí.

També d'encomanar amb l'exemple, als més joves, l'abassegadora dèria que portem tots tan endins de pujar als cims, per reveure una vegada més a prop o més lluny, altres muntanyes conegudes, i sentir humilment el goig de la força i de la plenitud física.

Una escola de companyonia, vet aquí el que són els campaments, que la col·laboració de tots fa possibles. Sobretot, dels qui s'ocupen dels mil detalls que no es veuen, però que han estat pensats i preparats molt abans, ja que es pot ben dir que les coses no van soles, si abans no hi ha qui, amb la seva voluntat i entusiasme, les faci tirar endavant.

El darrer acte –després d'un matí atrafegats a endreçar-ho tot–, quan ja no queda rastre aparent d'haver acollit tantes tendes i tantes persones durant una quinzena, en un migdia ple de sol, enllaçats de mans en una rotllana gegant, les veus sortien emocionades pel comiat col·lectiu dels acampadors amb el Cant dels adéus, retornant novament el prat acollidor al seu estat natural.

Joan Posa

HOMENATGE A L'ORFEÓ CATALÀ

Durant l'any del centenari de l'Orfeó Català, la nostra entitat ha estat present en moltíssims actes en pro d'aquest important esdeveniment cultural del nostre país; tot i això, la nostra entitat va voler fer el seu propi homenatge a l'Orfeó Català a casa nostra.

És ben cert que, en el centenari de l'Orfeó Català, no hi podia faltar el testimoni de la nostra admiració i el nostre agraïment per la tasca feta a favor del cant coral i de la música en general, i tot això amarat de catalanitat i patriotisme.

La nostra entitat, el dia 20 d'abril, va inaugurar una exposició de fotografies antigues de l'entorn de Barcelona a l'època en què es va construir el Palau de la Música Catalana, seu de l'Orfeó Català. Les quaranta fotografies de gran dimensió, plànols i vitrines curulles de documentació al·lusiva ens transportaren a rememorar com era la nostra ciutat en aquells anys del naixement de l'Orfeó Català al carrer de Lladó i, l'any 1897, al Palau Moixó de la plaça de Sant Just i Pastor fins a col·locar la primera pedra el dia de Sant Jordi del 1905, i fer-ne la consegüent inauguració del Palau el 9 de febrer de 1908.

Va obrir l'acte el nostre president, Josep M. Sala i Albareda, fent una semblança del naixement de la nostra entitat uns quants anys abans que l'Orfeó Català, però amb una tasca semblant dins del seu camp d'actuació, pensant, això sí, en l'engrandiment cultural del nostre poble, ja sigui estimant i coneixent les nostres muntanyes o la música i el cant coral.

Josep M. Garrut, president de la Secció de Ciències i Arts, va parlar sobre l'Orfeó Català i el Centre, dues entitats centenàries amb una ideologia i una projecció paral·leles. El conferenciant va fer ressaltar que la fundació de l'Orfeó Català fou un gran bé per al país i, per arribar a aquesta conclusió, va recular fins al 13 de setembre de 1714 quan Catalunya perdé les seves llibertats en capitular davant les forces de Felip V. La menestralia, lluny de caure en melangia, s'encoratjà de bell nou i, malgrat viure una vida d'intimidació, va saber avançar a poc a poc, refent la identitat escarnida, en tots els vessants que fou possible; un exemple d'això foren els Jocs Florals, que ajudaren la llengua a revifar-se, o les Bases de Manresa, etc. Dintre d'aquest ressorgiment van néixer el Centre i l'Orfeó Català, que aprofundí l'estudi del cant i de la música catalana. Tot un reviscolament que va trobar el just suport dels que estimen les nostres meravelloses contrades muntanyenques i les nostres cançons més genuïnes. Acabà afirmant que sense l'Orfeó Català no sabem com hauria avançat tant el nostre poble.

Féu ús de la paraula fora de programa Josep Font i Solsona, que posà en relleu els trets principals de les dues entitats centenàries, servadores, dins de la seva dedicació, de la llengua parlada, escrita i cantada.

El nostre president lliurà tot seguit al president de l'Orfeó Català, Fèlix Millet, una placa commemorativa, cosa que agraí enmig dels aplaudiments generals. Fou una gentilesa de l'entitat envers l'Orfeó Català que tothom va celebrar. Fèlix Millet, va dir que durant l'any del centenari havia assistit a molts actes i havia comprovat que l'Orfeó tenia molts amics. «Avui, però –va continuar dient–, considero aquest acte molt entranyable, tant pel lloc, amb tantes personalitats que ens han precedit, com per la vitalitat que s'hi respira i per considerar el Centre el germà gran nostre».

Va finalitzar agraint l'homenatge i desitjant que entre tots sapiguem entronitzar Catalunya en el lloc on ha d'estar, i obsequià l'entitat amb el llibre del centenari de l'Orfeó Català.

Va cloure la vetllada la Coral del Centre, dirigida per Eva Martínez, que interpretà un recital de cançons, entre elles «Salve Maria», «El rossinyol», «Due pupille», «Edelweis», «La dama d'Aragó», «Ave Verum».

I tot el públic assistent i la Coral van acabar cantant el Cant Espiritual de Lluís Millet, «Som germans».

M. M.

DIADA DE SANT JORDI

En un dia resplendent de primavera es va celebrar la Diada de Sant Jordi, patró de Catalunya i de la nostra entitat, amb l'acostumada parada de llibres

amb les últimes novetats a l'entrada del nostre estatge social i la festa per excel·lència del capvespre al saló gòtic de la Llotja de Mar de Barcelona.

L'obertura de l'acte va anar a càrrec del nostre president, Josep M. Sala i Albareda. D'antuvi direm que, essent com era l'últim Sant Jordi que presidia, s'estengué comentant la seva trajectòria com a president. Féu constar que, després de vuit anys de presidir l'entitat, estatutàriament havia de deixar el càrrec, junt amb la meitat de la junta directiva, que s'havia de renovar. El president va tenir paraules d'agraïment per a totes aquelles persones que l'havien ajudat a fer la seva tasca directiva més plaent, també a les institucions, que mai no li havien negat el suport, i a tots els socis, que amb el seu escalf havien fet possible la seva tasca.

Féu constar que malgrat que havia tingut hores preocupants, deixaria el càrrec, en el seu moment, amb un bagatge molt més satisfactori que desplaent. Com altres anys, féu un repàs detallat de les activitats més fructíferes de l'entitat, com el suport moral als Jocs Olímpics des del seu inici, renovat cada any amb complaença i recordant que ja l'any 1987 la junta directiva va demanar que hi fos ben representada la nostra identitat catalana, llengua i cultura.

En un altre apartat, va parlar de dos fets remarcables: la participació del Centre en l'organització i commemoració del centenari de les Bases de Manresa, esdeveniment en el qual el Centre va estar representat abans i ara per socis d'excellent rellevància i la informatització de la biblioteca, gràcies a l'esperit de servei de la Caixa, segons un conveni establert. Quant a l'aspecte esportiu, com que la relació seria molt llarga, solament esmentà les commemoracions dels cinquanta anys del CADE i els quaranta de l'ERE. Donà gràcies als directius de la Llotja de Mar per haver-nos deixat gentilment el saló gòtic, suficient per la seva capacitat per a poder-hi portar a terme amb la màxima comoditat l'acte acadèmic i el lliurament d'insígnies als socis.

A continuació prengué la paraula Lluís Monreal i Agustí, director general de la Fundació La Caixa, amb un parlament sota el títol «Patrimoni cultural i societat civil a l'horitzó de l'any 2000».

Les primeres paraules foren d'elogi al Centre i a la seva tasca cultural i esportiva duta a terme al llarg de cent quinze anys, trajectòria importantíssima que ha comportat fer conèixer a moltes generacions les meravelles de la nostra naturalesa i del patrimoni cultural que Catalunya estotja. Digué que a l'any 2000 la societat podrà gaudir de més benestar i tindrà cobertes la majoria de necessitats físiques i de lleure. Caldrà, però, que aquest lleure serveixi per a incrementar els nostres coneixements sobre el patrimoni arquitectònic i cultural que Catalunya guarda en els seus museus, en col·leccions particulars, institucions, en els pobles de muntanya, etc. Tot és matèria primera per a conèixer la nostra història i el patrimoni, que és de tots. L'interès per aprofundir aquesta cultura va prendre un nou impuls durant aquell temps de la Renaixença. Transmetre el nostre patrimoni a les generacions futures és una tasca pròpia de la societat civil i, d'això, el Centre en sap prou. Cal veure només la seva biblioteca especialitzada, amb més de 25.000 volums, i l'arxiu fotogràfic actiu amb un tresor incalculable de milers de negatius i fotografies de totes les èpoques, tot un potencial palpable que preserva, cataloga i condiciona perquè sigui útil. El país té la tradició de l'associacionisme i des de fa poc l'agroturisme, o sigui, donar un servei circumstancial a les masies i als castells de muntanya, oferint allotjament original i correcte de tracte, facilitant la convivència entre les persones de ciutat i els que viuen sempre allunyats de les grans urbs.

Féu esment també que l'educació a l'escola, és a dir, des de la base, és essencial per a crear el clima necessari per a estimar la nostra cultura i apreciar el valor del patrimoni arquitectònic. Per últim es referí als mitjans de locomoció, a les persones de la tercera edat, que van en augment, a les possibilitats dels Consells Comarcals, per a acabar dient que un poble sense patrimoni és un poble sense història.

A continuació es van lliurar les insígnies d'or i argent, aquest any en un total de 78. La que estava anunciada de platí no es va poder entregar per haver mort recentment l'homenatjat.

El sots-director de la Direcció General de l'Esport de la Generalitat de Catalunya, Ramon Llorens, va adreçar uns mots al públic assistent fent la consideració que el seu Departament sempre ha donat suport a les entitats i associacions esportives i que els complau anar a remolc de les seves activitats potenciant, si s'escau, els seus projectes. Va destacar que Catalunya és un poble esportiu i que per això ens concediren els Jocs Olímpics. Mostrà la seva satisfacció d'estar entre muntanyencs i a la presidència de l'acte en semblant solemnitat, i d'haver tingut l'oportunitat de dirigir unes paraules als socis més representatius de l'esport de muntanya. També va tenir paraules d'agraïment per als guardonats, de felicitació a Lluís Monreal pel seu parlament i al nostre president per la seva lluïda dissertació.

La Coral del Centre va cloure l'acte amb un recital de cançons escollides: «Senyor sant Jordi», «Sense vent», «Edelweis», «La borda», «El rossinyol», «Aloha Oe» i «Senyor de les muntanyes».

Tant la seva directora, Eva Martínez, com els cantaires foren molt aplaudits.

M. M.

CAMPIONATS SOCIALS D'ESQUÍ

Un any més el Club d'Esquí de Catalunya, Secció d'Esquí del Centre Excursionista de Catalunya, ha celebrat durant aquest hivern els seus Campionats d'Esquí Artístic, Alpí i de Fons, amb participació del Club Esportiu Braille, que si bé no té cap lligam amb l'ONCE, sí que els seus associats són deficients visuals i físics. Van participar en les proves d'esquí de fons i d'esquí alpí i demostraren que controlen bé els esquís a l'hora de baixar i que podem estar tranquils que ells no seran els protagonistes del ja clàssic i massa abundant accident d'enforquillament.

CAMPIONAT SOCIAL D'ESQUÍ ARTÍSTIC
La Molina, 23 de febrer de 1992 - Prova de Bams

	Nom i Cognom	Punts tècnica	Punts salts	Total
1	Helena Rodríguez	5.1	0	5.1
2	Laura Velilla	3.3	0	3.3
3	Isabel Cullell	2.4	0	2.4
3	Eva Rodríguez	2.4	0	2.4
1	Bruno García	9.0	2.46	11.46
2	Jordi Pey	6.3	0	6.3
3	Joan Maria Bandres	5.2	0.6	5.8
4	Luis García	5.7	0	5.7
4	Marc Pascual	5.7	0	5.7
6	Guillermo García	4.5	0.3	4.8
7	Xavier Cànovas	2.7	0	2.7
8	Joan Bou	2.4	0	2.4
9	Marc Azcona	2.1	0	2.1
10	Rafel Mulero	1.8	0	1.8
10	Claudi Aguiló	1.8	0	1.8
12	Martí Rossell	1.5	0	1.5
13	Xavier Barba	1.2	0	1.2
13	Rafel Boldú	1.2	0	1.2
15	Roger Gual	0.9	0	0.9

CAMPIONAT SOCIAL D'ESQUÍ ALPÍ
La Molina, 23 de febrer de 1992

	Nom i Cognom	Cat.	Club	H.	Min.	Seg.	Cent.
Homes							
1	Marc Pascual Pey	S	CEC			44	19
2	Bruno García	S	CEC			46	41
3	Jordi Pey Pascual	S	CEC			47	15
4	Mateu Boldú Izard	S	CEC			48	39
5	Joan Bou Maqueda	S	CEC			49	13
6	Willy García	J	CEC			49	23
7	Marc Azcona	S	CEC			49	49
8	Claudi Aguiló	S	CEC			50	87
9	Xavier Cànovas	J	CEC			51	51
10	Jordi Jané Gómez	VA	UECS			52	85
10	Luis Garcia Ibáñez	S	CEC			52	85
12	Jordi Alberti Berga	VA	CEC			54	06
13	Marc Castellet Llerena	I	CEC			54	19
14	Joaquim Coma Borsot	S	CEC			54	49
15	Pep Izquierdo	S	CEC			54	68
16	Ángel León Salusi	S	CEC			55	47
17	Antoni Comas Rovira	VB	CEC			56	02
18	Óscar Palacios Gómez	S	UECS			56	40
19	Josep M. Duran Bellido	VB	CEC			56	51
20	Roger Gual	J	CEC			57	10
21	Martí Rosell Ibarz	J	CEC			57	12
22	David Garcia Larinto	S	CEC			57	48
23	J. M. Vendrell Martínez	I	CEC			57	60
24	Jordi Espasa	S	CEC			58	70
25	Xavier Barba	VA	CEC			58	95
26	Joan Capdevila Solà	VA	CEC			59	28
27	Ramon Cortacans Calvera	S	CEC		1	00	39
28	Philip Cunninghan	VA	CEC		1	01	50
29	Ramon Tortosa	S	CEC		1	03	47
30	Jordi Bonet Armengol	VB	CEC		1	03	61
31	Igor Martret	S	CEC		1	04	07
32	Pere Casan Bonet	I	CEC		1	04	39
33	Jordi Borras Albadalejo	VA	CEC		1	05	21
34	Gustau Ortiz	VA	CEC		1	05	64
35	Pau Casan Bonet	I	CEC		1	05	98
36	Agustí Juan Segarra	VA	UECS		1	06	54
37	Carles Cucurella	J	CEC		1	07	31
38	Toni Gil	VA	CEC		1	12	43
39	Jordi Soler	S	CEC		1	28	76
40	Segi Fornasari	VA	UECS		1	22	67
41	Guillem Joan	I	UECS		1	45	18
42	Lluís Arnau	VB	CEC		2	16	93
43	Daniel Escrivà	S	BRAILLE		3	5	30
Dones							
1	Marta Pascual	VA	CEC			53	62
2	Helena Rodríguez	S	CEC			55	55
3	Anna Pascual	S	CEC			57	24
4	Isabel Cullell	J	CEC		1	03	67
5	Elisa Roca	VB	CEC		1	04	01
6	Laura Velilla	S	CEC		1	04	96
7	Eva Rodríguez	I	CEC		1	05	21
8	Isabel Serra	VA	UECS		1	08	04
9	Natàlia García	S	CEC		1	12	11
10	Elisabeth Sánchez	J	CEC		1	20	43
11	Bea Baldominos	S	CEC		1	23	28
12	Mònica Rafa	S	CEC		1	37	10

CAMPIONAT SOCIAL D'ESQUÍ DE FONS
Tuixén, 11 de març de 1992

	Nom i cognoms	Cat.	Clàssic	Lliure	Total
Homes					
1	Guillem Quer Pera	S	12'34"21	11'39"69	24'13"90
2	Sever Pérez Llompart	S	13'32"30	13'37"47	27'09"77
3	Ezequiel Esteve Escriche	S	14'35"16	14'38"61	29'13"77
4	Jesús L. Andreu Escartín	S	15'31"06	15'54"76	31'25"82
5	Emilio Ferrer Corchuelo	S	16'02"26	17'53"34	33'55"60
6	Albert Pujol Puig	VI	18'30"20	21'26"47	39'56"67
7	Antoni Balaguer Bonet	S	18'39"87	21'55"56	40'35"43
8	Horaci Botella Soret	VI	17'17"07		
9	Mario Ruiz Ortiz	S	18'17"35		
10	Lluís Costa Benach	V2	20'05"51		
11	J. Casanova de la Piñera	VI	25'58"01		
12	Pere Castells Serarols	V2	35'51"00		
13	Ricard Vidal Rovira	V2	36'10"05		
14	Manuel Bueno Moreno	S	40'21"03		
15	Pere Castells Derarols	S	50'53"02		

	Nom i Cognoms	Cat.	Club	H.	Min.	Seg.	Cent.
1	Horaci Botella Giménez	I	CEC		17	13	02
2	Aleix Ferré Viñas	I	CEC		17	23	70
3	Jordi Vilana Vilarrubia	I	CEFUC		18	26	15
4	Rubèn Ordóñez Carrasco	I	CEFUC		18	27	63
5	Joan Vilana Vilarrubia	I	CEFUC		18	34	10
6	Marc Costa Casareny	I	CEC		20	09	10
7	Bernat Benaven	I	CEFUC		25	11	03
Dones							
1	Gemma Reig Córdoba	I	CEFUC		19	18	32
2	Marta Bosch Maté	I	CEFUC		19	19	21
3	Susana Ordóñez Carrasco	I	CEFUC		19	29	18
4	Marta Codina Rovira	I	CEFUC		20	25	24
5	Laia Mosella Camardons	I	CEFUC		20	51	99
6	Carolina Botella Giménez	I	CEC		20	55	01
7	Judit Torres Servos	I	CEC		23	08	70
8	Rosa Badia Viliella	I	CEC		27	07	96
1	Suzanne Powell	S	CEC		23	16	24
2	Pilar Balanzo Tintoré	S	CEC		35	10	04
3	Anna Andreu Leal	S	Braille		40	19	03
4	Roser Serarols Conejos	S	CEC		54	46	04
5	Graciela Malvehy Mussons	S	CEC	1	00	01	44
6	M. Martorell Justrigo	S	CEC	1	02	21	12
7	Roser Cangros Sayos	S	Braille	1	03	11	01
8	Maria M. Juánez Villanueva	S	Braille	1	03	41	67
9	Neus Beltran Cangros	S	Braille	1	34	48	10
10	Laura Ferrer Félez	S	Braille	1	34	59	03

CRÒNICA DEL MÓN EXCURSIONISTA

INAUGURACIÓ DE LA REMODELACIÓ DEL TURÓ DE MONTGAT

El lector recordarà que han passat quinze anys que, per iniciativa de la secció de Veterans del Centre Excursionista de Badalona, l'Ajuntament de Montgat i altres organismes administratius, ens varen dedicar un monòlit que perpetués el centenari del Centre Excursionista de Catalunya en aquell turó, on va tenir lloc la fundació de l'entitat (vegeu MUNTANYA, 668-88: 273-74).

Durant aquests anys, al turó de Montgat s'havien fet excavacions a les restes del poblat ibèric i havia sofert també algun deteriorament del seu entorn, cosa que convertí l'espai en un lloc poc freqüentat, malgrat el bon panorama que s'hi contempla. Per mitjà d'aquells socis que no han deixat mai de visitar el turó, almenys un cop l'any, la nostra junta directiva va tenir coneixement de la deixadesa que presentava. Posats en contacte amb l'Ajuntament de Montgat, el Centre va tenir una resposta immediata amb voluntat d'un nou arranjament, fins i tot més complet que el primer, emmarcat dins del Mil·lenari del turó de Montgat, ja que l'any 991 és documentat el seu nom com a situació geogràfica.

L'actuació programada i constant de l'Ajuntament de Montgat, conjuntament amb l'Àrea Metropolitana de Barcelona, féu possible que el dia 10 de maig tingués lloc l'acte inaugural del renovellat turó de Montgat, també batejat com a mirador de la Costa Metropolitana de Llevant.

Els actes del diumenge van començar amb la recepció a l'Ajuntament oferta pel batlle de la vila, Pere de José, i els regidors, després de la qual hi hagué una visita a l'exposició de fotografies antigues de Montgat i rodalies, procedents del nostre Arxiu Fotogràfic. Acte seguit, en el saló del Consistori, el nostre president, Josep M. Sala, va pronunciar una conferència molt documentada sota el títol «El Turó de Montgat, origen d'una llarga trajectòria cultural i esportiva». Féu la presentació de la diada i del conferenciant la regidora de Cultura, Rosa Aleman, amb un entusiasme que li fou fàcil d'encomanar al públic assistent, que emplenava el saló i els passadissos.

El parlament del nostre president fou erudit, ple de citacions i anècdotes. Va voler il·lustrar les seves paraules amb fets puntuals i retalls històrics, per destriar el que en un principi podia ser excursionisme d'esplai –com l'anada al Canigó del rei Pere III– de l'excursionisme cultural, buscant a la muntanya un atractiu edificant, com pot ser connectar amb els seus pobladors, detectant les seves inquietuds, saber-ne la història, les tradicions; en definitiva, haver passat uns dies en plena naturalesa i haver assaborit la bellesa, l'espiritualitat i la humanitat dels seus veïns.

No cal dir que Josep M. Sala, quan va parlar del significat del turó de Montgat i dels seus avantpassats, creadors de l'entitat, en féu una autèntica apologia. Les seves paraules, amarades de sentiment i de joia, eren també reblertes de patriotisme i catalanitat. No volgué acabar sense fer referència a un bon nombre de prohoms excursionistes lligats amb la normalització lingüística, amb la creació de l'Institut d'Estudis Catalans, amb els editors de guies de muntanya, les estacions meteorològiques, l'espeleologia, l'esquí, la revista MUNTANYA i els predecessors butlletins, la xarxa de refugis, l'escalada, l'arxiu fotogràfic i de la Masia, etc. Tot ells foren pioners en moltes especialitats i capdavanters en la recuperació de molts monuments del país.

La regidora de Cultura, Rosa Aleman, va respondre amb paraules d'agraïment i va mostrar-se joiosa que el turó de Montgat anés lligat a la història de l'excursionisme català, d'un excursionisme de qualitat que al llarg de 115 anys ha sabut omplir tantes pàgines d'annals esportius i culturals, i sempre tan conseqüent amb els idearis dels seus fundadors, que mai no han oblidat.

El nostre president, en nom del Centre, va obsequiar amb una placa d'argent amb l'escut de l'entitat i una inscripció que perpetuarà la diada l'alcalde, el qual li correspongué amb una ceràmica molt original representativa de la vila de Montgat.

Va cloure l'acte acadèmic l'alcalde, Pere de José, reconeixent que la nostra entitat havia fet un gran servei al país. Ens va recordar l'efemèride del centenari i la seva col·laboració en els actes quan no tenia ni idea que un dia podria ser batlle de la vila, així com la seva contribució artística a la realització de la placa de foneria que figura en el monòlit, seguint un disseny del veterà excursionista Francesc Pera, de Badalona. Va acabar fent ressaltar la nostra tasca, la idea tan clara que tenim de fer país esportivament i ens esperonà a prosseguir amb el mateix afany i a traspassar una obra tan lloable als nostres fills i néts.

Ens va acompanyar en aquest acte Agustí Bou, que era president del Centre en el moment del centenari. Tant ell com el nostre president signaren en el llibre d'or del Consistori en presència de l'alcalde i dels regidors.

Deixàrem la casa de la vila, per traslladar-nos al cim del turó de Montgat, ben proper, i vam poder veure en el moment d'iniciar l'ascensió l'arranjament de l'esgraonat, les baranes de fustes refetes, i la neteja feta en tota la plataforma del monòlit, així com el seu entorn, amb nou mobiliari urbà, i un rebliment de terres que deixava totalment transitable la bonica talaia sobre el Mediterrani. Diguem que s'ha recuperat el turó històric, tant per als vilatans com per a totes aquelles persones que vulguin contemplar, des d'un lloc privilegiat, un dilatat panorama del litoral, esbandit d'edificacions que desfavorien el paisatge i, no cal dir-ho, per a la nostra entitat, en el punt d'origen de la nostra existència com a institució.

Una vegada instal·lada la megafonia, féu ús de la paraula Josep M. Sala al temps que es feia una ofrena floral, exquisida obra d'artesania en la qual destacaven un marc de llorer compacte, l'escut del Centre i la senyera catalana. Feren breus parlaments a continuació l'alcalde de Barcelona i president de l'Àrea Metropolitana, Pasqual Maragall, i l'alcalde de Montgat, José, que va agrair públicament a l'alcalde de Barcelona la seva contribució als actes del Mil·lenari.

Tot seguit s'homenatjà Francesc Pera amb una placa d'argent commemorativa, homenatge precedit d'un emotiu parlament a càrrec del secretari del Centre, Hilari Sanz, que va recordar l'amic Pera, en presència de la seva filla, que va rebre l'obsequi en nom del seu pare, aquell dia de viatge, que no havia pogut eludir. Hilari Sanz féu un retrat fidedigne del veterà excursionista badaloní, destacant-ne la col·laboració altament valuosa amb motiu del nostre centenari, que el feia creditor de la merescuda distinció que ara ha rebut, potser amb retard, però com a testimoni que l'entitat no l'havia oblidat.

La Coral del Centre va encetar un petit concert mentre en el cel s'enlairaven centenars de globus de colors. I tots els assistents entonaren l'himne nacional.

La festa va acabar davant de la casa de la vila, amb un refrigeri per a tothom. El temps fou un esplèndid aliat; l'organització, correcta; les atencions dels regidors, motiu d'elogi, i l'exposició fotogràfica, un encert i un èxit, amb comentaris engrescadors.

Podríem dir a la regidora de Cultura, Rosa Aleman, emprant

les seves paraules, que si el turó de Montgat figura a la història de la vila agermanat amb l'excursionisme, avui podem afegir-hi que la història de la nostra entitat no seria completa sense mencionar el magnífic Ajuntament de Montgat de 1992.

M. M.

LES 3.000 DES PYRÉNÉES

El dia 9 de maig de 1992 es reuniren a Pau (França), membres de l'equip que ha treballat en l'edició francesa d'aquest llibre, les edicions en castellà del qual es feren el 1990 i el 1991.

Un treball d'equip impulsat i coordinat per Joan Buyse, en el qual, en aquesta versió francesa, molt ben presentada per Éditions J & D, de Pau, s'han incorporat nous treballs d'autors francesos.

La satisfacció per l'èxit d'aquesta obra presidí la cordial reunió, a la qual assistiren Jean-Louis Aranjo, president del *Comité de Massif Pyrénées* de la FFME, Agustí Jolis, en representació de la FEM, de la FEEC i del Centre Excursionista de Catalunya, i els membres de l'equip Luis Alejos, Miguel Angulo, Henri Baudrimont, Joan Buyse, Maurice-José Jeannel, José Ignacio López, Fèlix Masachs, Francis Mousel, Jean-Victor Parant, Michel Record, Carmelo Royo, l'invitat d'honor Robert Ollivier i Jacques Darrigrand, director d'Éditions J & D.

Després d'una sessió de treball se serví un dinar al Cercle Anglais, estatge social on tingué lloc la reunió que comentem.

Joan Buyse, ànima i coordinador de l'obra, i Jean-Victor Parant, organitzador de la simpàtica reunió, atengueren els invitats i la premsa, representada pels diaris *Pyrénées-Press*, de Pau; *La Dépêche*, de Tolosa i *Sud-Ouest*, de Burdeus, així com les revistes *Pyrénées*, de Pau (L. Laborde-Balen) i *Pyrenaica*, de Bilbao (Xomin Uriarte).

A la sobretaula, en una cordial reunió d'Ollivier, Jeannel, Parant i Jolis, pogueren viure de nou la memòria de campaments pirinencs al Pedraforca (inauguració del refugi Lluís Estasen), de Sant Maurici, de Machimala, de Pouchergues, etc.; de publicacions fetes per ells; de reunions a Tarbes, Pau, Tolosa o Barcelona, o a l'emotiva Tour de Mayrègne, i tots tingueren un record per Josep M. Colomer i la seva muller Emília, sense sospitar que dotze dies després en Colomer se'ns moriria.

El llibre sobre els 3.000 metres del Pirineu és una fita més dintre de l'obra portada a terme per la legió de muntanyencs d'una i altra banda del Pirineu.

Agustí Jolis

LLIBRES I MAPES

GAVARRES-ARDENYA

Associació d'Amics de les Gavarres i d'Ardenya. Barcelona, 1991.

L'Associació d'Amics de les Gavarres i d'Ardenya, de Girona, amb el suport de diverses institucions i els ajuntaments de la zona, ha editat aquest magnífic mapa en colors, a escala 1:50.000 i amb corbes de nivell equidistants de 50 metres, en el qual es fan ressaltar tots els nuclis d'interès i els atractius de tota mena dels dos massissos (esglésies, castells, masies, megàlits, fonts, punts de vista panoràmics, etc.). També s'hi indiquen, a més de les carreteres i pistes, els camins i corriols, i els senders de gran i petit recorregut.

En aquests massissos abunden els temples romànics, els castells i edificis medievals i no hi manquen restes d'assentaments romans. També són especialment rics en megàlits i troballes prehistòriques, des de l'època Epipaleolítica (jaciment de Sant Benet) als sepulcres o dòlmens de començaments del Bronze, alguns de tan importants com el de la cova d'en Daina, a Romanyà de la Selva, per a mi el conjunt megalític més notable de Catalunya.

La il·lustrativa presentació cartogràfica es complementa amb unes columnes d'informació escrita dedicades al medi natural (geologia, clima, vegetació i fauna), a l'ocupació humana i als aprofitaments tradicionals, i finalitza amb un seguit de consideracions sobre la conservació de la natura i les perspectives de futur que haurien d'encaminar-se a la declaració de parc natural. Aquesta informació s'il·lustra amb fotografies.

Voldria fer ressaltar que aquest full cartogràfic és una valuosa aportació al coneixement dels dos massissos, que s'aixequen entre el Gironès i el Baix Empordà (el d'Ardenya arriba fins a les terres de la Selva), imprescindible per als qui vulguin recórrer, a peu o en vehicle, els seus múltiples i interessants indrets.

J. Bordons

GUÍA MONTAÑERA. 4.000 DE LOS ALPES

Richard Goedeke, Sua Edizioak, Bilbao 1992.

Igual que l'anterior, es tracta d'una traducció de l'obra original alemanya, feta també per Félix Ligos i Asun Zelai. Aquesta guia descriu, d'una manera breu però suficient, l'ascensió a 61 cims dels Alps de més de quatre mil metres, indicant el nivell de dificultat, desnivells i horaris, perills objectius i observacions referents a la bellesa de l'itinerari o a determinats aspectes, així com l'accés a la base de sortida.

Els itineraris estan agrupats segons els diferents massissos alpins, com són l'Oberland, Valais i Montblanc, i els cims aïllats que sobrepassen els quatre mil metres, com són el Bernina, Gran Paradiso i la Barra dels Ecrins. Una guia que pot ser de molta utilitat a qui per primera vegada planeja una ascensió a un dels quatre mil alpins.

J. M. S. A.

ELS PASTORS I LES ESTRELLES I *EL PALLARS Y MI GENTE*

Joan Lluís, Edicions Garsineu, Tremp 1992. Maria Dolors Serrano, Ed. Garsineu, Tremp 1992.

Seguint la idea inicial d'Edicions Garsineu (vegeu MUNTANYA, 780), de donar a conèixer escrits referents al Pallars, han publicat recentment els dos títols que encapçalen aquestes ratlles.

El primer recull textos de Joan Lluís, publicats anteriorment en altres llibres, dels quals ens dóna referències Blanca Capdevila i Ribes en el pròleg, fent de passada uns interessants aclariments sobre la parla pallaresa.

Amb l'amenitat acostumada, Joan Lluís ens explica costums, llegendes i facècies dels pastors i dels pobladors del Pallars del temps passat, en què no tot era vida fàcil, com molt bé es pot deduir llegint les Dues contalles d'en Lliser.

El segon llibre recull escrits de la difunta periodista Maria Dolors Serrano, filla de Salàs, publicats molts d'ells en el diari barceloní *La Vanguardia*, i que ens mostren aspectes d'un Pallars més immediat als nostres temps i en plena època de transformacions. En tots ells batega l'estima pel país que la veié néixer i que ella voldria veure revalorat i ple de vida. Prologa el llibre Joan Perucho.

Dos nous exemples de l'empenta i la il·lusió que els editors posen en aquesta seva tasca d'obrir portes i donar a conèixer aquest tros de la nostra terra que és el Pallars.

J. M. S. A.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA - Club Alpí Català

ENTRE EL MONTSENY I LA CERDANYA

En bicicleta de muntanya

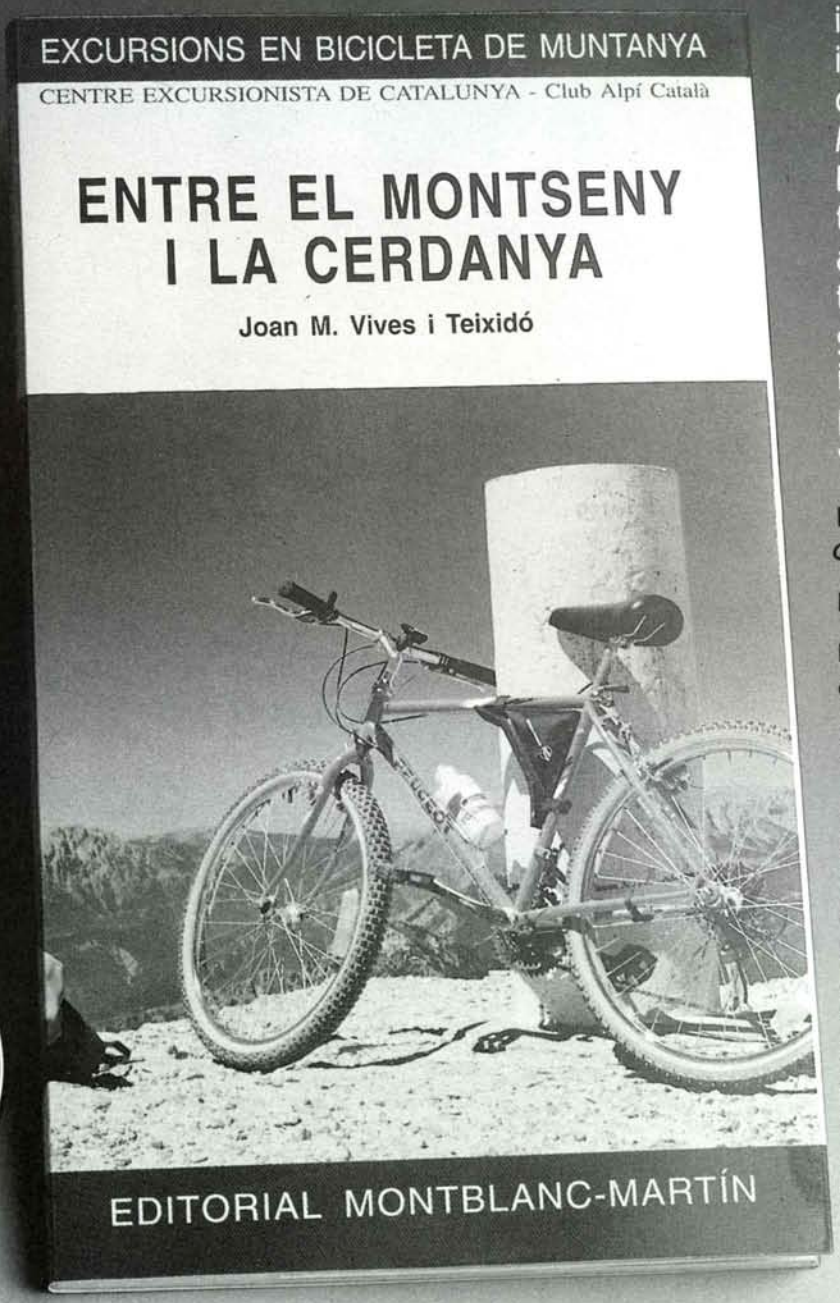

Aquesta guia d'excursions en bicicleta tot terreny us proposa una selecció dels itineraris més suggestius per a recórrer i conèixer una sèrie d'indrets de les contrades que s'estenen entre el Montseny i el Pirineu.
Els itineraris que ens proposa Joan M. Vive tenen diferents graus de dificultat, amb predomini dels de nivell mitjà i fàcil; tanmateix, tots són destinats a fer-vos gaudir de les muntanyes, dels paisatges i també dels monuments artístics que podreu conèixer i admirar al llarg de le vostres excursions en bicicleta.

- *35 itineraris, amb predomini dels fàcils i de dificultat mitjana.*
- *35 croquis, un de cada itinera*
- *Descripció del recorregut de cada itinerari i dels seus atracti paisatgístics, arquitectònics o artístics.*
- *Descripció de les dificultats tècniques, desnive característiques dels camins horari, de cada itinerari.*
- *8 fotos en color.*
- *Taula de tots els itinerar amb les característiques tècniques del recorregut.*
- *Llibre de 108 pàgines.*
- *Format: 110 x 190 m*

Centre Excursionista de Catalunya 1876

COMISSIÓ DE PUBLICACIONS
Paradís, 10 - 08002 Barcelona - Tel. 315 23 11

EDITORIAL MONTBLANC-MARTÍN
Ap. Correus, 266 - Tel. 204 43 97

La Comissió de Publicacions es complau a oferir-vos les darreres novetats.

Adquiriu i divulgueu l'obra del CENTRE

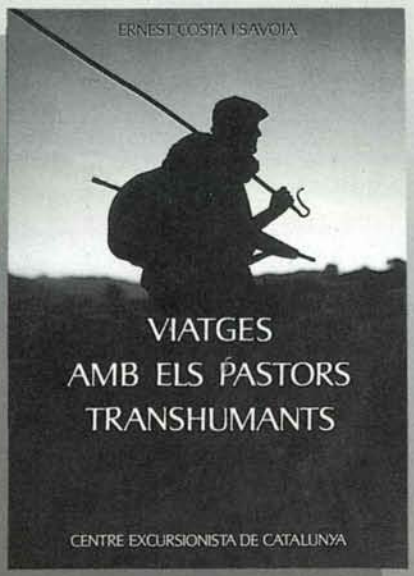

■ Viatges amb els pastors transhumants.

Que n'és d'encisador fer uns viatges amb pastors i ramats per les muntanyes, entre l'Éssera i el Segre! Hi trobareu de tot, aventura, humanitat, ofici i ensenyances, amb una cloenda de 45 pàgines, d'un inèdit vocabulari dels pastors.
Molt il·lustrat.
(Premi literari del Centre.)

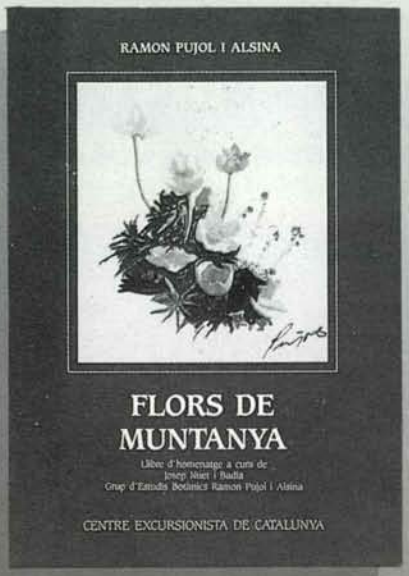

■ Flors de Muntanya.

L'obra de divulgació de Flors de Muntanya, amb text i dibuixos d'en Ramon Pujol i Alsina, aparegué en aquesta revista MUNTANYA entre 1970 i 1974.
Ara ha estat aplegada en aquest volum, a la memòria del nostre enyorat amic.

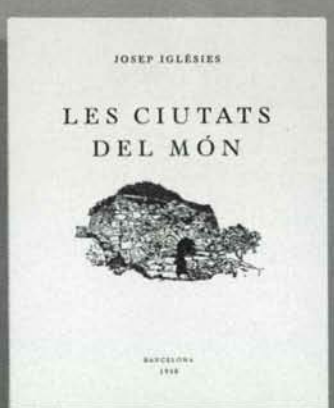

■ Les ciutats del món.

S'ha editat en facsímil l'obra de Josep Iglésies, apareguda el 1948. Humils llogarrets, enaltits per la seva inspirada prosa.

■ Guia geològica del Montsec i de la vall d'Àger.

En la Geologia es troba l'explicació d'una bona part de les coses que condicionen un país. Aquest treball científico-excursionista estudia un dels paratges geològics més famosos, i hi descriu nou itineraris.
Molt il·lustrat i amb un mapa geològic de la regió, a tot color.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
— COMISSIÓ DE PUBLICACIONS —

CONDUCTOR DE IACS (NEPAL)

BOLLÉ-IREX100 *PROTECCIÓ 100% dels raigs U.V. i I.R.*

PORTEJADOR BAI (PAKISTÀ)

ADRENALINE

SPORTS

Felip II, 191
(Metro línia V Congrès - línia IV Maragall)
08027 BARCELONA
Tel. 408 34 33

1a. OFERTA MATERIAL

BOTES MITJA I ALTA MUNTANYA
MOD. ALPINE BLAU = **7.000 ptes.**

CORDA:
9 x 50 = 9.600 ptes.
10,5 x 50 = 12.950 ptes.
10,5 x 60 = 15.400 ptes.

ARNÉS + PEUS DE GAT = 10.000 ptes.

10 CINTES EXPRÉS COMPLETES
(20 MOSQUETONS COLOR = 11.990 ptes.)

GATS BIG-BANG = **5.500 ptes.**

LLOGUER MATERIAL PER A DESCENS DE CANYONS
(NEOPRENS, BIDONS, ARNESES, ETC.)

LLOGUER I MUNTATGE ROCODROMOS

ELLS JA HO SABEN

I TU ?

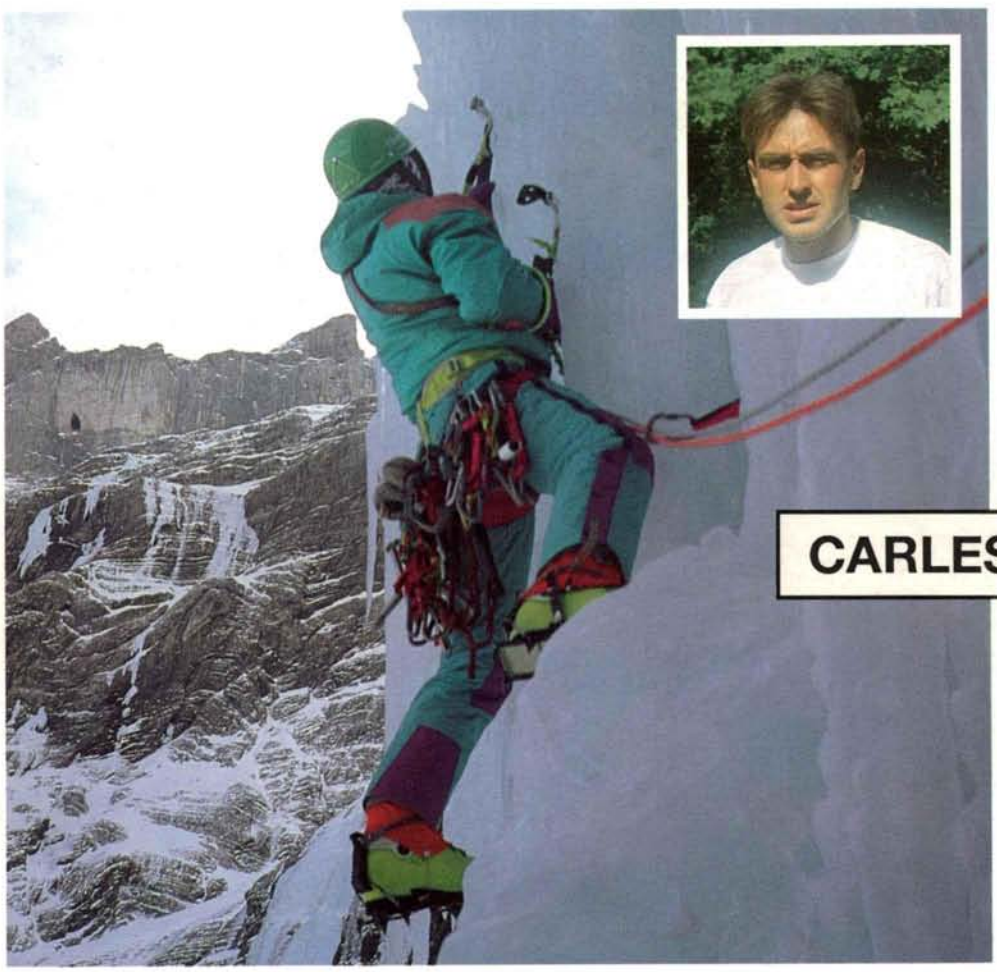

CARLES VALLES

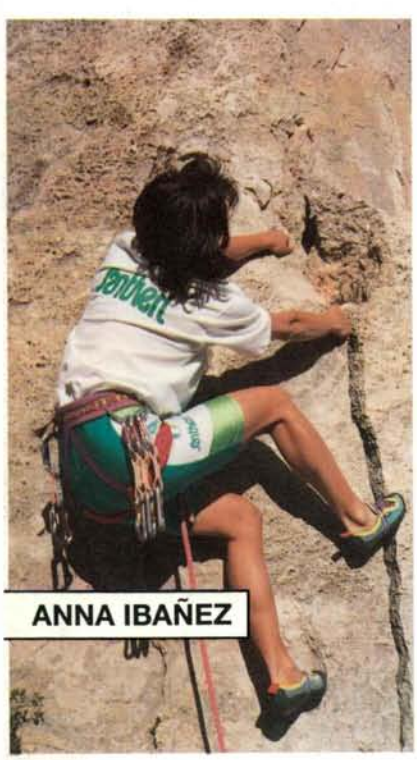

ANNA IBAÑEZ

Sí, ells ja saben que una dieta completa i equilibrada és essencial per aconseguir l'exit en les competicions de més alt nivell. Sí, ells ja saben que Casa Santiveri fa més de cent anys que es dedica al món de la dietètica i està en contínua investigació per crear, desenvolupar i perfeccionar els seus productes dietètics obtenint així els màxims resultats.

Per aquest motiu, ells confien en Santiveri i consumeixen els seus productes, els resultats obtinguts han demostrat que Santiveri es la millor en dietètica com ells ho són en l'esport.

I TU?

Ja saps que l'alimentació ocupa un lloc de màxima importància en la vida diària? I que una dieta rica i equilibrada, pot ajudar-te a superar situacions d'stress, obesitat, mancances alimenticies o enfermetats?

Santiveri posa a la teva disposició la més amplia gama de productes dietètics per que la teva vida sigui cada dia millor i et trobis en perfecta forma física i la teva salut sigui inmillorable.

Els esportistes d'èlit confien en Santiveri.

ELS ESPORTISTES Nº 1 ESTAN AMB

Santiveri

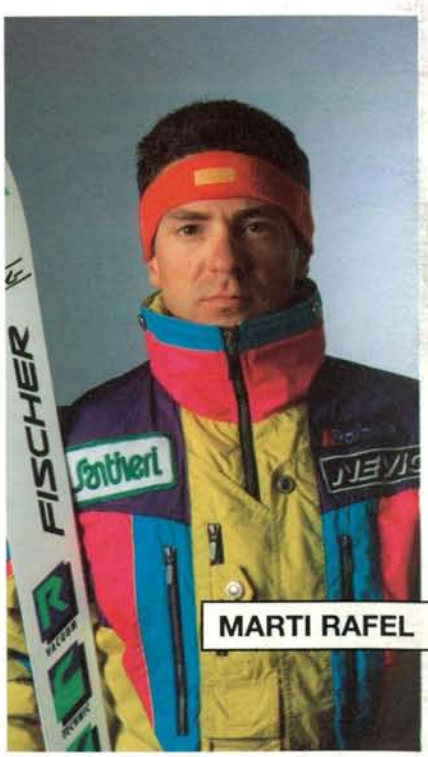

MARTI RAFEL